

ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΚΗΡΥΞ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΟΡΓΑΝΟΝ ΙΕΡΑΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΘΥΑΤΕΙΡΩΝ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗΣ ΒΡΕΤΑΝΙΑΣ

Έτος Ίδρύσεως 1964 Τρίτη Περίοδος Νοέμβριος-Δεκέμβριος 2000 Ἀριθμός Τεύχους 146-147

Ἡ Προσκύνησις τῶν Μάγων

Μιχαήλ Δαμασκηνού, 16ος αἰώνας

ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΚΗΡΥΞ

Έτος Ίδρύσεως 1964

Τρίτη Περίοδος

Αριθμός Τεύχους 146 - 147

Νοέμβριος - Δεκέμβριος 2000

Ετησία Συνδρομή £10

Διευθύνεται από Συντακτική Επιτροπή

5 CRAVEN HILL, LONDON W2 3EN

TEL: 020-7723 4787

FAX: 020-7224 9301

ORTHODOX HERALD

OFFICIAL PUBLICATION OF THE ARCHDIOCESE
OF THYATEIRA AND GREAT BRITAIN

5 CRAVEN HILL, LONDON W2 3EN

TEL: 020-7723 4787

FAX: 020-7224 9301

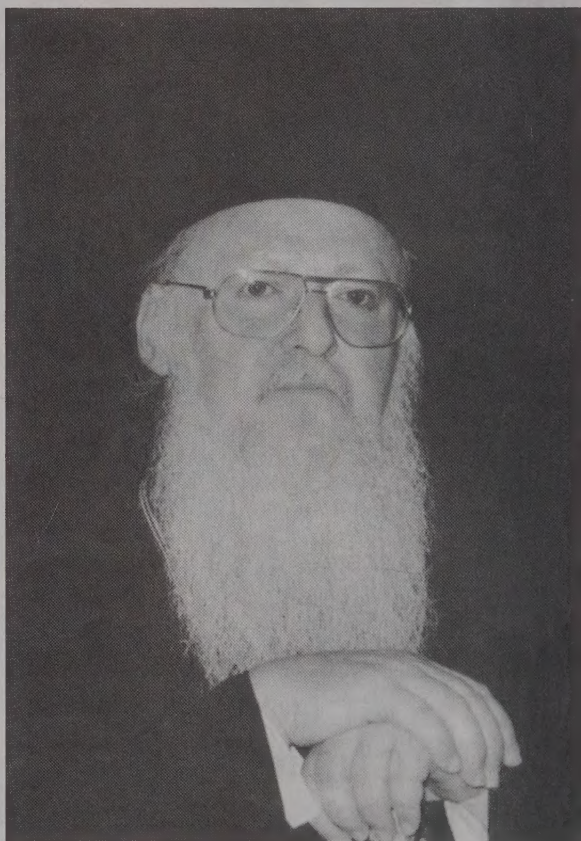
First Published 1964

Third Period

November - December 2000 No.: 146-147

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

3-5	Εγκύκλιοι για τα Χριστούγεννα, 1) της Α.Θ.Π. του Οικουμενικού Πατριάρχη κ.κ. Βαρθολομαίου και 2) του Σεβ. Αρχιεπ. Θυατείρων και Μ. Βρετανίας κ.κ. Γρηγορίου.
6-14	Μείζων Κληρικολαϊκή Συνέλευσις των Ἐπαρχιῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, Κωνσταντινούπολις, 27.11.2000 - 01.12.2000 : 1) Πορίσματα, 2) Εισηγητική Ὁμιλία της Α.Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμ. Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου καὶ 3) Ἐντυπώσεις Σεβ. Ἀρχιεπ. Θυατείρων καὶ Μ. Βρετανίας κ.κ. Γρηγορίου.
15-17	Θεοφίλ. Ἐπισκόπου Ναζιανζοῦ κ. Θεοδώρητου, Ἡ Ἑνορία ἐν τῇ Διασπορᾷ.
18-19	Ὁμιλία Θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Τροπαίου κ. Ἀθανασίου στό κόσμη τοῦ Βασιλόπιδας στήν Ἀρχιεπισκοπή, τήν Παραμονή τῶν Χριστουγέννων.
20-23	Χάρη Μεττή, “Ο μητροπολίτης Φιλίππουπόλεως Νεόφυτος (1689-1711) καὶ ἡ ἔλευσή του στήν Ἀγγλία(1701)”.
24	Patriarchal Message, on the occasion of the Feast of the Nativity of Christ.
25	Encyclicals by His Eminence Archbishop Gregorios of Thyateira and Great Britain, 1) On the Occasion of the World-Saving Feast of the Birth of Christ and 2) Expression of Thanks of the Millennium Celebration of the Sacred Archdiocese at the Hellenic Centre on Wednesday, 13th December 2000.
26-27	Clergy-Laity Conference in Constantinople, 27/11-1/12/2000.
28	Deacon Meliton Oakes, Ecclesiastical News and Chronicle.
29-32	Χρονικό Σεβ. Ἀρχιεπισκόπου Θυατείρων καὶ Μ. Βρετανίας κ.κ. Γρηγορίου (Ἑλληνιστί καὶ Ἀγγλιστί).

Ὁ Παναγιώτατος Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρθολομαῖος, χάρις στήν πρωτοβουλία τοῦ ὁποῖου συνεκλήθη στήν Κωνσταντινούπολη ἡ Μείζων Κληρικολαϊκή Συνέλευσις τῶν Ἐπαρχιῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, Κωνσταντινούπολις, 27.11.2000 - 01.12.2000.

ΠΑΡΑΚΑΛΕΙΣΘΕ Ν' ΑΝΑΝΕΩΣΕΤΕ ΤΗ ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΣΑΣ
ΣΤΟΝ ΟΡΘΟΔΟΞΟ ΚΗΡΥΚΑ

ΕΓΚΥΚΛΙΟΙ

Ἐπί τῇ ἐθνοσωτηρίῳ ἑορτῇ τῶν Χριστουγέννων

ΜΗΝΥΜΑ ΤΗΣ Α.Θ.Π. ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ κ.κ. ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΥ

Ἀριθμ. Πρωτ. 1033

Χριστός ἐπί γῆς, ὑψώθητε!

Ἐξακολουθεῖ, ἀδελφοί καί τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά, νά εἶναι καί σήμερον ἐπικάιρος ἡ παραίνεσις αὐτῇ τοῦ Ἀγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, ἡ ὁποία ἐξεφωνήθη πρό δέκα καί ἑξ αἰώνων. Καί θά εἶναι πάντοτε ἐπικάιρος ἐφ' ὅσον θά συνεχίζεται ἡ ζωὴ ἐπὶ τοῦ πλανήτου γῆ. Διότι ἡ μονοδιάστατος ὑλικὴ ζωὴ, ἡ ἀποκλειστικῶς ἐγκόσμιος ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου, δέν εἶναι αὐτὴ ἡ ὁποία ἀρμόζει εἰς τὴν ἀληθῆ φύσιν αὐτοῦ ὡς εἰκόνας τοῦ Θεοῦ.

Ἐν τούτοις ὁ ἄνθρωπος συνήθως κύπτει κάτω καί προσκολλᾶται εἰς τὰ γήϊνα καί φθαρτά, ὡς ἐάν ἡ ὅλη ὑπαρξίς του ἐξαντλεῖται εἰς αὐτά καί ὁ ἐπέκεινα τῆς ὕλης κόσμος εἶναι ἀνύπαρκτος. Διὰ τοῦτο εἶναι πάντοτε ἐπικάιρος ἡ παραίνεσις “ὑψώθητε”, ὡς μία ἔντονος ὑπόμνησις τῆς ὑπὲρ τὰ γήϊνα ἀνωτερότητας τοῦ ἀνθρώπου. Ἀλλ' ἡ παραίνεσις αὕτη μόνη τῆς δέν ἐπαρκεῖ διὰ νά συγκινήσῃ τόν ἄνθρωπον, οὔτε διὰ νά δικαιολογήσῃ ἐπαρκῶς τό διατί ὁ ἄνθρωπος πρέπει νά ἐξαρθῇ τῶν ψηλαφητῶν γῆινων καί νά ὑψωθῇ ὑπὲρ αὐτά, εἰς μίαν φαινομενικῶς ἀβεβαίαν ἀναζήτησιν μιάς πηγῆς πνευματικῆς ικανοποιήσεως καί χαρᾶς.

Ὁ μόνος λόγος ὁ ὁποῖος δικαιολογεῖ ἐπαρκῶς αὕτην τὴν ὑψωσιν τοῦ ἀνθρώπου ὑπὲρ τὰ γήϊνα καί φθαρτά εἶναι τό “Χριστός ἐπὶ γῆς”, τό πρῶτον σκέλος τῆς παραινήσεως, τό ὁποῖον ἀποτελεῖ καί τὴν αἰτιολογίαν τῆς. Ὑψώθητε, λοιπόν, συνάνθρωποι, ἀναφωνεῖ ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, διότι ὁ Χριστός κατέβη ἐπὶ τῆς γῆς.

Ὁ Χριστός δέν εἶναι μόνον ἄνθρωπος, δέν εἶναι εἷς ἐκ τῶν πολλῶν ἀνθρώπων. Εἶναι τέλειος ἄνθρωπος, ἀλλὰ ταυτοχρόνως εἶναι καί ὁ Υἱός καί Λόγος τοῦ Θεοῦ σεσαρκωμένος. Ἐσαρκώθη δέ καί προσέλαβε δούλου μορφήν ἵνα ἡμᾶς τοὺς συνήθεις ἀνθρώπους ἀναβιβάσῃ πλησίον τοῦ οὐρανίου πατρὸς Του, ἵνα θεοποιήσῃ ἡμᾶς. Διό καί εἶναι ἀπαραίτητον ἐπὶ τῇ κατ' ἄνθρωπον Γεννήσει Του νά στρέψωμεν τὰ βλέμματα πρὸς τὰ ἄνω, νά ὑψώσωμεν νοῦν καί καρδίαν πρὸς τὰ ὑψηλά, ἵνα ἴδωμεν ὁπόθεν κατέβη καί ποῦ καλεῖ ἡμᾶς ἵνα ἀναβῶμεν.

Καλεῖ ἡμᾶς ἵνα ἀναβῶμεν εἰς τόν ὠραῖον καί ἄφθαρτον κόσμον τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία οὐδέποτε ἐκπίπτει. Καλεῖ ἡμᾶς ἵνα ἀναβῶμεν εἰς τόν ὠραῖον καί ἄφθαρτον κόσμον τῆς πάντα νοῦν ὑπερχούσης εἰρήνης, τὴν ὁποῖαν δίδει ὁ Θεός εἰς τοὺς ἀγαπῶντας Αὐτόν. Καλεῖ ἡμᾶς ἵνα ἀναβῶμεν εἰς τὴν οὐράνιον βασιλείαν τῆς αἰωνίου καί μακαρίας ζωῆς, τῆς ἡτοιμασμένης δι' ὅλους τοὺς

ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι θά θελήσουν νά ἀγαπήσουν τόν Κύριον. Μόνον εἰς τόν ὑψηλόν πνευματικόν αὐτόν χῶρον ἱκανοποιοῦνται ὅλοι οἱ θαθύτατοι πόθοι τοῦ ἀνθρώπου διὰ μίαν ἀληθῆ ἐν ἀγάπῃ κοινωνίαν μετὰ τοῦ πλέον ἀξιαγαπήτου προσώπου, τοῦ καθεζομένου ἐν δεξιοῖς τοῦ Πατρὸς Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τό κάλλος τοῦ προσώπου τοῦ Ὁποίου εἶναι ἄρρητον καί ἡ θεὰ τοῦ Ὁποίου πληροῖ τὴν καρδίαν πάσης χαρᾶς καί ζωῆς καί γνώσεως καί τελειότητος καί ἀνυπερβλήτου μακαριότητος.

Χριστός, λοιπόν, ἐπὶ γῆς, ἀδελφοί καί τέκνα, ἵνα ὑψωθῶμεν ἡμεῖς εἰς τόν οὐράνιον τρόπον ὑπάξεως καί ζωῆς, ὁ ὁποῖος δέν εἶναι ἄλλος ἀπὸ τόν τρόπον ὑπάξεως καί ζωῆς τοῦ Χριστοῦ, δηλαδὴ ἀπὸ τὴν ἀγάπην καί τὴν ὑπὲρ τῶν ἀγαπωμένων θυσίαν.

Δέν θά ἀπομακρυνθῶμεν ἐν ὅσῳ εὐρισκόμεθα εἰς τὴν παρούσαν ἐνσώματον ζωὴν ἀπὸ τὴν γῆν, τὴν ὁποῖαν ὁ Θεός ἐν τῇ ἀγάπῃ Του καί τῇ πανσοφίᾳ Του κατέστησε κατοικητήριον ἡμῶν. Θά ἀπομακρυνθῶμεν ὅμως ἀπὸ τὴν ἄνευ προοπτικῆς αἰχμαλωσίαν καί ὑποδούλωσιν εἰς μίαν ὑλόφρονα καί γῆνιν ζωὴν, ἡ ὁποία μόνον τέλος γνωρίζει τόν ἀπελπιν θάνατον.

Χριστός ἐπὶ γῆς, ὑψώθητε, λοιπόν, ἀδελφοί, εἰς τόν τρόπον ζωῆς τοῦ Χριστοῦ, ὁ Ὁποῖος ἐξ ἀγάπης καί τοὺς ἀσθενεῖς ἐθεράπευσε, καί τοὺς πεινασμένους ἐθρεψε, καί τοὺς πεφορτισμένους ἀνέπαυσε καί τοὺς ἁμαρτωλοὺς συνεχώρησε καί οὐδὲν παρέλειπεν ἐξ ὧν ἀπητοῦντο ἵνα ἡμᾶς διδάξῃ τρόπον νέας ζωῆς, ἵνα ἡμᾶς καταστήσῃ νέαν ζῦμην καί νέον φύραμα καί νέους ἀσκούς καί ἐμπλήσῃ νέου οἴνου πνευματικοῦ, ἐκ τοῦ οὐοῦ θά ἀναδειχθῇ ὁ νέος ἐν Χριστῷ ἄνθρωπος, ὁ ἐν τῇ γῇ οἰκῶν καί ὡς οὐράνιος πολιτευόμενος. Αὐτός ὁ νέος ἐν Χριστῷ ἄνθρωπος διὰ μὲν τῶν ποδῶν του πατεῖ σταθερῶς ἐπὶ τῆς γῆς, διὰ δὲ τῶν χειρῶν του ἐργάζεται συνεχῶς τό ἀγαθόν ἐπ' αὐτῆς, διὰ δὲ τοῦ νοός καί τῆς καρδίας του ὑψώνεται πάντοτε πρὸς τὰ ἄνω, πρὸς τὰ οὐράνια καί τὰ ὑψηλά, πρὸς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ καί τῶν ἀνθρώπων, τὴν ἀγαθοεργίαν, τὴν εἰρήνην, τὴν καταλλαγὴν, τὴν ἐλπίδα, τὴν ζωὴν.

Ταῦτα ἔχουσα ὑπ' ὄψιν ἡ Μήτηρ Ἀγία τοῦ Χριστοῦ Μεγάλη Ἐκκλησία, ἐνῶ ἔχει ἐστραμμένον διαρκῶς τόν νοῦν καί τὴν καρδίαν πρὸς τὰ ὑψηλά, δέν παραλείπει νά ἐργάζεται τό ἀγαθόν ἐπὶ τῆς γῆς διὰ τῶν πιστῶν μελῶν τῆς καί νά καλεῖ αὐτά “καλῶν ἔργων προΐστασθε εἰς τὰς ἀναγκαίας χρεῖας”. Ἀπόδειξις τούτου τὰ τρία μεγάλα Συνέδρια, τὰ ὁποῖα ὀργάνωσε καί ἐπραγματοποίησεν ἐν τῇ Πόλει κατὰ τό τρέχον δισχιλιστόν ἀπὸ τῆς κατὰ σάρκα Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ ἔτος, ἥτοι τό κατ' Ἰούνιον συνελθόν Συνέδριον τῆς Ὁρθοδόξου Νεολαίας μέ κεντρικόν θέμα “Οἱ νέοι στὴν Ἐκκλησίαν τῆς τρίτης χιλιετίας”· τό ὀλίγον ἀργότερον συνελθόν Διεθνές Ἐπιστημονικόν Συνέδριον μέ κεντρικόν θέμα “Ἡ Δημιουργία τοῦ κόσμου καί ἡ δημιουργία τοῦ

ἀνθρώπου· προκλήσεις καὶ προβληματισμοὶ τοῦ 2000· καὶ ἡ πρό μὴνός συνελθοῦσα ἐν τῇ αὐτῇ πόλει Μείζων Κληρικολαϊκὴ Συνέλευσις τῶν ἀνὰ τὸν κόσμον Ἐπαρχιῶν καὶ Ἐνοριῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου μὲ κεντρικόν θέμα “Ἡ Ἐνορία κύτταρον τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας· θιυμένη πραγματικότης· σύγχρονοι προσανατολισμοὶ καὶ προκλήσεις”. Δι’ ὧν αὐτῶν τῶν ἐνεργειῶν καὶ πλείστων ἄλλων, ὡς ἡ μέριμνα ὑπὲρ τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος, ὑπὲρ τῆς εἰρηνικῆς ἐπιλύσεως τῶν μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, τῶν ἔθνων καὶ τῶν Ἐκκλησιῶν διαφορῶν, ἡ μέριμνα ὑπὲρ τῆς ἐξευρέσεως λύσεων, αἱ ὁποῖαι καταπαύουν τὰς μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ἐντάσεις, ἡ φροντίς ὅπως κηρύσσεται πανταχοῦ τῆς γῆς τὸ μήνυμα τῆς ἐπ’ αὐτῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ, ἡ διακονία τῶν ἀσκουμένων διὰ τὴν ἀγιότητα μοναχῶν καὶ λαϊκῶν καὶ ἐν γένει ἡ πρόσκλησις καὶ ἡ προσφορά διὰ τὴν πραγματικὴν βίωσιν τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς, μαρτυρεῖται τρανῶς τὸ γεγονός ὅτι “ὁ Χριστὸς εἶναι ἐπὶ τῆς γῆς” διὰ νὰ ἀνέλθωμεν ἡμεῖς εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ ὅτι ἡ Μία, Ἀγία, Καθολικὴ καὶ Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία ἀγκαλιάζει ὁλόκληρον τὴν ἐπίγειον ζωὴν ὡς προστάδιον τῆς ἐπουρανοῦς καὶ καλεῖ ἡμᾶς ὅπως ζήσωμεν ἐπὶ τῆς γῆς κατὰ τρόπον ὑψοῦντα ἡμᾶς εἰς τοὺς οὐρανοὺς. Ἡ δὲ παρουσία σήμερον τῶν ἀγαπητῶν ἀδελφῶν Προκαθημένων καὶ ἐκπροσώπων τῶν κατὰ τόπους Ἀγιωτάτων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν εἰς τὸν σεπτόν Ἱερὸν τοῦτον Ναὸν τῆς Πρωτοθρόνου Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως μαρτυρεῖ ὅτι ὅλαι αὐταὶ συγκροτοῦν καὶ συναπαρτίζουσιν τὴν Μίαν, Ἀγίαν, Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν, ἡ ὁποία εἶναι ἡνωμένη ἐν Χριστῷ καὶ ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι, παρ’ ὅλας τὰς διαιρέσεις ἐν τῇ διοικήσει.

Χριστὸς ἐπὶ γῆς, ὑψώσατε, λοιπόν, ἀδελφοί καὶ τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά, τὴν ζωὴν ὑμῶν ὡς ἐμπρέπει εἰς τὸν μέγαν Ἐποκέπτην μας.

Τούτου ἡ χάρις καὶ τὸ πλοῦσιον ἔλεος εἴη μετὰ πάντων. Ἀμήν.

Φανάριον, Χριστούγεννα 2000

**ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ ΤΟΥ ΣΕΒΑΣΜ. ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ
ΘΥΑΤΕΙΡΩΝ ΚΑΙ Μ. ΒΡΕΤΑΝΙΑΣ κ. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ**

Ἀγαπητοί μας Ὁμογενεῖς,

“Καὶ ἐκ τοῦ Πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβομεν, καὶ χάριν ἀντὶ χάριτος· ὅτι ὁ νόμος διὰ Μωϋσέως ἐδόθη, ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο.” [Ἰωάννην Κεφ. Α, 16-17]

Ἦλθαν πάλι τὰ Χριστούγεννα καὶ θὰ ἡχήσουν χαρούμενα καὶ ἐλπιδοφόρα οἱ καμπάνες τῶν Ἐκκλησιῶν γιὰ νὰ καλέσουν τοὺς Χριστιανοὺς σὲ κοινὴ προσευχὴ καὶ ἱερὴ δοξολογία τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ. Συμπληρώνονται φέτος δύο χιλιάδες χρόνια ἀπὸ τότε πού ἀκούστηκε τὸ

ἀγγελικὸν μήνυμα στὴ Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας “δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία” [Λουκᾶς Κεφ. β, 14]. Τὸ μήνυμα τοῦτο τῆς χαρᾶς καὶ τῆς ἐλπίδος συνεχίζεται ἀδιάκοπα μέχρι τούτῃ τὴν ὥρα. Καὶ οὐδέποτε ὑπεστάλη ἡ σημαία τῆς πίστεως τῶν Χριστουγέννων. Καὶ οἱ ἄνθρωποι ἱεροπρεπῶς καθημερινὰ βιώνουν τὸ μυστήριον “ὅτι ἐτέχθη ἡμῖν σωτήρ, ὃς ἐστὶ Χριστὸς Κύριος” [Λουκᾶς Κεφ. Β.11]. Αὐτὸ τὸ μυστήριον τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Θεανθρώπου Χριστοῦ παραμένει ἡ χαρὰ καὶ ἡ μοναδικὴ ἐλπίδα τοῦ σύμπαντος κόσμου. Ἡ δὲ Ἐκκλησία σεμνύνεται γιὰ τὴν τιμὴ ἀλλὰ καὶ καρτερικὰ βιώνει τὸ βάρος τῆς ἱερῆς αὐτῆς παρακαταθήκης, “τῷ πρό τῶν αἰώνων, ἐκ Πατρὸς γεννηθέντι ἀρρεύτως Υἱῷ, καὶ ἐπ’ ἐσχάτων ἐκ Παρθένου, σαρκωθέντι ἀσπόρως”. Καὶ ὁλόκληρη ἡ Ἀνθρωπότητα, μὲ ἐπικεφαλὴς τὴν ἀνὰ τὸν κόσμον Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, ἐορτάζει λαμπροφανῶς τὸ τέλος τῆς δευτέρας χιλιετίας ἀπὸ τῆς Γεννήσεως τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ καὶ τῆς εἰσόδου Του στὴν ἱστορία τοῦ κόσμου, σὲ σχῆμα καὶ μορφὴ ἀνθρώπου. Ἰδιαίτερα μάλιστα αὐτὲς τίς μέρες στοχάζεται τὴ θεία φιλανθρωπία καὶ μυσταγωγεῖται μὲ τὴ σκέψη καὶ τὴ θέα τοῦ “ζένου καὶ παράδοξου μυστηρίου” πού ἄλλαξε τὸν ροῦν τῆς ἀνθρώπινης ἱστορίας καὶ ἐγγυᾶται ἓνα νέο, καλύτερο, δικαιότερο καὶ ἀγιώτερο κόσμο, μίαν κοινωνία πῶ ἀνθρώπινη καὶ πῶ εἰρηνικὴ καὶ πῶ φιλάνθρωπη.

Μὲ τοῦτο τὸ πρίσμα καὶ ἡ Μητέρα Ἐκκλησία, τὸ Οἰκουμενικὸ μας Πατριαρχεῖο, ὁργάνωσε γιὰ πρώτη φορά τὸν περασμένο μῆνα Μείζονα Κληρικολαϊκὴ Συνέλευση στὴν Κωνσταντινούπολη, γιὰ νὰ ἐορτάσει, ἀλλὰ περισσότερο γιὰ νὰ μελετήσει τὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας μας, ἡ ὁποία εἶναι διασκορπισμένη στὰ πέρατα τοῦ κόσμου. Τὴν ἀπασχόλησε καὶ τὴν ἀπασχολεῖ ὁ θεσμός τῆς Κοινότητος, τῆς Ἐνορίας, μέσα στὴν ἱερὴ παρεμβολὴ τῆς ὁποίας διαφυλάσσεται ἡ παρακαταθήκη τῆς ἀγίας καὶ ἁμωμῆς πίστεώς μας στὸν σαρκωμένο Θεάνθρωπο Χριστό. Σκέψη καὶ μέριμνα ὧν μας εἶναι καὶ θὰ παραμείνει ἡ καλύτερη ὁργάνωση τῆς τοπικῆς Κοινότητος καὶ ἡ συγκέντρωση κάτω ἀπὸ τίς πτέρυγες τῆς ὧν τῶν παιδιῶν τῆς, γιὰτὶ μόνο ἔτσι θὰ ἐπιβεβαιώνεται ἡ ἀλήθεια ὅτι ὅλοι πρέπει νὰ γίνουμε μέτοχοι καὶ κοινωνοὶ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, καὶ συνειδητὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία εἶναι τὸ μυστικὸ καὶ θεανθρώπινο σῶμα τοῦ σαρκωθέντος Χριστοῦ.

Τίς Ἀγίες αὐτὲς μέρες θὰ πρέπει, συνεπῶς, νὰ ἐπαναλάβουμε τὸν ὄρκο μας ὅτι θὰ συνεχίσουμε μὲ πιστότητα καὶ ἐμπιστοσύνη σ’ Ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος “ἐκκλινεν οὐρανοὺς καὶ κατέβηκε” γιὰ νὰ μᾶς ἀγιάσει καὶ νὰ μᾶς ἀνεβάσει στοὺς οὐρανοὺς. Νὰ ἐντείνουμε τίς προσπάθειές μας γιὰ τὴν χριστιανικὴ καὶ ὀρθόδοξη Παιδεία. Νὰ συστρατευθοῦμε ὅλοι γιὰ νὰ ἰδρῦσουμε καὶ ἄλλα ἡμερήσια ὁμολογιακὰ σχολεῖα καὶ νὰ συνεχίσουμε νὰ ὑποστηρίζουμε τὰ ὑπάρχοντα

Νυκτερινά καί Σαββατιανὰ Σχολεῖα. Νά ἐργαστοῦμε μέ φρόνηση καί πνεῦμα εὐθές καί ὑψηλό γιά τήν ἀναβάθμιση τῆς ἐνοριακῆς δραστηριότητος μέ τήν καθολική καί ἔμπρακτη συμμετοχή μας στή δρώμενα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς στή χώρα τῆς Παροικίας μας. Θά πρέπει λοιπόν νά τονιστεῖ - ὅπως πολλές φορές ἤδη ἐλέχθη - ὅτι χρειάζομαστε καί καλή ὀργάνωση, ἀλλά καί τήν καθολική καί ἐνεργουμένη συμμετοχή τοῦ λαοῦ μας στή ζωή τῆς Κοινότητος. Καί τοῦτο θά ἐπιτευχθεῖ ἂν εἴμαστε ζωντανά μέλη τῆς Ἐκκλησίας, συμμετέχουμε στό μυστήριό τῆς Θείας Εὐχαριστίας, ἐκκλησιαζόμαστε τακτικά μέ τήν οἰκογένειά μας καί ἐργαζόμαστε συνειδητά γιά τήν κατήχηση καί διδασκαλία τῆς πίστεως τῶν παιδιῶν μας. Ἡ ἐκπαίδευση τῆς Νεολαίας, τῶν παιδιῶν μας, θά πρέπει νά εἶναι τό πρῶτιστο καί κύριο μέλημά μας, ἂν θέλουμε τά Χριστούγεννα νά ἐορτάζονται μέχρι τῆ συντέλεια τοῦ αἰῶνος καί ὁ ἐνανθρωπήσας Χριστός νά εἶναι ἀρχηγός καί στή ζωή τῆς οἰκογένειας, τοῦ Γένους μας καί ὁλόκληρης τῆς Ἀνθρωπότητος.

Μέ τήν εἰσοδό μας στήν τρίτη χιλιετία ἀπό τή Γέννηση τοῦ Κυρίου θέτουμε νέους στόχους καί νέα δράση, σύμφωνα μέ τήν πολύτιμη πείρα πού ἀποκομίσαμε μέχρι σήμερα, ἀλλά καί σύμφωνα μέ τά αἰτήματα καί τίς πολλές ἀπαιτήσεις τῶν ἀποκαλυπτικῶν καιρῶν πού ζοῦμε. Γιατί δέν πρέπει νά μᾶς διαφεύγει ὅτι ζοῦμε σέ μιά κρίσιμη, μοναδική περίοδο τῆς ἱστορίας τοῦ ἀνθρώπου Γένους, ὅπου τά πάντα μεταβάλλονται, ἀμφισβητοῦνται καί καταπέζονται οἱ μεγάλες ἀξίες καί οἱ ἀπαράβατοι δεσμοί τῆς ζωῆς. Οἱ Χριστιανοί, καί προπάντων ἡμεῖς οἱ Ὁρθόδοξοι Χριστιανοί καί ὅσοι ἄλλοι διαβιοῦν στή Διασπορά, καλοῦμαστε “νά κρατήσουμε τήν ἱερή ὁμολογία τῆς ἀμωμήτου πίστεώς μας”. Καί θά τήν κρατήσουμε καί θά μὴ ἀποεξομολογήσουμε νά τήν μεταλαμπαδεύσουμε στούς νεωτέρους μόνον ὅταν μένουμε ἐνωμένοι, ἀγαπημένοι, ὅταν ἔχουμε πνεῦμα συνεργασίας καί ταπεινώσεως καί καλλιεργοῦμε τήν παράδοση τῶν πατέρων μας. Ὅταν γίνουμε ἄνθρωποι προσευχῆς καί ἱερῆς κοινωνίας μέ τά Μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας μας καί συστήνουμε τήν παιδεία, τή γλώσσα, τή λατρεία, τήν κατήχηση.

Ἡ Ἱερά Ἀρχιεπισκοπή - ὅπως ἤδη ἔχει ἀνακοινωθεῖ - προγραμματίζει τήν ἴδρυση Ὁρθόδοξου Χριστιανικοῦ Σεμιναρίου γιά τήν μελέτη καί τήν καλλιέργεια τῆς χριστιανικῆς μας πίστεως καί παραδόσεως. Θέλουμε νά ἐκπαιδεύσουμε τοὺς κληρικούς τῆς νέας χιλιετίας, οἱ ὁποῖοι θά ἀναλάβουν τή διαποίμανση τοῦ λαοῦ μας. Μέλημά μας εἶναι ἡ ἐξασφάλιση λαϊκῶν καί κληρικῶν Ἡγυτέρων, οἱ ὁποῖοι θά ἔχουν σάν σκοπό καί στόχο τοὺς τήν προστασία, τή διαχείριση καί τή διαφύλαξη τῶν κοινῶν, τῶν ἱερῶν καί τῶν ὁσίων, τά ὁποῖα ἡ τοπική Κοινότητα-Ἑνορία καί γενικότερα ἡ

Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μας καλλιεργεῖ καί ποιμαίνει στό ὄνομα τοῦ ἐν Βηθλεέμ Γεννηθέντος Σωτῆρος Χριστοῦ. Πρὸς τοῦτο συμβουλευόμε πατρικά ὅπως περιφερθεῖ εἰδικὸς δίσκος γιά ἐνίσχυση τούτου τοῦ Ἐκπαιδευτηρίου. Καλοῦμε ὅλους, μικροὺς καί μεγάλους, νά ὑποστηρίξουν οἰκονομικά τήν ἴδρυση τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Σεμιναρίου καί νά ἀνταποκριθοῦν στήν ἔκκληση πού ἀπευθύνουμε στίς Κοινότητες τὰ Σωματεῖα, τὰ ἐφοπλιστικά Γραφεῖα, τίς ἐπιχειρήσεις καί τοὺς ἰδιώτες. Γιὰ νά μπορέσουμε νά ἱδρύσουμε καί νά λειτουργήσουμε τό Σεμινάριο χρειάζομαστε δύο ἑκατομμύρια λίρες. Γι’ αὐτό καί ἀναμένουμε ὅτι ἀπλόχερα ὅλοι θά συνδράμουμε τό ἱερό τοῦτο ἔργο. Στόν ἀγῶνα αὐτό, στήν πνευματική αὐτὴ σταυροφορία ἔχουμε ἐσᾶς ὅλους, μικροὺς καί μεγάλους, ἔχουμε τοὺς Ἀγίους καί τοὺς φίλους τοῦ Θεοῦ, οἱ ὁποῖοι ἐξῆσαν στόν χρόνο τῆς ζωῆς τοὺς τό Μυστήριό τῆς Θείας Οἰκονομίας πού γιορτάζουμε τοῦτες τίς μέρες. Ἐχουμε τήν Παναγία Θεοτόκο, ἡ ὁποία κατὰ τρόπο μοναδικό συνυπουργοῦσε στήν πραγματοποίηση τῶν σωτηριωδῶν σχεδίων τοῦ ἐν Τριάδι Θεοῦ. Ἐχουμε τόν ἴδιο τόν Χριστό, ὁ ὁποῖος κατὰ τόν ποιητὴ *Ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς, κλίνας οὐρανούς κατέβη, καί ὦκησεν ἐν μήτρα παρθενικῇ ἀναλλοιώτως· ἵνα ἐν αὐτῇ, τόν φθαρέντα Ἀδάμ, ἀναπλάσῃ κρίζοντα· Δόξα τῇ ἐπιφανείᾳ σου, ὁ λυτρωτὴς μου καί Θεός”*.

Σάν κατακλεῖδα τοῦ χαρμόσυνου αὐτοῦ χαιρετιστηρίου ἐγκυκλίου γράμματος θά ἤθελα νά ὑπενθυμίσω εἰς ἑαυτοὺς καί ἀλλήλους, κληρικούς καί λαϊκοὺς, ἄνδρες καί γυναῖκες, νέους καί γέρους, ἄρχοντες καί λαὸ πού ἀποτελεῖτε τό Χριστεπώνυμο Πλήρωμα τῆς Βιβλικῆς Ἐπαρχίας τῶν Θυατείρων τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, ὅτι ἐπιβάλλεται νά αὐξήσουμε τίς εὐχαριστήριες προσευχῆς μας πρὸς τόν Τριαδικό Θεό γιά τὴ φιλανθρωπία καί τὴν πληρομένη τῆς Θείας Χάριτος καί εὐλογίας, τὴν ὁποία πλουσιοπάροχα παρέσχε εἰς πάντας ἡμᾶς καί εἰς τόν κόσμον ὅλο. Παράκληση καί προσευχὴ ἐκτενὴ σ’ Ἐκεῖνον, *“ὁ ὁποῖος λαθὼν ἐτέχθη ὑπὸ τό σπῆλαιον”*, νά μὴ μᾶς ἐγκαταλείπει, οὔτε νά μᾶς ἀποξενώνει ἀπὸ τῆ χάρις Του, ἀλλὰ νά μᾶς ἐπισκιάζει μέ τὴν ἀγάπη Του γιά νά μείνουμε πιστοὶ καί διαπύρσιοι κήρυκες καί μάρτυρες σταθεροὶ τοῦ Μηνύματος τῶν Χριστουγέννων, πού εἶναι ἡ πίστις, ἡ ἐλπίς καί ἡ ἀγάπη, τὴν ὁποία μᾶς χάρισε μέ τὴν ἐνανθρώπηση καί τὴν παρουσία Του στόν κόσμο. Ἐτοῖ θά γίνουμε κοινωνοὶ τῆς Θείας φύσεως καί θά λάβουμε τόν ἁγιασμό καί τὴ Θεία χάρις γιά νά γίνουμε μέλη τῆς Οὐράνιας Βασιλείας Του. Σ’ Αὐτόν ἀνήκει ἡ δόξα καί τό κράτος εἰς τοὺς αἰῶνες. Ἀμήν.

Χριστούγεννα 2000.

ΜΕΙΖΩΝ ΚΛΗΡΙΚΟΛΑΪΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ ΤΩΝ ΕΠΑΡΧΙΩΝ ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΘΡΟΝΟΥ

Κωνσταντινούπολις, 27.11.2000 - 01.12.2000

**“Η ΕΝΟΡΙΑ ΚΥΤΤΑΡΟΝ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΒΙΟΥΜΕΝΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΣ
ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ”**

Πορίσματα

*“Πάτερ Ἄγιε, τήρησον αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνοματί σου οὓς
δέδωκάς μοι, ἵνα ὦσιν ἐν καθώς ἡμεῖς” (Ἰωάν. 17,11).*

1. Ἡ Ἀγία τοῦ Χριστοῦ Μεγάλη Ἐκκλησία, τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον Κωνσταντινουπόλεως, συνεκάλεσεν εἰς τὴν Βασιλίδα τῶν Πόλεων ἀπὸ 27ης Νοεμβρίου μέχρι 1ης Δεκεμβρίου 2000, Μείζονα Κληρικολαϊκὴν Συνέλευσιν, μὲ θέμα: “Ἡ Ἐνορία, κύτταρον τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας. Βιούμενη πραγματικότης καὶ σύγχρονοι προσανατολισμοὶ καὶ προκλήσεις”. Ἡ Συνέλευσις ὀργανώθη ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῶν ἑορταστικῶν ἐκδηλώσεων διὰ τὰ 2000 ἔτη ἀπὸ τῆς Γεννήσεως τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ.

2. Κατὰ τὰς ἐργασίας τῆς Συνελεύσεως οἱ ὑπὲρ τοῦς ἑπτακοσίους Σύνεδροι, Ἐπίσκοποι, Πρεσβύτεροι, Διάκονοι, Μοναχοί, Μοναχαί καὶ Λαϊκοί, ἐκπροσωποῦντες τὰς ἀνά τὴν Οἰκουμένην Ἐπαρχίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, συνεζήτησαν ἐν ἀμοιβαίᾳ κατανοήσει τὰ σχετιζόμενα μὲ τὴν ἐνορίαν σύγχρονα θέματα καὶ προβλήματα.

3. Ἡ Συνέλευσις διεπίστωσε τὴν αὐξουσαν θεσμικὴν κρίσιν, ὡς ἐπίσης καὶ τὰς καταλυτικὰς ἐπιρροὰς τῆς ἐκκοσμικεύσεως ἐπὶ τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας, διὰ τοῦτο καὶ ἐνέκυψε μὲ προσοχὴν εἰς τὸ θεμελιώδες καὶ δομικὸν στοιχεῖον τῆς συνοχῆς τῆς ἐνορίας. Τὸ ἐνδιαφέρον τοῦτο ἀποβλέπει πρωτίστως εἰς τὴν ἐπανεκτίμησιν τῆς ὑφισταμένης κατὰ ἐνορίαν δομῆς τῆς Ἐκκλησίας μὲ ἀπώτερον στόχον τὴν βελτίωσιν καὶ ἀναβάθμισιν τῶν διαπροσωπικῶν, ἐντὸς τοῦ μυστηρίου τῆς Ἐκκλησίας, σχέσεων τῶν ἐνοριτῶν. Μακρὰν οἰσodήποτε σκέψεως ἀπομιμήσεως ἀπόψεων καὶ συστημάτων ξένων πρὸς τὴν ὀρθόδοξον παρακαταθήκην καὶ παράδοσιν, ἡ Συνέλευσις συνεζήτησε βελτιωτικὰς σκέψεις καὶ συναινετικὰς προτάσεις διὰ τὴν ἐνίσχυσιν καὶ αὐξήσιν τῆς ἀποτελεσματικότητος τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ ἔργου τῆς ἐνορίας.

4. Οἱ εἰσηγηταί, διὰ τῶν ἐμπεριστατωμένων εἰσηγήσεων τῶν, παρουσίασαν ἐν πρώτοις τὴν θεολογικὴν θάσιν τῆς ἐνορίας, ὅπου τὸ ἰδεώδες πρότυπον τῆς τελείας ὀργανώσεως καὶ λειτουργίας τῆς ἐκφράζει αὐτὴν ταύτην τὴν Ἐκκλησίαν, ὡς “σῶμα Χριστοῦ”. Ἡ ἀναφορά ἐστιάζεται εἰς τὴν εὐχαριστιακὴν ἐνότητα τῆς μιᾶς κοινότητος, ὑπὸ τὸν ἕνα Ἐπίσκοπον ἢ τοὺς κατ’ ἐντολήν του μυσταγωγοῦντας πρεσβυτέρους “εἰς τύπον Χριστοῦ”, ἡ δὲ ἐννοία τῆς τοπικότητος ἐξυπηρετεῖ τὴν ποιμαντικὴν, ἀγιαστικὴν καὶ διοικητικὴν διακονίαν. Εἰς τὴν διακονίαν ταύτην προσφέρεται ἡ

ἐμπειρία τοῦ ὑπάρχοντος πλουσίου ἐνοριακοῦ ἔργου, μὲ τὰς ἐναλλακτικὰς, ἔστω, ἐφαρμογὰς τῶν κατὰ τόπους Ἐκκλησιῶν, αἱ ὁποῖαι προσβλέπουσιν εἰς τὴν πνευματικὴν στήριξιν, τὴν κοινωνικὴν ἀρωγὴν καὶ κυρίως εἰς τὸν ἐξαγιασμόν τῶν πιστῶν.

5. Ἡ ποικιλία αὕτη δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς χῶρος ἰδεῶν πρὸς ἐπιλεκτικὰς ἐφαρμογὰς, ἀναλόγως πρὸς τὰς εἰδικὰς ἐσκασταχοῦ συνθήκας ζωῆς καὶ λειτουργίας τῶν ἐνοριῶν. Ὡς εἰδικώτεραι κατευθυντήριοι γραμμαὶ πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ὑπεδείχθησαν ὑπὸ τῆς Αὐτοῦ Θειοτάτης Παναγιότητος, τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ἡμῶν, τὰ ἑξῆς: α) ἡ προσέλκυσις τῶν εὐλαβεστέρων χωρὶς παραμείλυσιν τῶν χλιαρωτέρων πιστῶν, β) ἡ ἀποφυγὴ μιμήσεως ξένων προτύπων καὶ ἡ ἐμμονὴ εἰς τὴν παράδοσιν ὡς πρὸς τὸ λειτουργικὸν μέρος, καὶ ἡ προσαρμογὴ εἰς τὰς ἀνάγκας ὡς πρὸς τὸ διαπροσωπικὸν μέρος, γ) τὸ ἐνδιαφέρον διὰ τοὺς ἐξ ἀλλογενῶν Ὀρθοδόξους, μὲ ἡῡξημένην μέριμναν διὰ τὴν μείωσιν τοῦ αὐξανομένου ἀριθμοῦ τῶν μικτῶν γάμων καὶ δ) ἡ ἰδιαίτερα προσοχὴ διὰ τὴν καλλιέργειαν καὶ ἐνίσχυσιν τῆς πνευματικῆς ζωῆς. Ἡ Ἐνορία, ὡς κοινότης λατρευτικῇ, εὐχαριστιακῇ καὶ ἐσχατολογικῇ δὲν ἀδιαφορεῖ διὰ τὸν κόσμον ἢ τὰ προβλήματα τῆς παρούσης ζωῆς, ἀλλὰ ἐνδιαφέρεται νὰ προσανατολίσῃ τὰ μέλη τῆς, διὰ τῆς χάριτος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, εἰς τὴν ἄκτιστον πραγματικότητα τῆς αἰωνιότητος.

6. Ὡσαύτως, σημαντικὴ ἐθεωρήθη ἡ διευκρίνησις τοῦ περιεχομένου τῶν ἐννοιῶν “ἐνορία” καὶ “κοινότης”, ἐν γνῶσει τῶν ἰδιομορφιῶν τοῦ περιεχομένου κυρίως τῆς ἐννοίας “κοινότης”, ἡ ὁποία, παρά τὴν θιβλικὴν τῆς προέλευσιν, εἰς ὀρισμένας περιπτώσεις ἐδέχθη δυσμενεῖς φορτίσεις. Πέραν τῶν σημασιολογικῶν τῆς ἀποκλίσεων ἡ ἐννοία “κοινότης”, ἐντὸς τῶν ἐκκλησιολογικῶν καὶ κοινωνιολογικῶν ὀρίων, προϋποθέτει πάντως τὴν ὕπαρξιν τῆς ἐνορίας, καὶ εἰς τὴν ὀρθόδοξον παράδοσιν ἐκφράζεται σχεδόν ὡς ταυτοσημῶς ἐκεῖνη. Ἡ σύναξις μάλιστα τῆς Πεντηκοστῆς ἐκπροσωπεῖ τὴν κοινότητα, ἡ ὁποία δύναται ταυτοχρόνως νὰ θεωρηθῇ ὡς ἡ πρώτη “Ἀποστολικὴ Ἐνορία” τῆς νεοπαγοῦς Ἐκκλησίας. Ἡ ὡς ἄνω σημασιολογικὴ ἐγγύτης καθιστᾷ σήμερον τὴν ἐνορίαν θεσμόν, ὁ ὁποῖος καλεῖται νὰ διαδραματίσῃ συνεχῶς μείζονα ρόλον εἰς τὴν σύγχρονον διάρθρωσιν τῆς Ὀρθοδοξίας. Οἱ νέοι κοινωνικοὶ ὀρίζοντες τῶν συγχρόνων ἀπροσώπων πόλεων, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἕως χθὲς ἀγνή ὕπαιθρος, δύνανται νὰ μεταμορφωθοῦν ποικιλοτρόπως, ἂν ἡ σύγχρονος ἐνορία ἀναζητήσῃ νέα πρότυπα ἐνοριακῆς ζωῆς καὶ δράσεως ἐντὸς τοῦ σημερινοῦ μεταβιομηχανικοῦ καὶ πολυπολιτισμικοῦ ὀρίζοντος.

7. Βεβαίως, ἡ πνευματικὴ κατάστασις τῶν συγχρόνων κοινωνιῶν δὲν ἐπιτρέπει ὑπερβολικὰς

αἰσιοδοξίας, δεδομένης τῆς κρίσεως τῶν ἀζῶν καί τῶν ἀρνητικῶν ἠθικοκοινωνικῶν ἐπιπτώσεων ἐπὶ ὁλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος. Τὰ πλεῖστα ὅσα δυσεπίλυτα καί ἄλυτα παγκόσμια προβλήματα ταλανίζουν καί συνθλίβουν τὸ ἀνθρώπινον πρόσωπον, δημιουργοῦν φοβίας διὰ τὸ μέλλον τῶν κοινωνιῶν καί δοκιμάζουν τὰ ὅρια τῆς συναισθηματικῆς ἀντοχῆς, ἀλλὰ καί αὐτῆς ταύτης τῆς πίστεως. Καί ἐδῶ ἀκριβῶς ἡ ἐνορία ἀποκτὰ τὸν συγκεκριμένον χώρὸν τῆς ὥς ἡ “ἐν τόπῳ Ἑκκλησία”. Ὁ ναὸς τῆς γίνεται τὸ κέντρον ἀναφορᾶς, ἡ καταφυγὴ καί ἡ προσδοκία συναντήσεως μὲ τὸν ποιμένα, ὅσον καί μὲ τοὺς ἀδελφούς. Ἐντὸς τοῦ ναοῦ καί ἐν τῇ ἐνότητι ἐν τοῖς μυστηρίοις μυσταγωγεῖται τὸ ἄρρητον γεγονός τῆς θείας ἐπιφανείας καί ταυτοχρόνως ἡ κοινωνία τῶν προσώπων. Τοῦτο σημαίνει ὅτι ἡ ἐνορία ἔχει κέντρον τῆς τὸν Θεόν, καί προοπτικὴν τῆς τὴν διακονίαν καί τὸν ἀγιασμόν τοῦ ἀνθρώπου. Τὸν διακονεῖ καί τὸν ἀγιάζει μὲ τὸ βάπτισμα, μὲ τὴν θείαν Εὐχαριστίαν, μὲ τὸν γάμον, τὰ ἄλλα μυστήρια καί τὰς ἄλλας ἀκολουθίας, καί τὸν συνοδεύει τελικῶς εἰς τὴν ἐξοδὸν τοῦ ἀπὸ τὸν παρόντα κόσμον. Δέν λησμονεῖ τὴν μνήμην τοῦ καί ἐπικαλεῖται τὰς δεήσεις του, ὅταν ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ καθαγιαζῇ τὴν ζωὴν, τὴν πίστιν καί τὰ ἔργα τοῦ ἀπερχομένου ἐκλεκτοῦ Του καί τὸν συναριθμῇ εἰς τὸν χορεῖαν τῶν Ἀγίων Του.

8. Αὕτῃ ἡ μυστηριακὴ ὑπόστασις καί ἡ ἐσχατολογικὴ διάστασις τῆς ἐνορίας συνδέεται ἀμέσως μὲ τὸ πρόσωπον καί τὴν πνευματικὴν ποιότητα τοῦ ἱερέως, ὁ ὁποῖος εἶναι καί ὁ προσεστὼς τῆς συνάξεώς της, πάντοτε ἐξ ὀνόματος τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου. Ὁ ἱερεὺς εἶναι λειτουργὸς Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐνῶ ἡ ἐνορία εἶναι ἡ σάρκωσις τῆς Ἑκκλησίας, τὸ βασικόν εὐχαριστιακόν κύτταρον, ἄνευ τοῦ ὁποίου δέν εἶναι δυνατόν νά ὑπάρχῃ Ἑκκλησία. Ἡ σχέση αὕτη ἐμπερικλείει ἐν ταυτῷ προνόμιον καί ὑποχρεώσεις. Τὴν ἔννοιαν τοῦ προνομίου ὀφείλομεν νά ἀναζητήσωμεν εἰς τὸ χάρισμα τῆς ἱερωσύνης, τὰς δὲ ὑποχρεώσεις εἰς τὴν συνεχῇ μέριμναν διὰ τὴν διακονίαν καί τὸν ἀγιασμόν τῶν ἐνοριτῶν. Εἰς τὸ σημεῖον αὐτό πρωτεύουσαν θέσιν ἔχει ἡ τέλεσις τῆς θείας Εὐχαριστίας καί τῶν ἱερῶν ἀκολουθιῶν, αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦν ἀφορμὴν λειτουργικῆς καί προσωπικῆς κοινωνίας τοῦ ἱερέως μετὰ τῶν πιστῶν. Τὰς εὐκαιρίας αὐτάς χρησιμοποιεῖ οὗτος διὰ τὴν διδασκίαν καί τὴν διακονίαν τοῦ θείου λόγου. Παραλλήλως ὀφείλει, ὡς καλὸς ποιμὴν, νά ἐπαγρυπνῇ διὰ τὰ προβλήματα τῶν ἐνοριτῶν του, νά τοὺς κατευσθύνῃ εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν καί νά μεριμνᾷ δι’ ὅλους, μὲ πνεῦμα θυσίας καί ἀνιδιοτελεῖς ἀγάπης. Ὁ ἱερεὺς διακονεῖ τὸ ἔργον τῆς θείας Χάριτος, διὰ τοῦτο καὶ δέν δύναται νά ἐκκληθῇ ὡς “μισθωτός”. Ἡ διευκρίνησις αὕτη εἶναι ἀναγκαία διὰ νά ἐπισημάνωμεν τὸ πλῆθος τῶν ἀρετῶν καί τῶν πνευματικῶν ἰδιαιτεροτήτων, αἱ ὁποῖαι ὀφείλουν νά τὸν κοσμοῦν. Τὸ ποίμνιον, τὸ ὁποῖον ποιμαίνει, δέν εἶναι ἐξουσιαστικῶς ἰδικόν του. Τοῦ τὸ ἐνεπιστεύθῃ ὁ Κύριος (Ἰωάν. 21,16).

9. Εἰς τὸ ἐνοριακὸν ἔργον μετέχει ἡ ὅλη ἐνορία. Οἱ

λαϊκοί, ἄνδρες καί γυναῖκες, παρ’ ὅτι ἐκκλησιολογικῶς καί ποιμαντικῶς ἀποτελοῦν τὸ ποίμνιον, ἐν τούτοις, εἰς τὴν πρᾶξιν τῆς Ἑκκλησίας καί ὡς μέλη τοῦ ζῶντος σώματος αὐτῆς, μετέχουν διὰ τῶν ἰδίων χαρισμάτων καί εἰς τὴν διακονίαν τοῦ ὅλου σώματος. Εἰδικώτερον ἡ παρουσία τῶν γυναικῶν εἰς τὸ ἐνοριακόν ἔργον τῆς Ἑκκλησίας ἀποτελεῖ ἀδιαμφισβήτητον γεγονός, τὸ ὁποῖον δύναται νά ἐρμηνευθῇ κατὰ τὰ δεδομένα τῆς ὀρθοδόξου θεολογίας καί σωτηριολογίας. Ἀπαρχὴ τῶν σκέψεων ἀποτελεῖ τὸ πρόσωπον τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, διὰ τῆς ὁποίας ἤνοιξεν τὸ κεφάλαιον τῆς θείας Οἰκονομίας καί ἐγεφυρώθη τὸ χάσμα, τὸ προκλήθην διὰ τῆς παρακοῆς καί τῆς πτώσεως. Ἐντὸς τῆς νέας πραγματικότητος ἡ γυναῖκα γίνεται μάρτυς τῆς θεότητος τοῦ Ἰησοῦ καί κήρυξ τοῦ μηνύματος τῆς Ἀναστάσεως. Ἐκτοτε διακονεῖ εἰς τὴν κατήχησιν, τὴν ἐκπαίδευσιν, τὴν ἱεραποστολήν, τὸν μοναχισμόν, τὴν φιλανθρωπίαν καί τὴν κοινωνικὴν πρόνοιαν, τὴν ὕμνογραφίαν καί τὴν ὕμνολογίαν, τὴν ἀγιογραφίαν καί τὴν ἐκκλησιαστικὴν διακοσμητικὴν, ὡς πρεσθυτέρα δέ καί ὡς μοναχὴ συνεργεῖ εἰς τὴν ποιμαντικὴν ἐπικουρίαν τῶν ἱερέων, καί εἰς αὐτὴν ἔτι τὴν πνευματικὴν καθοδήγησιν τῶν πιστῶν. Ἡ ἀναβίωσις τοῦ ἀρχαίου θεσμοῦ τῶν διακονισσῶν, ἡ ὁποία ἐσχάτως ἐκφράζεται ὡς εὐχή, εἶναι δυνατόν νά συμβάλῃ ἔτι περαιτέρω εἰς τὴν προαγωγὴν τοῦ ἔργου τῆς ἐνορίας. Ἐπὶ τοῦ θεσμοῦ τούτου τὸ Οἰκουμενικόν Πατριαρχεῖον συνεκάλεσεν διορθόδοξον συνέδριον (Ρόδος 1988), εἰς τὸ ὁποῖον διεσαφηνίσθη ὁ ρόλος καί τὸ εἶδος τῆς ἐκκλησιαστικῆς ταύτης διακονίας. Ἡ εὐχή διὰ τὴν ἀναβίωσιν τοῦ θεσμοῦ οὐδόλως συνδέεται μὲ τὸ θέμα τῆς “ἱερωσύνης” τῶν γυναικῶν, ὡς τίθεται ἀπὸ ἄλλας χριστιανικὰς ἐκκλησίας καί ὁμολογίας. Ἐπ’ αὐτοῦ ἡ διδασκαλία καί αἱ θέσεις τῆς Ὀρθοδόξου Ἑκκλησίας εἶναι σαφεῖς καί γνωσταί.

10. Τὰ εἰδικώτερα προβλήματα, διαφορετικὰ δι’ ἐκάστην γεωγραφικὴν περιοχὴν καί ἐθνικὴν ἐκκλησίαν, ἐκτιμῶνται μετ’ ἰδιαιτέρας προσοχῆς ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς διοικητικῆς εὐθύνης τῶν κατὰ τόπους ἐπαρχιῶν. Ἡ ἐμπειρικὴ προσέγγισις σχετικῶν μεγεθῶν, ὅπως τὰ διοικητικὰ συμβούλια, τὰ οἰκονομικά, αἱ ὀργανώσεις καί ἡ φιλανθρωπία κ.λπ., ἔδειξε ὅτι συμβαίνει νά προτάσσεται ἐνίοτε ὁ θεσμικὸς χαρακτὴρ τῶν συμβουλίων καί νά τοποθετεῖται εἰς δευτερεύουσαν θέσιν ὁ πνευματικὸς τοιοῦτος. Αἱ περιπτώσεις εἰς τὰς ὁποίας ἡ ἐπιλογὴ τῶν προσώπων ἐστηρίχθη εἰς τὴν πνευματικὴν ποιότητα, τὸ ἐκκλησιαστικόν ἥθος καί, κυρίως, τὸ αἶσθημα εὐθύνης τῶν ἐναντι τῆς ἐνορίας, ἀποτελοῦν πρότυπα, δοκιμασμένας προτάσεις, ἐπίσης δέ καί ἐλπιδοφόρους δείκτας ἀναπροσανατολισμοῦ. Οἱ γνωστοὶ τύποι τῶν ἐκκλησιαστικῶν συμβουλίων, ὡς “ἐνοριακῶν” καί “κοινοτικῶν”, δέν δύναται νά αὐτονομοῦνται καί νά ὑπάρχουν κεχωρισμένως, ἀφοῦ, κατὰ τὴν ἀρχικὴν διαπίστωσιν, ἡ αὐθεντικὴ ἔκφρασις τῆς ἐνορίας ὀφείλει νά συμπίπτῃ μὲ τὴν ἀληθῆ ἐν τῇ Ἑκκλησίᾳ κοινότητά τῶν πιστῶν.

11. Εἰς τὰς ἀνά τὴν Οἰκουμένην Ἐπαρχίας τοῦ Θρόνου ἡ μαρτυρία τῆς Ὀρθοδοξίας ἀποτελεῖ

προέκτασιν τοῦ ἔργου τῆς ἐνορίας, ὅπου ἡ ὁμογένεια ἐπιχειρεῖ τὴν συνάντησίν της μέ τὰς χώρας ὑποδοχῆς. Βεβαίως αἱ διαφορετικαὶ συνθῆκαι ἐπηρεάζουν κατὰ διάφορον τρόπον τὴν ὑπαρξίν καὶ τὴν ζωὴν τῶν ἐνοριῶν. Παρὰ ταῦτα τὰ τρέχοντα προβλήματα ἀναφέρονται εἰς τὴν χρῆσιν τῆς γλώσσης, εἰς τοὺς μικτοὺς γάμους, εἰς τὴν κρίσιν τῶν ἱερατικῶν κλίσεων καὶ εἰς τὰς δυσκολίας ἐπικοινωνίας τῶν νεωτέρων γενεῶν μέ τὴν ἐκκλησιαστικὴν γλῶσσαν. Εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτάς αἱ κατὰ τόπους ἐπαρχαὶ ἀναλαμβάνουν ἀναλόγους πρωτοβουλίας, ὅπως εἶναι αἱ μεταφράσεις τῶν λειτουργικῶν κειμένων, αἱ διπλαῖ θεαὶ λειτουργίαι ἢ - διὰ μίαν σωστὴν ποιμαντικὴν συμπάραστασιν εἰς περιπτώσεις μικτῶν γάμων - ἡ κατ'ἀλληλῶς προετοιμασία τῶν νέων. Διὰ τὴν ἐπ'ἀνδρῶν τῶν ἐνοριῶν καταβάλλεται προσπάθεια προσπάθεια ἐνισχύσεως καὶ ἐνθαρρύνσεως τῶν ἱερατικῶν κλίσεων μεταξύ τῶν νέων τῆς δευτέρας, τρίτης ἢ καὶ νεωτέρων γενεῶν. Οἱ οἰκεῖοι Ποιμενάρχαι ἰδρύουν θεολογικὰς σχολὰς, ἐκκλησιαστικὰ σεμινάρια, ἱεράς μονὰς καὶ ἄλλας κοινωφελεῖς στέγας, ἐνῶ δι' ἐπικαίρων ἐπιμορφωτικῶν καὶ ἑορταστικῶν ἐκδηλώσεων ἐνισχύουν ποικιλοτρόπως τὴν τοπικὴν συνειδήσιν, ἐν ἀναφορὰ πάντοτε πρὸς τὸ κέντρον τῆς Ὁρθοδόξιας, τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον.

12. Πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν κεντρικὴν σημασίαν ἔχουν τὸ κατηχητικὸν ἔργον καὶ ἡ παιδεία. Πρώτιστος ἡ κατήχησης ἀποτελεῖ διακονίαν τῆς Ἐκκλησίας, ἡ δὲ ἰδεώδης προσφορά αὐτῆς ἐντάσσεται εἰς τὸ πλαίσιον τῆς ἐνορίας. Ἡ κατήχησης χρησιμοποιεῖ τὴν γλῶσσαν. Καὶ ἡ γνώσις τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ἀποτελεῖ γέφυραν προσεγγίσεως τῶν ἀλλοθιῶν τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ τῆς ἑλληνορθοδόξου παραδόσεως, ὡς αὕτη διασώζεται αὐτοσυσίως εἰς τὰς ἐπὶ μέρους ἐκφράσεις τῆς μιᾶς Ὁρθοδόξιας. Τὸ μέγα προνόμιον, νὰ ἔχουν γραφὴ εἰς τὴν ἑλληνικὴν τὰ ἱερά κείμενα καὶ ὁ θησαυρὸς τῆς πατερικῆς παραδόσεως, καθιστᾷ τὴν γλῶσσαν αὐτὴν ὄργανον ἐπικοινωνίας, διὰ τοῦ ὁποίου ἡμεῖς οἱ ἀπανταχοῦ Ὁρθόδοξοι, ἀνεξαρτήτως μητρικῆς γλώσσης, φυλῆς, τόπου διαμονῆς, κ.λπ. γνωρίζομεν τὴν μίαν ἀλήθειαν τῆς πίστεως. Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ἡ κατήχησης ἐντὸς τῆς ἐνορίας μετασχηματίζεται εἰς ἔργον ἐσωτερικῆς ἱεραποστολῆς πρὸς ὅλους τοὺς ἐνορίτας, παιδιὰ, νέους, ἐνήλικας, ὑπερήλικας, πρόσωπα μέ εἰδικὰς ἀνάγκας καὶ ἰδιαίτερας περιθωριακάς ὑπάρξεις. Πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν ἡ κατήχησης ἐνδιαφέρεται ἐπίσης νὰ ἐνημερώνη καὶ νὰ προφυλάσῃ τοὺς πιστοὺς ἀπὸ τὰς αἰρέσεις καὶ τὰς ἀντιχριστιανικὰς ἰδεολογίας. Συγχρόνως ἡ ἐνορία καθίσταται καὶ πυρὴν ἐξωτερικῆς ἱεραποστολῆς, ὅταν ἀναλάβῃ νὰ μεταδώσῃ τὸ Εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας εἰς τοὺς μακρὰν εὐρισκομένους. Ἡ ἐνορία ἀποτελεῖ καὶ χώρον ὀρθοδόξου μαρτυρίας εἰς τὸν διάλογον ἀγάπης, καταλλαγῆς καὶ ἀληθείας μετὰ τῶν ἑτεροδόξων ἀδελφῶν. Οὕτως ὁ κατηχητής, ἱερεὺς ἢ λαϊκός, ἄνδρας ἢ γυναῖκα, ἀναλαμβάνει κεντρικὸν ρόλον εἰς τὴν διαδικασίαν τοῦ εὐαγγελισμοῦ, τῆς χριστιανικῆς ἀγωγῆς καὶ

παιδείας, τῆς ἠθικῆς διαμορφώσεως τοῦ χαρακτῆρος καί, κυρίως, τῆς προσεγγίσεως τῶν πιστῶν πρὸς τὸν Κύριον. “Ἐγὼ εἰμὶ ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ. Οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν Πατέρα εἰ μὴ δι’ ἐμοῦ” (Ἰωάν. 14,6). Τὸ ἔργον τῆς κατηχήσεως ἐπομένως, τὸ ὁποῖον ἀρχίζει ἀπὸ τῆς οἰκογενείας, τὴν “κατ’ οἶκον Ἐκκλησίαν”, εἶναι ἔργον εὐθύνης καὶ ἀγάπης, προϋποθέτει δὲ πίστιν, ὑπομονήν, ἐργῶδη προσφοράν, μυστηριακὴν ζωὴν, ἀλλὰ καὶ γνώσεις καὶ καταρτισμὸν πολυμερῆ καὶ πολυδιάστατον, διότι εἰσάγει τοὺς κατηχουμένους εἰς τὸ μυστήριον τοῦ Θεοῦ.

13. Τὸ μυστήριον τοῦτο ἐπιχειρεῖ νὰ μεταγγίσῃ ἡ ἐνορία εἰς τοὺς νέους καὶ μέ ἄλλους τρόπους. Εἶναι μία κίνησις ἐξόδου πρὸς συνάντησιν μέ τὸ αὔριον τῆς ἱστορίας, τὴν συνέχειαν τῆς Ἐκκλησίας, τὴν προέκτασιν τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ εἰς τὴν πλεόν δυναμικὴν ἐλπίδα τοῦ κουρασμένου κόσμου, ὡς εἶναι τὰ ὀρθόδοξα νεατά. Ἡ συνάντησις αὕτη εἶναι καὶ ἰδικόν των αἶτημα. Οἱ νέοι σήμερον προσβλέπουν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν μέ ἰδιαίτεραν ἐμπιστοσύνην. Ἀναζητοῦν λύσεις εἰς τὰ ἀδιέξοδα τοῦ μηχανοτεχνικοῦ πολιτισμοῦ. Θέλουν ὑπέρβασιν τῶν ποικίλων τάσεων ἀπανθρωπισμοῦ. Καὶ ἀκόμη, ζητοῦν ἀπαντήσεις εἰς τὴν ἀλαζονείαν τῆς δυνάμεως καὶ τὴν ὑπεροψίαν ὀρισμένων ἐπιστημονικῶν ἐπιτευγμάτων. Μέσα ἀπὸ τὰς ὑπαρξιακάς των ἀγωνίας, ἀποκαλύπτουν τὴν ἔντονον μεταφυσικὴν εὐαισθησίαν των καὶ ἐπιδεικνύουν μίαν ἐκπληκτικὴν δεκτικότητα τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ. Διατυπώνουν ὅμως καὶ τὰ αἰτήματά των. Θέλουν λ.χ. τοὺς πνευματικούς ἡγῆτορας τῆς Ἐκκλησίας, ἀνυποκρίτους, ἀγνούς, ἀληθῆ πρότυπα ἤθους, ὕψους καὶ τρόπου ζωῆς. Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ἡ κίνησις ἀποδοχῆς των ἀπὸ τὴν ἐνορίαν πρέπει νὰ ἔχη τὸ κριτήριον τῆς ἀγάπης καὶ τοῦ σεβασμοῦ τῆς ἐλευθερίας των, παραλλήλως πρὸς μίαν προσπάθειαν ἀνταποκρίσεως εἰς τὰ αὐθεντικά των αἰτήματα καὶ εἰς τὰς νεανικὰς ὀρθολογημένας προτιμήσεις των. Ἐνοριακὰ κέντρα μέ βιβλιοθήκας, μέ τεχνολογικὴν ὑποδομήν, μέ καλλιτεχνικὰς πρωτοβουλίας, μέ ἀθλητικὰς ἐγκαταστάσεις, καὶ πολλὰ ἄλλα συναφῆ, ἀποτελοῦν προσφόρους πύλας εἰσόδου “διὰ τὴν εὐχαριστιακὴν συνάντησιν καὶ τὴν μετοχὴν εἰς τὴν εὐχαριστιακὴν τράπεζαν”. Οἱ νέοι μας ἀποτελοῦν τὸ μέλλον τῆς Ἐκκλησίας. Διὰ τοῦτο καὶ δέν πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὑπερβολὴ ἂν λεχθῇ ὅτι, ἐν ἐκ των κυριωτέρων πεδίων δραστηριοποιήσεως τῆς ἐνορίας εἶναι ὁ χώρος τῶν νέων.

14. Ὅλαι αἱ ἀνωτέρω σκέψεις διευπλώθησαν ὡς διαπιστώσεις, προσανατολισμοὶ καὶ προβληματισμοὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐργασιῶν τῆς Μεζήζονος Κληρικολαϊκῆς Συνελεύσεως, ἡ ὁποία ἔδωσε, σὺν τοῖς ἄλλοις, καὶ πολυτίμους ἀφορμὰς διαπροσωπικῆς κοινωνίας μεταξύ τῶν συνέδρων. Ἡ διαρκὴς παρουσία τοῦ Παναγιωτάτου εἰς τὰς συνεδρίας ἐδείξε τὴν ἐγγύτητα τοῦ ποιμένος πρὸς τὸ ποίμνιόν του, ἐν διαλόγῳ ἀγάπης καὶ εὐθύνης, συνέβαλε δὲ εἰς τὴν βίωσιν τῆς ἐνότητος τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πληρώματος. Διὰ τοῦτο καὶ εὐγνωμόνως εὐχαριστοῦμεν τὸν Παναγιώτατον Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην κ.κ. Βαρθολομαῖον καὶ τὴν περὶ Αὐτόν

Ἀγίαν καί Ἱεράν Σύνοδον διά τήν σύγκλησιν τῆς Συνάξεως καί τήν ἐπιτυχῇ ὁλοκλήρῳσιν τῶν ἐργασιῶν τῆς.

15. Δοξολογοῦμεν τόν ἐν Τριάδι Θεόν διά τήν ἱστορικὴν ταύτην Συνέλευσιν καί διά τὰς σκέψεις, τὰς συζητήσεις καί τὰς ἐμπειρίας, τὰς ὁποίας προεκάλεσεν. Ἀναχωροῦντες εἰς τὰ ἴδια κρατοῦμεν ὡς πολύτιμον προτροπὴν τούς λόγους τοῦ ἱεροῦ Ἰγνατίου τοῦ Θεοφόρου: “Καί ὑμᾶς οὖν χρὴ, ὡς Ἰαὸν περιούσιον καί ἔθνος ἅγιον”, ἐν ὁμονοίᾳ πάντα ἐν Χριστῷ ἐπιτελεῖν” (Ἐπιστ. Πρὸς Φιλαδελφεῖς 4, PG 5,824).

**ΕΙΣΗΓΗΤΙΚΗ ΟΜΙΛΙΑ ΤΗΣ Α.Θ. ΠΑΝΑΓΙΟΤΗΤΟΣ
ΤΟΥ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ
κ.κ. ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΥ
ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΝΑΡΞΙΝ ΤΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΤΗΣ
ΚΛΗΡΙΚΟΛΑΪΚΗΣ ΣΥΝΕΛΕΥΣΕΩΣ (27 Νοεμβρίου 2000)**

*“Ἡ Ἑνορία, κύτταρον τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας.
Βιουμένη πραγματικότης καί σύγχρονη
προσανατολισμοί καί προκλήσεις.”*

Ἱερώτατοι ἅγιοι ἀδελφοί,
Ἀγαπητοί ἐκπρόσωποι τῶν ἐνταῦθα Χριστιανικῶν
Ἐκκλησιῶν καί Ὁμολογιῶν,
Ἐντιμώτατοι κ.κ. Γενικοὶ Πρόξενοι,
Ὁσιολογιώτατοι, Αἰδεσιμολογιώτατοι,
Ἐλλογιμώτατοι,
Ἀγαπητοί ἐκπρόσωποι τῶν Μ.Μ.Ε.,
Τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά,

Καλωσορίζομεν διά θερμοῦ πατρικοῦ καί ἀδελφικοῦ χαιρετισμοῦ ὅλους τούς μετέχοντας εἰς τὴν παροῦσαν Κληρικολαϊκὴν Συνέλευσιν. Τούς Ἱερωτάτους Ἀρχιερεῖς, τούς εὐλαβεστάτους ἱερεῖς, τούς ἐλλογιμωτάτους εἰσηγητάς, τούς ἐκλεκτούς καί φιλομαθεῖς συνέδρους. Ἐκφράζομεν τὴν χαράν μας διὰ τὴν πραγματοποιήσιν αὐτῆς καί τὴν ἐλπίδα μας ὅτι θὰ προκύψουν ἐξ αὐτῆς ὠφέλιμα καί ἐφαρμοσίμα συμπεράσματα.

Ἡ Μήτηρ Ἀγία τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ, συγκαλέσασα τὴν παροῦσαν ἀντιπροσωπευτικὴν Κληρικολαϊκὴν Συνέλευσιν τῶν ἀπανταχοῦ τῆς γῆς Ἱερῶν Μητροπόλεων καί Ἑνοριῶν τῆς ἀποθλέπει εἰς τὴν ἐπανεξέτασιν τῆς ὑφισταμένης ἐνοριακῆς πρακτικῆς ἐπὶ τῷ τέλει βελτιώσεως τῆς σχέσεως μεταξύ τῶν ἐνοριτῶν, συμπεριλαμβανομένων εἰς αὐτούς καί τῶν ἐφημερίων. Δέν ἐπιθυμεῖ ὅμως νὰ ἐπιβάλλῃ ἀπόψεις καὶ νὰ ὀργανώσῃ συστήματα, τὰ ὁποῖα καὶ νὰ ὑποδείξῃ ὡς ἐφαρμοστέα. Θέλει αἱ βελτιώσεις νὰ προκύψουν ἀπὸ προτάσεις αὐτῶν τούτων τῶν ἐνοριτῶν κατόπιν προσεκτικῆς συνειδητοποιήσεως τῆς ὑφισταμένης καταστάσεως, τοῦ ἰδεώδους προτύπου καί τῶν ὑπαρχουσῶν δυνατοτήτων.

Τό γεγονός ὅτι ὅλοι ἀνῆκομεν εἰς ἐνορίαν τινὰ καί ὅτι ἔχομεν πείραν τοῦ τρόπου λειτουργίας τῆς

δέν σημαίνει ὅτι ἔχομεν πλήρως συνειδητοποιήσει τὴν ὑφισταμένην κατάστασιν. Ὅπως ἀκριβῶς τό γεγονός ὅτι ὅλοι ἔχομεν ψυχὴν καί σῶμα καί πείραν τῆς λειτουργίας ἀμφοτέρων δέν σημαίνει καί ὅτι ἔχομεν πλήρῃ γνῶσιν τῆς λειτουργίας τῆς ψυχῆς μας καί τοῦ σώματός μας. Δέν γνωρίζομεν πάντοτε ἢ δέν γνωρίζομεν ἐπακριβῶς τί καί πῶς ἐπηρεάζει τὴν ψυχικὴν μας κατάστασιν ἢ τὴν σωματικὴν μας ὑγείαν, πῶς καί διατὶ γινόμεθα δύσθυμοι ἢ χαρούμενοι, ποίας ἀλλαγᾶς πρέπει νὰ ἐπιφέρωμεν εἰς τὴν ζωὴν μας διὰ νὰ βελτιώσωμεν τὴν κατάστασιν μας.

Ἀσφαλῶς δέν ἔχομεν πλήρῃ ἄγνοιαν. Ἀσφαλῶς ἔχομεν παρατηρήσει ὅτι ὠρισμένοι ἐνέργειαι μας, ὠρισμένοι τροφαί, ὠρισμένοι παραλείψεις, ὠρισμένοι σχέσεις, μᾶς θλάπτουν ἢ μᾶς ὠφελοῦν. Γνωρίζομεν εἴτε ἐκ πείρας καί δοκιμῶν, εἴτε ἐκ μελετῶν καί ἀνταλλαγῆς γνωμῶν, εἴτε ἀκόμη καί ἐκ διαισθήσεως καί θεοῦ φωτισμοῦ ὠρισμένα πράγματα. Ἀλλὰ δέν ἀρκοῦμεθα εἰς αὐτά. Συνεχῶς μελετοῦμεν, συμβουλευόμεθα εἰδικούς ἢ πλέον πεπειραμένους ἢ ἀπλούς συνανθρώπους μας, συζητοῦμεν, δοκιμάζομεν, πειραματιζόμεθα διὰ νὰ βελτιώσωμεν τὴν ὑγείαν καί τὴν κατάστασιν τοῦ σώματος καί τῆς ψυχῆς μας.

Αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ἐργασίαν ἐκλήθημεν ἀπὸ τὰ πέρατα τῆς γῆς διὰ νὰ κάμωμεν ἀπὸ κοινοῦ σήμερον καί τὰς ἐπομένας ὀλίγας ἡμέρας ἀναφορικῶς πρὸς τό μεγαλύτερον σῶμα μας καί τὴν ὁμαδικὴν ψυχὴν μας, ἢ ὁποία λέγεται Ἑνορία καί ἢ ὁποία πέριξ τοῦ Ἱεροῦ Θυσιαστηρίου συγκεντρῶνται ὅλους τούς πιστούς καί ἐνώνει αὐτούς εἰς τό ἓν Σῶμα καί Αἷμα τοῦ Χριστοῦ, γεγονός τό ὁποῖον συνεπάγεται καί τὴν μεταξύ τῶν ἐν Χριστῷ ἐνότητά εἰς ἓν σῶμα. Αὐτό τό σῶμα ἐμπεριέχει ὅλην καί πλήρῃ τὴν Ἐκκλησίαν, διότι ἔχει κεφαλὴν καί σῶμα καί αἷμα ὁλόκληρον καί πλήρες τό σῶμα τοῦ Χριστοῦ καί ἐγκεντρισμένα εἰς αὐτό ὅλα τὰ μέλη τῆς Ἑνορίας. Τὴν θέσιν τοῦ Ἐπισκόπου, ἀπαραιτήτου διὰ τὴν ὑπάρξιν Ἐκκλησίας, κατέχει κατ' ἐντολὴν αὐτοῦ ὁ πρεσβύτερος. Δι' αὐτό καί ἡ μετὰ Ἐπισκόπου ἢ Πρεσβυτέρου, ἐνεργοῦντος ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἐπισκόπου, Ἑνορία εἶναι πλήρης ἢ Μία, Ἀγία, Καθολικὴ καί Ἀποστολικὴ Ἐκκλησία.

Κατὰ συνέπειαν τό ἰδεῶδες πρότυπον τῆς τελείας ὁργανώσεως καί λειτουργίας τῆς Ἑνορίας εἶναι τό τῆς Ἐκκλησίας ὡς σώματος Χριστοῦ. Ἐάν γνωρίζομεν πῶς ὁ Χριστός θέλει τὴ Ἐκκλησίαν Του καί συγκρίνωμεν τὴν ὑφισταμένην σήμερον εἰς τὰς Ἑνορίας κατάστασιν πρὸς τὴν ἰδεώδη κατάστασιν, θὰ συνειδητοποιήσωμεν τὰς ἐλλείψεις καί τὰς ἐνδεδειγμένας βελτιώσεις, ἀλλὰ καί τὰς ὑφισταμένας δυνατότητας. Διότι δέν εἶναι πάντοτε πρέπον νὰ πορευώμεθα δι' ἀποτόμων ἀλμάτων πρὸς τὴν τελειότητα. Τό σῶμα δέν ἀντέχει εἰς τὰς ἀποτόμους μεταβολάς. Αὐτός ὁ Κύριος μᾶς ἐδίδαξε τὴν διάκρισιν διὰ πολλῶν τρόπων. Εἶπεν εἰς τούς μαθητάς Του ὅτι ἂν καί ἔχει νὰ τούς εἴπῃ πολλά, δέν τὰ λέγει, διότι δέν δύνανται νὰ βαστάσουν αὐτὰ τὴν ὥραν αὐτὴν. Ἐλάλει ἐν παραβολαῖς, διὰ νὰ προχωροῦν σταδιακῶς εἰς τὴν κατανόησιν αὐτῶν οἱ

ἀκούοντες. Τὴν μεταμόρφωσιν Του ἐπραγματοποίησεν ἐνώπιον τριῶν μόνον μαθητῶν Του, διότι οἱ λοιποὶ δὲν ἦσαν ὥριμοι εἰσέτι διὰ τὴν θίωσιν αὐτῆς τῆς ἀποκαλύψεως. Πολλὰ θαύματα ἔδωσεν ἐντολὴν εἰς τοὺς εὐεργετηθέντας δι' αὐτῶν ὅπως μὴ ὁμολογήσουν εἰς τοὺς λοιπούς. Ἐφώτισε τοὺς Ἀποστόλους Του νὰ εἰσάγουν σταδιακῶς τοὺς πιστοὺς εἰς τὰς βαθυτέρας ἀληθείας, ὥστε νὰ λέγῃ εἰς αὐτῶν πρὸς τοὺς πιστοὺς· γάλα σὰς ἐπότιστα καὶ ὄχι στερεὰν τροφήν, διότι εἰσθε ἀκόμη πνευματικῶς νήπιοι. Συνεπῶς μετὰ τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ τελείου καὶ τοῦ ὑψισταμένου χρειάζεται νὰ μελετηθῇ ὁ τρόπος προσεγγίσεως τῆς πραγματικότητος πρὸς τὴν τελειότητα. Νὰ καθορισθῇ τὸ τί πρακτέον, ποῖος ὁ εἶς ὃν θὰ ἀνατεθῇ τοῦτο, ποῖα μέσα ἀπαιτοῦνται, ποῖα διατίθενται, πῶς θὰ εὐρεθῶν τὰ ἐλλείποντα.

Ὡς γνωστόν, ἀρχικῶς ἡ Ἐνορία δὲν ὑπῆρχεν ὑπὸ τὴν σημερινήν μορφήν. Αἱ κατὰ τόπους Ἐκκλησίαι ἦσαν ὀλιγομελεῖς καὶ ἀπετέλουν μίαν κοινότητα ὑπὸ τὸν Ἐπίσκοπον. Ὅταν οἱ χριστιανοὶ ἐπληθύνθησαν καὶ εἰς Ναός δὲν ἐπῆρκει πρὸς ἐξυπηρέτησιν αὐτῶν, ὁ Ἐπίσκοπος ἐχειροτόνησε πρεσβυτέρους, ὥρισε καὶ ἑτέρους τόπους ὡς Ἱερούς Ναοὺς πρὸς τελεσιουργίαν ἐν αὐτοῖς τῆς Θείας Εὐχαριστίας ἐπ' ὀνόματί του καὶ καθώρισε τὰ ὅρια τῆς περιοχῆς, οἱ ἐντὸς τῆς ὁποίας χριστιανοὶ θὰ ἐξυπηρετοῦντο παρ' ἐκάστου Ἱεροῦ Ναοῦ. Οὕτω προέκυψαν αἱ ἐν-ορίαι, ἤτοι αἱ διὰ συγκεκριμένων τοπικῶν ὁρίων ὀριζόμεναι ζῶναι ἢ περιοχαί, τῶν ὁποίων οἱ χριστιανοὶ θὰ ἐξυπηρετοῦντο παρ' ἐκάστου Ἱεροῦ Ναοῦ καὶ τοῦ ἐν αὐτῷ πρεσβυτέρου ἢ πρεσβυτέρων.

Τότε δὲν ἐγίνοντο διακρίσεις βάσει τῆς φυλετικῆς προελεύσεως τοῦ πιστοῦ. Ὁ τόπος τῆς κατοικίας ἐκάστου καὶ ὄχι ἡ φυλὴ αὐτοῦ ἢ τὸ ἔθνος του καθώριζε τὴν ὀρισμένην ἐνορίαν ὑπαγωγῆς του. Ἐν τούτοις ὁσάκις αἱ ποιμαντικαὶ ἀνάγκαι ἀπῆλθον τοῦτο ἐγίνοντο καὶ ἐξαιρέσεις. Ὁ προκατόχος ἡμῶν εἰς τὸν Θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος παρεχώρησεν εἰδικὸν Ναὸν πρὸς λειτουργικὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει Γότθων λόγῳ τῆς γλωσσικῆς διαφορᾶς. Ἐξ αὐτοῦ συνάγομεν δύο συμπεράσματα: Πρῶτον ὅτι ἡ ὁργάνωσις τῆς Ἐνορίας πρέπει καὶ σήμερον νὰ γίνεται μὲ κριτήρια τοπικά, καί, δεύτερον, ὅτι ὁ κανὼν αὐτὸς ἐπιδέχεται ἐξαιρέσεις εἰς ἐπίπεδον ἐνορίας διὰ λόγους ποιμαντικούς. Ἐξαιρέσεις εἰς ἐπίπεδον Ἐπισκόπου ἢ Ἀρχιεπισκόπου ἢ Μητροπολίτου δὲν ἐγνώρισεν ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία μέχρι τοῦ προσφάτου φαινομένου τῆς διασπορᾶς, τοῦ ὁποίου ἡ προσαρμογὴ πρὸς τοὺς ἱερὺς κανόνες (οἱ ὁποῖοι ρητῶς ἀπαγορεύουν τὴν ὑπαρξιν δύο Ἀρχιερέων εἰς ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν τόπον) ἐκκρεμεῖ εἰσέτι.

Αἱ σημεριναὶ ἐνορίαι τῶν Ἱερῶν Ἀρχιεπισκοπῶν, Μητροπόλεων καὶ Ἐπισκοπῶν τοῦ Θρόνου δύνανται νὰ διακριθῶν ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς γλωσσικῆς ὁμοιογενείας τοῦ πληρώματος αὐτῶν: α) Εἰς τὰς ὑψισταμένας εἰς περιοχάς ὅπου τὸ ὁμογενειακὸν στοιχεῖον ἀποτελεῖ σχεδόν τὸ ἀποκλειστικὸν πλήρωμα αὐτῶν. Τοιαῦται ἐπὶ

παραδείγματι εἶναι αἱ Ἐνορίαι τῆς Κρήτης, τῆς Δωδεκανήσου, κ.λπ. β) Εἰς τὰς ὑψισταμένας εἰς περιοχάς ὅπου καὶ ἄλλαι ἐκκλησιαστικαὶ δικαιοδοσίαι (παρουσίαι) ἔχουν ἀναπτύξει ἐνορίας· καὶ δ) Εἰς τὰς περιοχάς ὅπου οἱ ἄλλογενεῖς ὀρθόδοξοι ἀποτελοῦν τὸ πλειοψηφικὸν πλήρωμα. Ἡ διακρίσις αὕτη γίνεται διὰ λόγους καθαρῶς ποιμαντικούς καὶ ὄχι θεθαίως διὰ λόγους ἐκκλησιολογικούς.

Ἀπὸ ἀπόψεως ἀριθμοῦ μελῶν αἱ Ἐνορίαι δύνανται νὰ διακριθῶν εἰς τοιαύτας ὀλιγομελεῖς, ὡς αἱ τῶν χωρίων καὶ κωμοπόλεων, καὶ εἰς τοιαύτας μετὰ πολυαριθμῶν πιστῶν, ὡς αἱ τῶν μεγαλοπόλεων.

Ἀπὸ ἀπόψεως ὁργανώσεως δύνανται νὰ διακριθῶν εἰς ὁργανωμένας ἐπὶ καθαρῶς ἐκκλησιαστικῆς θάσεως, χωρὶς δηλαδὴ ἀνάμιξιν τῆς πολιτικῆς κοινότητος εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ θέματα, καὶ τὰς ὁργανωμένας ἐν συσχετίσει πρὸς ὁμογενειακὰς κοινότητας, ὅπου ἡ Ἐκκλησία συμμετεῖχε ἀμέσως εἰς τὰς μὴ καθαρὰς ἐκκλησιαστικὰς, π.χ. τὰς ἐκπαιδευτικὰς, φιλανθρωπικὰς καὶ λοιπὰς δραστηριότητας τῆς κοινότητος ἢ ἀκόμη καὶ ἡ Κοινότης ἔχει λόγον εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ θέματα, π.χ. τῆς καλύψεως τῶν ἐξόδων, κ.λπ.

Ὅλα αὐτὰ εἶναι κατ' ἀρχὴν θετικὰ στοιχεῖα καὶ δεικνύουν τὴν εὐελιξίαν καὶ τὴν προσαρμοστικότητα τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὰς τοπικὰς συνθήκας καὶ τὰς ἀνάγκας ἐξυπηρετήσεως τῶν πιστῶν. Δημιουργοῦν ὅμως καὶ μίαν μεγάλην ποικιλίαν διαφοροποιήσεων, ὥστε νὰ μὴ εἶναι δυνατόν νὰ μεταφερθῶν αὐτοῦσαι αἱ πραγματικαὶ μεθοδεύσεις τῆς μᾶς ἐνορίας εἰς τὴν ἄλλην. Ἐν τούτοις ἡ μεγάλη αὕτη ποικιλία, ὁ πλοῦτος τῆς ἐμπειρίας, δύνανται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς προμηθευτὴς ἰδεῶν πρὸς ἐπιλεκτικὴν ἐφαρμογὴν αὐτῶν, αἱ ὁποῖαι ἀρμόζουν εἰς τὰς συνθήκας ἐκάστης ἐνορίας. Συνεπῶς θὰ ἀρκεσθῶμεν νὰ ἐκθέσωμεν εἰς τὴν ἀγάπην σας ὀρισμένας γενικὰς σκέψεις, καὶ ὅχι συγκεκριμένας πρακτικάς, διότι τό πῶς καὶ τὸ ἂν θὰ ὑλοποιηθῇ ἐκάστη κατευθυντήριος γραμμὴ εἰς τὴν συγκεκριμένην ἐνορίαν θὰ μελετηθῇ ὑπὸ τοῦ ἐφημερίου καὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ συμβουλίου.

Ὡς κατευθυντηρίους ἀρχὰς θεωροῦμεν κυρίως τὰς ἐξῆς:

1.- Προσέλκυσσις τῶν εὐλαβεστέρων χωρὶς παραμέλησιν τῶν χλιαροτέρων πιστῶν.

Ὡς γνωστόν, εἰς μίαν ἐνορίαν ἀνήκουν χριστιανοὶ Ὀρθόδοξοι, διαφόρου βαθμοῦ, ζήλου καὶ καταρτίσεως. Συμβαίνει δὲ ἐνίοτε ὁ ἐφημέριος καὶ τὸ ἐκκλησιαστικὸν συμβούλιον νὰ στρέφουν τὸ ἐνδιαφέρον των πρὸς τοὺς ὀλιγώτερον συνδεδεμένους μὲ τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν καὶ νὰ ἐκκοσμικεύουν τὰ τῆς Ἐκκλησίας διὰ νὰ προσελκύσουν αὐτούς. Θεωροῦμεν τὴν τακτικὴν αὐτὴν ἐσφαλμένην. Ἡ Ἐνορία πρέπει νὰ ρίψῃ τὸ βάρος εἰς τοὺς εὐλαβεστέρους τῶν πιστῶν, οἱ ὁποῖοι καὶ θὰ εἶναι προθυμότεροι νὰ βοηθήσουν εἰς τὸ ἔργον τῆς ἀναλαμβάνοντες διαφόρους ὑπηρεσίας ἐν αὐτῇ καὶ προσφέροντες μὲ χαρὰν τὸν ὀβολόν των, ἀκόμη καὶ ἐκ τοῦ ὑστερήματος αὐτῶν. Αὐτοὶ θὰ εἶναι τὸ στήριγμά της καὶ τὸ καθημερινόν πλήρωμά της. Αὐτὸ

δέν σημαίνει ότι θά ἀδιαφορήσῃ διὰ τοὺς λοιπούς. Σημαίνει ὅτι δέν θά τροποποιήσῃ ἐπὶ παραδείγματι τὸ πατροπαράδοτον τυπικόν διὰ νά ἱκανοποιήσῃ αὐτοὺς ἐπὶ δυσαρρεσκείᾳ τῶν εὐλαβεστέρων. Διότι ἐάν αὐτό πράξῃ θά ἀπομακρύνῃ τοὺς εὐλαβεστέρους, οἱ ὁποῖοι θά στραφούν πρὸς ἄλλας κατευθύνσεις καὶ ἐνίοτε θά πέσουν θύματα διαφόρων σχισματικῶν ὁμάδων, αἱ ὁποῖαι ἐπαγγέλλονται ζήλον καὶ ἐμμονήν εἰς τὰ πάτρια. "Ὅλοι γνωρίζετε ὅτι αἱ σχισματικαὶ αὐταὶ ὁμάδες συγκεντρώνουν πολλοὺς εὐλαβεῖς καὶ παρὰ τὸ ὀλιγάριθμον αὐτῶν ἀναπτύσσονται χωρὶς οἰκονομικά προβλήματα. Βεβαίως δέν προτάσσομεν τὸν οἰκονομικὸν παράγοντα. Ἀλλά θεωροῦμεν ποιμαντικὸν σφάλμα νά προσπαθῇ ἡ Ἑνορία νά προσελκύσῃ τοὺς ὀλιγώτερον θρησκευόντας διὰ τῶπων ἢ μεθόδων, αἱ ὁποῖαι δυσαρρεστούν καὶ ἐκδιώκουν τοὺς θερμότερους τῶν πιστῶν.

Ἵσως ἔν παρὰδειγμα θά καταστήσῃ σαφεστέραν τὴν δυνατότητα τοῦ ἐφημερίου. Ἐάν αἱ συνθηκαὶ εἶναι τοιαῦται, ὥστε ἡ Θεία Λειτουργία τῆς Κυριακῆς νά γίνεται μέ δυτικότερον τετράφωνον ἐκκλησιαστικὴν μουσικὴν, ἡ ὁποία ἐκδιώκει τοὺς ἀγαπῶντας τὸ παραδοσιακὸν βυζαντινὸν μέλος, δύναται ὁ ἐφημέριος νά πραγματοποιῇ τακτικὰς νυκτερινὰς Θείας Λειτουργίας μέ τὴν παραδοσιακὴν βυζαντινὴν ψαλμῳδίαν, ὥστε νά ἐλκύῃ τοὺς προτιμῶντας αὐτήν. Ἐάν αἱ συνθηκαὶ ἐπιβάλλουν τὸν ἑορτασμὸν ὠρισμένων ἐπετειῶν διὰ καθαρῶς κοσμικῶν ἐκδηλώσεων, ὡς γευμάτων εἰς ξενοδοχεῖα καὶ τὰ παρόμοια, δύναται ὁ ἐφημέριος νά ὀργανώσῃ εἰς ἄλλην ὥραν καὶ ἐκκλησιαστικὸν ἑορτασμὸν διὰ Θείας Λειτουργίας ἢ ἐσπερινοῦ ἢ ἀρτοκλασίας, κ.ο.κ. μεθ' ἣν ἀσφαλῶς δύναται νά ἐπακολουθήσῃ φιλικὴ δεξιῶσις εἰς τυχόν ὑπάρχουσαν αἰθουσαν τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ μετὰ προσφορὰς γλυκυσμάτων, ἢ καφέ, κ.λπ. ἢ καὶ ἄλλων ἐκδηλώσεων, ὡς ὁμιλιῶν, παραδοσιακῶν ἢ παιδικῶν ἀσμάτων, κ.λπ. Οὕτω δημιουργεῖται οἰκειότης, συνδέονται οἱ πιστοὶ μετ' ἀλλήλων καὶ μετὰ τῆς Ἑνορίας καὶ καταρρίπτονται αἱ κατηγορίαι περὶ ἐκκοσμικεύσεως τῆς Ἐκκλησίας ἢ περὶ ἀδιαφορίας αὐτῆς διὰ τοὺς πιστοὺς, αἱ ὁποῖαι ἐνίοτε ἐκτοξεύονται.

2.- Ἀποφυγὴ τῆς μιμῆσεως ξένων προτύπων καὶ ἐμμονὴ εἰς τὴν παράδοσιν ὡς πρὸς τὸ λειτουργικόν μέρος καὶ προσαρμογὴ εἰς τὰς ἀνάγκας ὡς πρὸς τὸ διαπροσωπικὸν μέρος.

Ἡ κατευθύνσις αὐτὴ ἀφορᾷ κυρίως τὰς ἐνορίας, αἱ ὁποῖαι εὐρίσκονται ἐντός ἑτεροδόξων κοινωνιῶν, αἱ ὁποῖαι κοινωνίαι ἐπηρεάζουν τοὺς ὀρθοδόξους πρὸς μίμησιν τῶν συνηθειῶν τῶν, ἐνίοτε ἐντυπωσιακῶν καὶ πρωτοτύπων δι' αὐτοὺς. Ὡς γνωστόν, οἱ πλεῖστοι τῶν ὀρθοδόξων μετηγάστευσαν εἰς τὰς χώρας ἐγκαταστάσεώς των χωρὶς ἐπαρκῆ γνώσιν τῆς Ὀρθοδόξου Παραδόσεως καὶ χωρὶς ἐκτίμησιν τοῦ λειτουργικοῦ πλοῦτος αὐτῆς, ἰδίᾳ δέ χωρὶς συνειδητοποίησιν τοῦ μυστηρίου τῆς Θείας Χάριτος, ἡ ὁποία εὐδοκεῖ νά κατέρχεται εἰς τοὺς εὐλαβῶς συμμετέχοντας εἰς τὰς ἱεράς ἀκολουθίας. Ἐτερον σημαντικὸν μέρος τῶν μελῶν τῆς ἐνορίας

καὶ ἰδίᾳ τὰ μέλη δευτέρας καὶ τρίτης γενεᾶς, στερούμενα λειτουργικῆς κατηχήσεως καὶ ἔχοντα διπλοὺν γλωσσικὸν ἐμπόδιον καὶ ἀμεσώτεραν ἐπίδρασιν τοῦ περιβάλλοντος, δυσκόλως κατανοοῦν τὴν Ὀρθόδοξον τελετουργίαν, τοὺς βαθεῖς συμβολισμοὺς αὐτῆς, καὶ τὴν ὁλοκληρωτικὴν ψυχosoματικὴν μετοχήν τοῦ πιστοῦ, εἰς τὰ τελούμενα, εἰς τὰ ὁποῖα, ὅρασις, ἀκοή, ὄσφρησις, γεῦσις, ἀφή, νοῦς, καρδία, λόγος, μουσικὴ, ὀρθοστασία, γονυκλισία καὶ σταυροκόπημα, ρυθμὸς καὶ μέλος, συντονίζονται εἰς μίαν ἐλεγχομένην ἐνθουσιαστικὴν δοξολογίαν καὶ αἰνεσιν τοῦ Θεοῦ. Προτιμοῦν ὅμως ἐνίοτε τὰ ἀπλὰ ἀσμάτια τῶν διῆθεν "ἐν πνεύματι" μόνον λατρευουσῶν τὸν Θεόν προτεσταντικῶν ὁμάδων ἢ ὠρισμένας πομπώδεις ἐμφανίσεις καὶ τελετάς τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, τὰς ὁποίας καὶ εἰσάγουν εἰς τὴν ἐνοριακὴν ζωὴν. Πιστεύομεν ὅτι ἐάν ἀναλυθῇ εἰς αὐτοὺς καταλλήλως ὁ πλοῦτος καὶ ὁ σκοπὸς ἐκάστης τελετουργικῆς πράξεως τοῦ Ὀρθοδόξου Τυπικοῦ θά τὸ ἀγαπήσουν, ὅπως τὸ ἀγαποῦν καὶ τὸ θαυμάζουν οἱ ἐνδιατρίψαντες εἰς αὐτὸ καλῆς θελήσεως δυτικοὶ ἐρευνηταί. Ἡ ἐμμονὴ εἰς τὴν Παράδοσιν μετὰ καταλλήλου ἐπεξηγήσεως αὐτῆς εἰς τοὺς πιστοὺς θά ἔχῃ καὶ τὸ πλεονέκτημα νά συγκρατήσῃ εἰς τὴν ἐνορίαν τοὺς παραδοσιακωτέρους τῶν πιστῶν, ὡς προείπομεν, καὶ νά ἀπαλλάξῃ αὐτὴν τῆς μομφῆς τῆς ἐκκοσμικεύσεως, ἡ ὁποία πολλάκις τῆς ἀπευθύνεται, ἐνίοτε δέ δικαίως.

Πρέπει νά διευκρινήσωμεν ὅτι ἡ Εὐχαριστιακὴ καὶ πᾶσα λατρευτικὴ σύναξις τῶν πιστῶν δέν πρέπει νά μεταβληθῇ εἰς θέαμα ἢ ἀκρόαμα συνασθηματικόν. Εἶναι προσευχὴ καὶ μυσταγωγία καὶ προετοιμασία τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων νά δεχθούν τὴν Θείαν Χάριν. Ὁ ἐφημέριος καὶ οἱ ψάλται εἶναι μυσταγωγοί, οἱ ὁποῖοι ὀδηγοῦν τοὺς πιστοὺς πρὸς τὸν Θεόν, καὶ ὄχι παροχεῖς μᾶς ἀπλῆς τέρψεως.

Ὡς πρὸς τὰς προσωπικὰς σχέσεις τῶν ἐνοριτῶν καὶ ἰδίᾳ τῶν ἐνοριτῶν καὶ τοῦ πρεσβυτέρου ὑπάρχει, ὡς γνωστόν, μεγάλη διαφοροποίησις μετὰ τῶν ἐνοριῶν τῶν εὐρίσκομένων εἰς μικράς πόλεις καὶ χωρία, καὶ δὴ πόλεις καὶ χωρία, καὶ δὴ τὰς τῆς διασποράς. Διότι εἰς τὰς μικράς ἐνορίας ὁ ἱερεὺς γνωρίζει ἕνα ἕκαστον τῶν πιστῶν κατ' ὄνομα καὶ ἔχει μετ' αὐτῶν τὴν πρέπουσαν οἰκειότητα καὶ τὰς χριστιανικὰς προσωπικὰς σχέσεις. Ἐνῶ εἰς τὰς μεγαλοπόλεις πρέπει νά καταβάλλῃ συστηματικὰς προσπάθειάς διὰ νά γνωρίσῃ ἕκαστον πιστόν, διὰ νά ἀναπτύξῃ μεθ' ἐκάστου μίαν προσωπικὴν χριστιανικὴν σχέσιν καὶ νά βοηθήσῃ αὐτόν. Αὕτη ἡ προσωπικὴ γνωριμία τοῦ ἐφημερίου μετὰ τῶν πιστῶν εἶναι ἀπαραίτητος καὶ θά πρέπει νά ἀποτελέσῃ ἀφετηρίαν τῆς προσωπικῆς γνωριμίας τῶν πιστῶν μετὰ τῶν τῶν. Διότι ἡ Χριστιανικὴ Ἑνορία δέν πρέπει νά εἶναι μία ἀριθμητικὴ ὁμάς πιστῶν, ἡ ὁποία θά συγκεντρουταὶ εἰς τὸν Ναόν τὰς μεγάλας ἑορτάς καὶ τὰς Κυριακάς καὶ ὕστερον θά διαλύεται, ἀλλὰ μία κοινωνία πιστῶν, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὸ ἐφικτόν θά ἐνδιαφέρωνται ὁ εἰς διὰ τὸν ἄλλον καὶ θά ἀγαπῶνται καὶ πέραν τῶν ὀλίγων ὥρων τῆς ἐν τῷ Ἱερῷ Ναῷ παρουσίας αὐτῶν.

Εἰς τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῶν τῶν προσωπικῶν σχέσεων ὥρισμένοι πρακτικαὶ ἐφαρμοζόμενοι ὑπὸ μὴ ὀρθοδόξων ὁμάδων, καταλλήλως ὀρθοδόξως μεταμορφούμεναι καὶ ὄχι τυφλῶς ἀπομιμούμεναι, δύνανται νὰ ἀξιοποιηθοῦν καὶ ὑπὸ τῶν Ὀρθοδόξων ἑνορίων. Δι' αὐτὸ εἵπομεν ὅτι ὡς πρὸς τὰς διαπροσωπικὰς σχέσεις δυνάμεθα νὰ χρησιμοποιήσωμεν ὅ,τι καλὸν βλέπομεν γύρω μας, ἀλλὰ θεθαίως πρέπει νὰ ἀποφεύγωμεν τὴν τυφλὴν μίμησιν, διότι αἱ προερχόμεναι ἀπὸ μὴ ὀρθοδόξους πηγὰς πρακτικαὶ εἶναι συνήθως χρωματισμέναι ἀπὸ τὸ μὴ ὀρθόδοξον ἥθος. Συνεπῶς, ὡς ὁ Μέγας Βασίλειος συνιστᾷ, προκειμένου περὶ τῆς ἀρχαιοελληνικῆς μὴ χριστιανικῆς παιδείας, ὅτι δηλαδὴ πρέπει ὡς αἱ μέλισσαι νὰ λαμβάνωμεν ἐξ αὐτῆς ὅ,τι καλὸν καὶ νὰ ἀπορρίπτωμεν ὅ,τι ἐσφαλμένον, οὕτω καὶ ἐκ τῶν πρακτικῶν καὶ διαπροσωπικῶν σχέσεων καὶ ἄλλων χριστιανικῶν ὁμάδων πρέπει νὰ ἐπιλέγωμεν ὅ,τι καλὸν καὶ νὰ ἀπορρίπτωμεν ὅ,τι ἐσφαλμένον.

3.-Ἐνδιαφέρον διὰ τοὺς ἐξ ἁλλογενῶν Ὀρθοδόξους.

Εἶναι γνωστὸν, ὅτι οἱ μικτοὶ γάμοι μεταξὺ ὀρθοδόξων καὶ μὴ ὀρθοδόξων πληθύνονται καὶ ὅτι τὰ τέκνα τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν ἀντιμετωπίζουν ἀργά ἢ σύντομα τὸ δίλημμα τῆς ἐπιλογῆς Ἑκκλησίας εἰς τὴν ὁποίαν θὰ ἐνταχθοῦν. Ἐπίσης οἱ γάμοι αὐτοὶ φέρουν εἰς ἐπαφὴν τοὺς οἰκεῖους τῆς μὴ ὀρθοδόξου πλευρᾶς καὶ αὐτὸν τὸν μὴ ὀρθόδοξον σύζυγον, ἄνδρα ἢ γυναῖκα, πρὸς τὴν Ὀρθόδοξον Ἑκκλησίαν. Ἀλλὰ καὶ φίλοι αὐτῶν γνωρίζουν τὸ ὀρθόδοξον περιβάλλον.

Ἡ εἰκὼν τὴν ὁποίαν δίδει ἡ Ὀρθόδοξος Παροικία εἰς ὅλους αὐτοὺς οἱ ὁποῖοι τὴν πλησιάζουν δέν εἶναι πάντοτε ἡ καλυτέρα δυνατὴ. Διότι ἐνίοτε προέχει ἡ ὑπερτονίζεται τὸ ἐθνικὸν στοιχεῖον καὶ ὄχι τὸ χριστιανικόν καὶ ἐδῶ ἀνακύπτει ἡ ἀνάγκη τῆς δυσχεροῦς ἐξισορροπήσεως τῆς βαρύτητος, ἡ ὁποία πρέπει νὰ δίδεται εἰς ἕκαστον στοιχεῖον τῆς ἀνθρωπίνης ἰδιοπροσωπείας. Ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἀποδίδουν τὴν προέχουσαν σημασίαν εἰς τὸ ἐθνικὸν στοιχεῖον κατηγοροῦν τὴν Ἑκκλησίαν ὅτι δέν καταβάλλει ὅσας πρέπει προσπάθειας πρὸς διατήρησίν του, ἐνῶ ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἀποδίδουν μεγαλυτέραν σημασίαν εἰς τὸ χριστιανικόν ὀρθόδοξον στοιχεῖον κατηγοροῦν αὐτὴν ὅτι ἀσχολεῖται πολὺ μὲ τὰ ἐθνικὰ θέματα καὶ παραμελεῖ τὸ κύριον ἔργον τῆς, τὸ χριστιανικὸν κήρυγμα καὶ τὴν ὀρθόδοξον ζωὴν, ἢ ἄλλοι, πολλὰκις ταυτίζουσιν τὴν ὀρθόδοξον ζωὴν μὲ τὰς ἐθνικὰς παραδόσεις των καὶ τὰ ἐθνικὰ πολιτιστικὰ στοιχεῖα των. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ Ὀρθόδοξος Πίστις δέν ἐμφανίζεται πρὸς τοὺς ἐκτός αὐτῆς ὡς Μία, ἀλλὰ διαχωρίζεται ἀναλόγως τῆς προελεύσεώς της εἰς Ἑλληνικὴν Ὀρθοδοξίαν ἢ Ρωσικὴν, ἢ Ρουμανικὴν, ἢ Σερβικὴν, ἢ Ἀντιοχειανὴν κ.λπ. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ὅτι ὁ μὴ ὀρθόδοξος ὁ ὁποῖος ἐνδιαφέρεται νὰ γίνῃ ὀρθόδοξος, αἰσθάνεται ὅτι λαμβάνει ἔν παράδοξον μήνυμα, καὶ διὸ τὸ μήνυμα, ὅτι διὰ νὰ γίνῃ ὀρθόδοξος καὶ νὰ ἐνταχθῇ εἰς τὴν Ὀρθόδοξον

Ἑκκλησίαν πρέπει ταυτοχρόνως νὰ ἀλλάξῃ τὴν ἐθνικότητα αὐτοῦ καὶ νὰ γίνῃ Ἑλλήν καὶ Ὀρθόδοξος, ἢ Ρώσος καὶ Ὀρθόδοξος, ἢ Σέρβος καὶ Ὀρθόδοξος, κ.ο.κ.

Ἡ κατάστασις ἐνθυμίζει τὴν πρωτοχριστιανικὴν ἐποχὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ ἐξ Ἑβραίων χριστιανοὶ ἀπαιτοῦσαν ὅπως καὶ οἱ ἐξ ἐθνῶν τηροῦν τὸν Μωσαϊκὸν νόμον, δηλαδὴ μὲ τὴν σημερινὴν ὁρολογίαν ἀπῆλθον ὅπως οἱ ἐξ ἐθνῶν χριστιανοὶ ἐξισουδαίωθον καὶ καταστοῦν τμήμα τοῦ Ἑβραϊκοῦ ἔθνους. Ἀλλ' ἡ Σύνοδος τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων ἀπῆλλαξεν αὐτοὺς ἀπὸ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ τηροῦν τὸν Μωσαϊκὸν νόμον. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι καὶ ἡμεῖς σήμερον οἱ ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ τῶν διαφόρων ἐθνικοτήτων ὀφείλομεν νὰ ἀπαλλάσσωμεν τοὺς ἐξ ἁλλογενῶν ὀρθοδόξους ἀπὸ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ τηροῦν τὰς ἐθνικὰς ἡμῶν παραδόσεις. Αἱ παραδόσεις αὗται εἶναι ἀγαπηταὶ καὶ σεβασταὶ παρ' ἐκάστου μέλους τῆς Ὀρθοδόξου Ἑκκλησίας διὰ τὰς προερχομένας ἐκ τοῦ Γένους εἰς τὸ ὁποῖον τοῦτο ἀνήκει, καὶ ὑπ' αὐτῆς ταύτης τῆς Ὀρθοδόξου Μητρὸς Ἑκκλησίας δι' ὅλας ἐν γένει, ἀλλὰ δέν δύνανται οὕτε πρέπει νὰ ἐπιβάλλωνται εἰς τοὺς ἐξ ἄλλων παραδόσεων ὀρθοδόξους.

Ἡ ποιμαντικὴ μεταχείρισις τῶν μὴ ὁμογενῶν ὀρθοδόξων χρήζει εἰδικῆς προσοχῆς, διότι πολλὰκις ἔχουν διαφορετικές, ὄχι πάντοτε ἐσφαλμένας, ἀλλ' ἀπλῶς διαφορετικὰς ἀντιλήψεις εἰς διάφορα θέματα. Δέν ὁμιλοῦμεν θεθαίως διὰ τὴν παραδοχὴν αὐτῶν ὡς μελῶν τῆς Ἑκκλησίας, τὴν ὁποίαν θεωροῦμεν χριστιανικὸν αὐτονόητον καθῆκον. Ἄν καὶ γνωρίζομεν ὅτι ἐνίοτε ὑποσυνειδητῶς δροῦν ὠρισμένοι φόβοι ἢ δισταγμοί, ὑπενθυμίζομεν τὸν λόγον τοῦ Κυρίου “τόν ἐρχόμενον πρὸς με οὐ μὴ ἐκθάλω ἔξω” (Ἰωάν. 6,37). Συνεπῶς ἡ Ἑνορία ὀφείλει κατὰ χριστιανικὸν καθῆκον νὰ εὕρῃ τρόπον νὰ δεχθῇ ἐκεῖνους, οἱ ὁποῖοι ζητοῦν νὰ γίνουν μέλη τῆς. Ἀσφαλῶς θὰ χρειασθοῦν κάποιαι διαρρυθμίσεις, ἴσως εἰδικαὶ λειτουργίαι εἰς τὴν γλῶσσαν αὐτῶν, ἐπὶ πλέον τῶν τελουμένων εἰς τὴν γλῶσσαν εἰς τὴν ὁποίαν τελοῦνται αἱ συνήθεις λειτουργίαι, ἴσως ἐναλλακτικὴ χρῆσις πλειόνων γλωσσῶν κατὰ τὴν αὐτὴν Θεῖαν Λειτουργίαν, ἴσως ἐκτύπωνις πολυγλώσσων βιβλιαρίων μὲ τὰ λειτουργικὰ κείμενα πρὸς βοήθειαν τῶν συμμετεχόντων εἰς τὴν Θεῖαν Λειτουργίαν. Ἰσως ἄλλη τις λύσις, τὴν ὁποίαν ἐκάστη ἐνορία θὰ ἐμπνευσθῇ, ἀναλόγως τῶν συνθηκῶν, θὰ βοηθήσῃ τοὺς νέους πιστοὺς. Ἀλλὰ ἡ βασικὴ μας κατεύθυνσις πρέπει νὰ εἶναι νὰ γίνουν μὲ ἀγάπην καὶ διάθεσιν διακονίας τῶν ἀναγκῶν των δεκτοὶ εἰς τὴν ἐνορίαν καὶ νὰ εὗρεθῶν αἱ κατάλληλοι διευθετήσεις, ὅπου τοῦτο εἶναι ἀπαραίτητον.

4.- Ἰδιαίτερα προσοχὴ εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν.

Ἡ Ὀρθόδοξος Ἑκκλησία ἐνδιαφέρεται μὲ στοργὴν δι' ὁλόκληρον τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου καὶ δι' ὅλα τὰ ὑλικά καὶ τὰ πνευματικά ζητήματά του.

Τὸ κύριον ὅμως ἐνδιαφέρον της ἐπικεντρῶται εἰς τὸν ἁγιασμόν τῶν πιστῶν. Αὐτός ὁ ἁγιασμός δηλώνεται εἰς τὴν γλῶσσαν τῆς Ὀρθοδόξου

Ἐκκλησίας μέ πολλές ἐκφράσεις, ὅπως : σωτηρία τῆς ψυχῆς, κοινωνία τοῦ Ἀγίου Πνεύματος, πνευματική ζωή, ἐν Χριστῷ ζωή, ἐμπειρία τῆς Θείας Χάριτος, καί ἄλλαι. Ὅλαι αὐταί σημαίνουν ὅτι ὁ πιστός ἄνθρωπος δέν ζῇ μόνον ἐντός τοῦ ἑαυτοῦ του καί τοῦ περιρρέοντος κτιστοῦ κόσμου, ἀλλά εὐρίσκεται εἰς πνευματικὴν σχέσιν καί κοινωνίαν μετὰ τοῦ θθανθρωπίνου προσώπου τοῦ Χριστοῦ καί τοῦ Ἀγίου Πνεύματος καί δι' Αὐτῶν μετὰ τοῦ Θεοῦ Πατρός, δηλαδή μετὰ τῆς ἀκτίστου Θεότητος. Αὕτη ἡ κοινωνία εἶναι τό ἰδιαίτερον γνῶρισμα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας καί δι' αὐτό ἡ ἰδιαίτερα μέριμνά της. Ἡ κοινωνία αὕτη προϋποθέτει τήν τήρησιν τῶν ἐντολῶν, τήν μετάνοιαν, τήν κάθαρσιν, τήν ταπείνωσιν, καί ἐν ἐνί λόγῳ τόν ἁγιασμόν “οὗ χωρίς οὐδεὶς ὄψεται τόν Κύριον” (Ἐβρ. 12,14). Ἡ πρόσκλησις τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας πρὸς συμμετοχὴν εἰς τήν ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι ζωὴν, πρὸς κοινωνίαν μετὰ τῆς ἀκτίστου Θεότητος, ἀπευθύνεται πρὸς ὅλους, καί πρέπει νά ἀπευθύνεται καί ὑπὸ τῆς ἐνορίας εἰς ὅλα τὰ μέλη της. Ἡ ἐνορία εἶναι μία κοινότης λατρευτική, μία κοινότης εὐχαριστιακή, μία κοινότης ἐσχατολογική. Χωρὶς νά ἀγνοῇ τόν παρόντα κόσμον καί χωρὶς νά ἀδιαφορῇ διὰ τὰ προβλήματα τῆς παρούσης ζωῆς, εἰσάγει τὰ μέλη της εἰς τήν ἄκτιστον πραγματικότητα τῆς αἰωνίου ζωῆς, τοῦ ἐσχάτου τέλους τοῦ κόσμου, τῆς ἀνακεφαλαιώσεως τῶν πάντων ἐν Χριστῷ. Αὐτό δέν πρέπει νά τό λησμονῶμεν ποτέ. Διότι, ἐάν ἡ Ἐνορία λησμονήσῃ τήν κυρίαν ἀποστολήν της ὡς λατρευτικῆς συνάξεως, μετατρέπεται εἰς ἀνθρωπίνην ὀργάνωσιν μέ ἐνδοκόσμιον μόνον δραστηριότητα καί ἐμβέλειαν, δηλαδή ἐκκοσμικεύεται. Ἀλλὰ ἐνορία ἐκκοσμηκευμένη δέν ἔχει λόγον υπάρξεως, διότι δέν προσφέρει εἰς τόν ἄνθρωπον τό μοναδικόν δῶρον, τό ὁποῖον οὐδεὶς ἄλλος δύναται νά προσφέρῃ, δηλαδή τήν Χάριν (τό Δῶρον) τοῦ Θεοῦ, τό ὁποῖον εἶναι ἀκριβῶς ἡ ἄκτιστος ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ, ἡ ζωογονοῦσα, ἡ ἁγιάζουσα, ἡ μεταμορφώνουσα τόν ἄνθρωπον.

Δέν θα προσθέσωμεν ἄλλας κατευθυντηρίους ἀρχάς. Εἰς τὰς προαναφερθείσας τέσσαρας συγκεφαλαιοῦται ἡ ἀποστολή τῆς Ἐνορίας. Δι' αὐτῶν χρωματίζεται ἡ ὅλη δραστηριότης αὐτῆς. Τά μαικώτερα θέματα θά ἀναπτυχθοῦν ὑπὸ τῶν ἐντεταλμένων εἰσηγητῶν.

Ἡμεῖς διὰ τῆς πρώτης κατευθυντηρίου ἀρχῆς ἐπισημαίνουμεν τήν ἀνάγκην διατηρήσεως τοῦ ἀνωτέρου ἐπιπέδου τῆς ἐνοριακῆς ζωῆς, ἵνα μὴ ἐκπέσῃ αὕτη πρὸς τοὺς ἔχοντας εὐτελέστερα ὁράματα καί τοὺς ἀρκουμένους εἰς μίαν ὑποτυπώδη χριστιανικὴν ζωὴν. Διὰ τῆς δευτέρας κατευθυντηρίου γραμμῆς ἐπισημαίνουμεν τόν κίνδυνον μιμήσεως ξένων ἐντυπωσιαζόντων ἐξωτερικῶς προτύπων, τὰ ὁποῖα μᾶς ἀπομακρύνουν ἀπὸ τήν Παράδοσιν καί τήν Χάριν, ἀλλά καί τήν ἀξιολόγησιν καί χρησιμοποίησιν τῶν καλῶν ἐμπνεύσεων, τὰς ὁποίας τυχόν χρησιμοποιοῦν ἄλλοι εἰς τὰς διανθρωπίνους σχέσεις. Διὰ τῆς τρίτης κατευθυντηρίου ἀρχῆς τονίζουμεν τήν οἰκουμενικότητα (ὄχι τήν συγκρητιστικὴν οἰκουμενιστικότητα, ἀλλὰ τήν ὀρθόδοξον

καθολικότητα) τῆς Ὁρθοδόξου Ἐνορίας. Καί διὰ τῆς τετάρτης προτρέπομεν νά κυριαρχῇ πάντοτε ὁ ἁγιαστικός χαρακτήρ αὐτῆς ὡς χώρου κοινωνίας μετὰ τῶν ἀκτίστων ἐνεργειῶν τοῦ Θεοῦ. Ὑψηλά, λοιπόν, παραδοσιακά, οἰκουμενικά καί ἁγιαστικά ἄς εἶναι τὰ τέσσαρα συνθήματα, τὰ ὁποῖα θά ἐμπνέουν ὅλους τοὺς ἐνορίτας κατὰ τήν διαμόρφωσιν τῆς ἐνοριακῆς ζωῆς.

Καί δι' αὐτῆς τῆς τετραλογίας, δι' αὐτῶν τῶν εὐκολομνημονεύτων τεσσάρων λέξεων: ὑψηλά, παραδοσιακά, οἰκουμενικά καί ἁγιαστικά, κατακλείομεν τόν λόγον, εὐχόμενοι ὁλοκαρδίως εἰς ὅλους ὅπως αἱ ἐνορίαι σας ἐπιτύχουν νά κινοῦνται πάντοτε πρὸς τήν ἀτελεύτητον τελειότητα αὐτῶν τῶν ἐπιδιώξεων καί ἐπιτευγμάτων. Ἀμήν.

ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ ΣΕΒΑΣΜΙΩΤΑΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ κ. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ

Α) Ἡ σημασία τῆς Συνάξεως

Ἀπὸ τῆς δόθνης τῆς τηλεοράσεως ἀπολαύσαμε καί εἶδαμε μέ ἰδιαίτερη χαρά καί ἱκανοποίηση τοὺς προκαθήμενος τῶν Ὁρθοδόξων αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, συγκεντρωμένους εἰς τό Κέντρον τῆς Ὁρθοδοξίας, τήν ἱστορικὴ πόλιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τήν ὁποίαν δικαίως ἀποκαλοῦμε Βασιλίδα τῶν πόλεων. Ἐκεῖ κατοικοεδρεύει τό Οἰκουμενικὸ μας Πατριαρχεῖο ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως του καί τῆς ἰδρύσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τόν Μέγα Κωνσταντῖνο καί τῆς ἀναδείξεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τόν Μέγα Κωνσταντῖνο καί τῆς ἀναδείξεως τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὡς Νέα Ρώμη καί κατ' ἀκολουθίαν πρωτόθρονον Ἐκκλησία. Ὅλους αὐτοὺς τοὺς κοσμογονικούς καί ἱστορικούς χρόνους τό Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ἄσκησε μεγάλας ἱεραποστολικὰς δραστηριότητες καί διέδωσε τόν Χριστιανισμό στοὺς σλαβικούς κυρίως λαούς, τοὺς ὁποίους καί ἐξεπολίτισε καί ποικιλότροπα ἐχειραγώγησε στὴν κατοπινὴ τους πολιτιστικὴ καί ἐθνικὴ πορεία μέσα στὴν Οἰκουμένη.

Ἡ Σύναξις αὕτη τῶν Ἀρχηγῶν τῶν αὐτοκεφάλων καί αὐτονόμων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν ἐγινε μέσα στὰ πλαίσια τῶν ἑορτασμῶν τῆς θ' Χιλιετίας ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας εἰς τήν Γῆ καί γεννηθέντος ἐν Βηθλεέμ τῆς Ἰουδαίας, Αὐγούστου μοναρχήσαντος Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Πά τό γεγονὸς τοῦτο τῆς γεννήσεως - τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Κυρίου πολὺ χαρακτηριστικὰ γράφει ὁ ἱερός Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης τὰ πρὸ κάτω, ἐπιγραμματικά λόγια: “Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος ἦν πρὸς τόν Θεόν, καί Θεός ἦν ὁ Λόγος. Καί ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο καί ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καί ἐθεσάμεθα τήν δόξαν αὐτοῦ “δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρός, πλήρης χάριτος καί ἀληθείας” (Ἰωάν. Κεφ. Α', 1, 14). Αὐτό τό μοναδικὸ καί ἀνεπανάληπτον γεγονός τῆς θείας συγκαταβάσεως καί οἰκονομίας συνῆλθαν ἐπὶ τῷ αὐτῷ νά ἑορτάσουν ἀλλά καί νά μαρτυρήσουν πανηγυρικά οἱ Ἀρχηγοὶ τῶν Ὁρθοδόξων

Ἐκκλησιῶν συναθροισθέντες ἀπὸ τὰ πέρατα τῆς Οἰκουμένης. Καί συνεκεντρώθησαν εἰς τὸ Κέντρον τῆς Ὁρθοδοξίας πρῶτα, εἰς τὴν Βασιλίδαν τῶν πόλεων, εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον, τὸ ὁποῖον γιὰ 17 ὁλόκληρους αἰῶνες δίνει μαρτυρίαν τῆς Ὁρθοδοξίας, τῆς διδασκαλίας τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ διερμηνευτῶν γνησιῶν τῆς Ὁρθοδόξου Παραδόσεως. Γιαυτὸ καὶ ὕστερα ἀπὸ τὴν πανηγυρικὴν θείαν Λειτουργίαν τῶν Χριστουγέννων, οἱ Ἀρχιερεῖς τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν μετέβησαν εἰς τὴν πόλιν τῆς Νίκαιας τῆς Βιθυνίας, ἡ ὁποία τὸ ἔτος 325 ἐφιλοξένησε τοὺς ἱερούς Πατέρας τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, εἰς τὴν ὁποίαν παρέστησαν 318 ἱεράρχες ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴν καὶ τὴν Δύσιν καὶ ὁμοθυμαδὸν κατεδίκασαν τὸν Ἀρειὸν καὶ τοὺς ὁπαδοὺς του, οἱ ὁποῖοι ἄρνούνταν τὴν θεότητα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐπιστέγασμα αὐτῆς τῆς μεγάλης καὶ Βασιλικῆς Συνόδου, ἡ ὁποία δικαίως ὠνομάσθη Οἰκουμένη, ἦταν ἡ σύνθεσις τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως, τῆς γνωστῆς Ὁμολογίας Πίστεως πού ὀνομάζεται Πιστεύω - Credo, Believe. Μέσα στὰ 12 ἄρθρα τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως ἐκφράζεται ἡ Ὁρθοδοξία τῆς ἀμώμητης πίστεως τῶν Χριστιανῶν. Γιαυτὸ μέχρι σήμερα τὸ πιστεύω εἶναι μέρος βασικὸ τῆς Καινῆς Πίστεως καὶ διδασκαλίας τῶν Χριστιανῶν σ' ὅλη τὴν Οἰκουμένην.

Γιαυτὸ δὲν θὰ ἦταν ὑπερβολὴ νὰ διακηρύξει κανεὶς ὅτι τὸ σύμβολο τῆς Πίστεως εἶναι τὸ πῶς χηλιοτραγουδισμένο καὶ γινωστὸ χριστιανικὸ κείμενο, ὕστερα ἀπὸ τὰ Κείμενα τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης. Γιαυτὸ καὶ πολὺ εὐστοχα οἱ ἡγέτες τῶν αὐτοκεφάλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν μετέβησαν τὴν ἐπομένην τῶν Χριστουγέννων εἰς τὴν Νίκαιαν, γνωστὴν εἰς τὰ τουρκικὰ Isnik - εἰς τὴν Νίκαιαν γιὰ νὰ λειτουργήσουν εἰς τὸν ἔρειπωμένον Ναὸν τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας καὶ ἔτσι νὰ διατρανώσουν τὴν πίστη καὶ διδασκαλίαν τῶν Πατέρων τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, στήν ὁποία προήδρευσεν ὁ ἴδιος ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος, ὁ ὁποῖος ἀνεκηρύχθη Ἅγιος καὶ Ἰσαπόστολος ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν μας καὶ μέγας ἀπὸ τὴν ἱστορίαν γιὰ τὴν μεγάλην συμβολὴν του στὸν πολιτισμὸ καὶ τὴν ἐπικράτησιν τῆς Χριστιανισμοῦ καὶ τὴν ἵδρυσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Μὲ λίγα λόγια, οἱ ἡγέτες τῶν σύγχρονων Ὁρθοδόξων Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν ἐπιβεβαίωσαν τὴν πίστη τῆς Ἐκκλησίας μας εἰς τὴν Παράδοσιν τῶν μεγάλων Πατέρων καὶ Διδασκάλων τῆς Ἐνωμένης Ἀδιαίρετης Μίας, Ἀγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, πρωτοπόροι τῆς ὁποίας ἦσαν οἱ Πατέρες τῆς Α' ἐν Νικαίᾳ Οἰκουμενικῆς Συνόδου τοῦ ἔτους 325.

Β) Ἡ προοπτικὴ τῆς σημερινῆς συνεργασίας.

Μὲ τὴ συμπλήρωσιν 2000 χρόνων ἀπὸ τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ ἡ Ἐκκλησία ἀντιμετώπισε πολλὰ δεινὰ καὶ δυσκολίες, διωγμούς, αἵρέσεις καὶ πολιτικές καὶ φυλετικές διαφορές. Ἡ τραγικωτέρα δυσκολλία τῆς Ἐκκλησίας ἦταν ἡ διαίρεσί της μὲ τὸ μεγάλο σχίσμα τοῦ 1054, ὅταν ἡ Ἐκκλησία διηρέθηκε σὲ Ἀνατολικὴν - Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν καὶ εἰς Δυτικὴν - Ρωμαιοκαθολικὴν Ἐκκλησίαν. Στὴ συνέχεια ἡ Δυτικὴ - Ρωμαιοκαθολικὴ Ἐκκλησία διηρέθη καὶ πάλιν μὲ τὴ μεταρρύθμιση

τῆς Διαμαρτυρομένης - Προτεσταντικῆς Ἐκκλησίας τοῦ ἔτους 1519, μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Λούθηρον. Ὅπως οἰδέποτε αὐτὰ εἶναι μερικὰ καὶ τὰ πῶς δυσάρεστα - σκιερὰ σημεῖα τῆς Μίας, Ἀγίας, Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, τὴν ὁποίαν ἵδρυσαν οἱ Ἀπόστολοι μὲ τὴν Ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου καὶ τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνάληψίν του. Φέτος, ἀγωνιστήκαμε ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ - Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, Βορρᾶ καὶ Νότου, νὰ ἐορτάσουμε καὶ πανηγυρικὰ νὰ ὁμολογήσουμε τὴν κοινὴν μας πίστη στὸν Θεάνθρωπον Χριστό, ὁ ὁποῖος "ἐγεννήθη ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου" καὶ ὁ ὁποῖος εἶναι φῶς προερχόμενον ἐκ τοῦ φωτός.

Ἡ Σύναξις τῶν ἡγετῶν τῶν Αὐτοκεφάλων Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν διετράνωσαν μὲ τούτῃ τὴ Σύναξιν τὴν ἐνότητα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας. Καρμιά δύναμις καὶ κανένα ἄλλο πολιτικὸ ἔθνικόν καὶ πολιτιστικὸ στοιχεῖο δὲν μπόρεσε νὰ σταματήσει τὴν ἐνότητα καὶ τὴν συνεργασίαν καὶ τὴν κοινὴν πίστην τῆς Μίας, Ἀγίας, Καθολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία εἶναι ζωντανὴ Ἐκκλησία. Εἶναι δυναμικὴ Ἐκκλησία, ζεῖ τὸν παλμὸν καὶ τὴν ἀγωνίαν τοῦ σύγχρονου, συγχυσμένου ἀνθρώπου. Εἶναι Ἐκκλησία τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν Πατέρων τῶν 7 Οἰκουμενικῶν Συνόδων, εἶναι ἡ Ἐκκλησία οὐ φιλανθρωπεύει γιὰ τὸν ἄνθρωπον καὶ τοῦ ὑπενθυμίζει τὸν αἰώνιον καὶ μοναδικὸν του προορισμὸν του, ἀφοῦ ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς ἐγένεν ἄνθρωπος, ἐσαρκοφόρησεν καὶ τοὺς ἀνθρώπους συναναστράφηκε γιὰ νὰ μᾶς ὑπενθυμίσει καὶ ἀνανεώσει τὴν θείαν ἀγάπην γιὰ τὰ πλάσματά του καὶ ἄκόμα νὰ μᾶς θυμίσει τὴν αἰώνιον πρόνοιαν καὶ φροντίδα τοῦ Θεοῦ γιὰ τὸν ἄνθρωπον καὶ ὅλη τὴ δημιουργίαν, τὴν ὁρατὴν καὶ τὴν ἀόρατην. Μὲ τοῦτο τὸ πρίσμα, ἔχουμε τὴν ἱερὴ ἐλπίδα ὅτι γιὰ τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν διανοίγονται νέοι ὁρίζοντες κοινῆς συνεργασίας μεταξὺ τῶν, ἀλλὰ καὶ μὲ τοὺς ἄλλους χριστιανούς καὶ τὴν ἄλλην θρησκείαν καὶ κοινωνίαν, οἱ ὁποῖες θέλουν τὸ διάλογον διαλλαγῆς καὶ συμφιλίωσης καὶ συνεργασίας καὶ ἀλληλοσεβασμοῦ. Γιαυτὸ ἡ Σύναξις τοῦ Φαναρίου εἶναι καὶ ἕνα βήμα πρὸς κοντὰ στὴ σύγκλησιν τῆς Α' Πανορθοδόξου Συνόδου, ἡ ὁποία δὲν πραγματοποιήθηκε γιὰ πολλοὺς, μακροὺς αἰῶνες μέχρι σήμερα. Ζάν κατακλείδα, νομίζω ὅτι πρέπει νὰ δοξολογήσουμε τὸν Θεάνθρωπον Χριστό γιὰ τὰ θαυμάσια ἐκκλησιαστικὰ γεγονότα πού ζήσαμε καὶ ἀπὸ τῆς τηλεοράσεως εἶδαμε καὶ πνευματικὰ εὐφρανθήκαμε καὶ ἐμυσταγωγηθήκαμε κατὰ Θεὸν γιὰ τὴν συνεργασίαν καὶ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως, μαρτυρίαν τῆς ὁποίας ἔδωσαν οἱ σύγχρονοι Πατέρες καὶ Ποιμένες καὶ ἡγέτες τῶν Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν. Ταπεινὸς φρονῶ ὅτι τούτῃ ἡ πρωτοβουλία καὶ συνάντησις θὰ ἔχουν πολλὰ πνευματικὰ ὠφέλη καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους Χριστιανούς καὶ θὰ γίνῃ ἡ ἀπαρχὴ νέων πρωτοβουλιῶν καὶ ἐνεργειῶν γιὰ τὴν συμφιλίωσιν τῆς διηρημένης Χριστιανισμοῦ καὶ τὴν συνεργασίαν τῶν λαῶν τῆς Οἰκουμένης καὶ μάλιστα τῆς Κεντρικῆς καὶ Ἀνατολικῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Μέσης Ἀνατολῆς. Στόν Ἰδρυτὴ καὶ Δομήτορα τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ ὁποίου αὐτὲς τὶς μέρες ἐορτάσαμε οἱ Χριστιανοὶ τὴν κατὰ σάρκα Γέννησιν, ἀνῆκει ἡ βασιλεία καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Η ΕΝΟΡΙΑ ΕΝ ΤΗ ΔΙΑΣΠΟΡΑ

του Θεοφιλ. Ἐπισκόπου Ναζιανζοῦ κ. Θεοδώρητου

Στό παρελθόν ἡ Ὁρθοδοξία χαρακτηρίζετο, γεωγραφικά, ὡς “κατ’ Ἀνατολάς” Ἐκκλησία. Σήμερα ὁμως, μέ τήν μετανάστευση στή Δύση διαφόρων ἐθνικοτήτων, ἀπό τίς παραδοσιακά Ὁρθόδοξες χώρες τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης, ἡ Ὁρθοδοξία δίνει μία σημαντική πνευματική παρουσία σέ χώρες, πού ἡ πλειοψηφία ἀνήκει σέ ἄλλα Χριστιανικά δόγματα καί ὁμολογίες. Μάλιστα ἔχει ἀναγνωρισθεῖ ἀπό διανοομένους διεθνούς κύρους, ὅπως ὁ πρόσφατα ἐκλιπών Sir Steven Runciman, ὅτι ἀποτελεῖ τό μέλλον καί τήν ἐλπίδα τοῦ Χριστιανισμοῦ στόν κόσμο.

Ἡ μετανάστευση συνοδεύει τήν ἱστορία τῶν Ἑλλήνων ἀπό τήν ἀρχαιότητα μέχρι σήμερα καί αὐτό ὀφείλεται κυρίως στόν χαρακτήρα τοῦ Ἑλλήνα, πού ἀναζητεῖ τό καινούργιο καί τήν περιπέτεια, ἀλλά καί τήν ἐπιδίωξη καλλίτερων συνθηκῶν ζωῆς. Βέβαια ὁ πόνος τῆς ξενιτειᾶς περιγράφεται μέ ἀνάγλυφο τρόπο στή δημοτική μας ποίηση καί στά λαϊκά ἄσματα. Π’ αὐτό ἡ ζωή τῶν μεταναστῶν τῆς πρώτης γενεᾶς συνδέεται μέ τήν ἐπιθυμία νά ἀποτελέσει συνέχεια τῆς ζωῆς τῆς πατρίδας. Οἱ πρῶτοι Ὁρθόδοξοι μετανάστες, πού μεταφυτεύθηκαν στή Δύση προσπάθησαν νά διατηρήσουν τούς ἐθνικούς, πολιτιστικούς καί πνευματικούς δεσμούς μέ τήν μητέρα πατρίδα. Μέ ἄλλα λόγια, ὁ Ὁρθόδοξος Χριστιανός στή διασπορά, ἀνεξαρτήτως ἐθνικότητας, παρέμενε φορέας καί συνεχιστής τῆς παραδόσεώς του.

Καθώς ὁμως ἡ δεύτερη καί τρίτη γενεά ἔρχεται στό προσκήνιο, νέα προβλήματα παρουσιάζονται καί ἀναπόφευκτα ἐπηρεάζονται ἀπό τόν τρόπο ζωῆς τῆς χώρας ὑποδοχῆς. Ἡ τοπική γλῶσσα γίνεται ἡ μητρική τους γλῶσσα καί ἡ νοοτροπία τῆς δυτικῆς κοινωνίας, μέ τόν εὐδαιμονιστικό χαρακτήρα καί τήν τεχνολογική μονομέρεια, κερδίζουν ἔδαφος στή συνείδησή τους. Μοιραῖα λοιπόν, οἱ νέες γενεές τῶν Ὁρθόδοξων μπολιάζεται μέ τά πνευματικά καί κοινωνικά προβλήματα τῆς χώρας διαμονῆς τους.

Αὐτή τήν κατάσταση καλεῖται νά ἀντιμετωπίσει ἡ Ἐκκλησία στή διασπορά καί νά ποιμάνει τίς πολυάριθμες Ὁρθόδοξες ἐνορίες-κοινότητες, ἐπαναπροσανατολίζοντας στήν Ὁρθόδοξη ζωή καί πνευματικότητα. Ὅπως ἤδη ἔγινε σαφές, ἀπό τίς προηγούμενες περισοῦδαστες εἰσηγήσεις, τά τελευταῖα χρόνια ἡ Ὁρθόδοξη Θεολογία προβάλλει τίς θέσεις τῆς Πατερικῆς Θεολογίας, σύμφωνα μέ τήν ὁποία ἡ ἐνορία ἀποτελεῖ τό βασικό εὐχαριστιακό κύτταρο τῆς Ἐκκλησίας. Κάθε φορά, πού ἡ ἐνορία τελεῖ τήν θ. Εὐχαριστία ἀποκτᾷ ὄντοτητα καί ἰδιαίτερως τή στιγμή, πού ἐπικαλεῖται τό “Ἅγιο Πνεῦμα νά μεταβάλει τά τίμια δῶρα σέ σῶμα καί αἷμα Χριστοῦ. Ὁ κεντρικός αὐτός ἄξονας τῆς ζωῆς τῆς ἐνορίας ἀποκαλύπτει τό συνεχές θαῦμα τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ στήν Ἐκκλησία. Στήν εὐχαριστιακή σύναξη προσφέρεται ὁ ὅλος Χριστός καί ἡ κάθε τοπική ἐνορία ἐκφράζει τήν Μία Ἁγία Καθολική Ἐκκλησία στήν ὁλότητά της. Ἡ ζωή τῆς ἐνορίας στή διασπορά ἀποτελεῖ τό τοπικό εὐχαριστιακό κέντρο τῆς Ἐκκλησίας καί οἱ πιστοί πρέπει νά συνειδητοποιήσουν, ὅτι ἀπό τήν Κυριακάτικη θ. Λειτουργία ξεκινοῦν ὅλες οἱ ἄλλες κοινωνικές, φιλανθρωπικές καί πολιτιστικές δραστηριότητες τῆς Κοινότητος. Ἐάν δέν ἱεραρχήσουμε σωστά τίς προτεραιότητές μας καί δέν ἔχουμε μία εὐχαριστηριακή ζωή, ἡ Ὁρθοδοξία στή διασπορά θά κινδυνεύσει, θά ἐξαφανισθεῖ. Ἐλέχθη, ὅτι ἡ πρώτη γενεά τῶν Ὁρθόδοξων μεταναστῶν, γιά λόγους προφανεῖς, τόνισε τόν ἐθνικό χαρακτήρα τῆς ἐνορίας στή διασπορά, ἀφοῦ ἄλλωστε ἡ Ὁρθοδοξία σέβεται τήν ἐθνική ταυτότητα τοῦ ποιμνίου της. Ἐάν ὁμως ἡ ἐνορία θέσει ὡς κύριο σκοπό της τή διατήρηση τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως τῶν μελῶν της

καί δευτερευόντως τήν Ὁρθόδοξη πίστη καί ζωή, τότε κινδυνεύει ἀνεπανόρθωτα ἡ ἐνότητα τῶν Ὁρθόδοξων καί τό μέλλον τῆς Ἐκκλησίας στή διασπορά εἶναι ἀβέβαιο. Τονίζουμε, ὅτι ἡ ἱστορική ἀπόφαση τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἡ ὁποία καταδίκασε τ

ὁ ν

Ἡ ὁγδοηκονταμελής ἀντιπροσωπεία τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Θυατείρων καί Μ. Βρετανίας στήν Κληρικολαϊκή Σύναξη Κωνσταντινουπόλεως.

εθνικοφυλετισμό, πρέπει να είναι ο οδηγός μας, για την χάραξη της Ἐκκλησιαστικῆς μας ζωῆς.

Εἶναι διαπιστωμένο, ὅτι ἡ πλειοψηφία τῶν νέων μας στή διασπορά δέν κατέχει ἐπαρκῶς τήν ἑλληνική γλῶσσα, γι' αὐτό προβληματιζόμαστε ἔντονα γιά τή χρήση τῶν τοπικῶν γλωσσῶν στή λειτουργική ζωή. Βέβαια ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία οὐδέποτε υἱοθέτησε τήν ἀποψη γιά τήν ὑπαρξη ἱερῶν γλωσσῶν. Εἶναι πάγια θέση τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας νά χρησιμοποιεῖ τίς τοπικές γλώσσες στήν λατρεία, θέση πού φανερώνει τήν καθολικότητα, ἀλλά καί τήν πνευματική εὐαισθησία τῆς Ὁρθοδοξίας. Τοῦτο ἰσχύει ἰδιαίτερα στίς περιπτώσεις μικτῶν γάμων καί βαπτίσεων, ἀλλά καί στήν δυνατότητα συμμετοχῆς αὐτοχθόνων στή λατρεία μας, πού ἀσπάσθηκαν τήν Ὁρθοδοξία. Παρά ταῦτα πρέπει νά ἀναφερθεῖ, ὅτι ἡ γλῶσσα δέν εἶναι ἀπλᾶ ἓνα μέσο ἐπικοινωνίας, εἶναι ἐπὶ πλέον φορέας ὁλοκλήρου πολιτισμοῦ καί ἰδιαιτάτα ἡ Ἑλληνική γλῶσσα ἔχει τήν μοναδικότητα νά εἶναι ἡ γλῶσσα τῆς Καινῆς Διαθήκης, τῆς μεταφράσεως τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἀπό τοὺς Ὁ, τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, τῶν Πατερικῶν συγγραμμάτων καί τῶν λειτουργικῶν καί ὑμνογραφικῶν κειμένων. Δέν εἶναι δέ σπάνιο, ὅτι πολλοί, οἱ ὁποῖοι ἐπιθυμοῦν νά μνηθoῦν στήν Ὁρθοδοξία νά μαθαίνουν τήν Ἑλληνική γλῶσσα, γιά νά ἔχουν τήν μοναδική χαρά νά μελετοῦν τήν παράδοση τοῦ Χριστιανισμοῦ στήν αὐθεντική της ἔκφραση. Ἡ Ἑλληνική γλῶσσα εἶναι ἡ δευτέρα γλῶσσα ὅλων τῶν Ὁρθόδοξων λαῶν. Τό ἐρώτημα εἶναι, ἐάν οἱ Ἕλληνες τῆς διασπορᾶς ἐπιτρέπεται νά λησμονήσουν ἢ νά ἀδιαφορήσουν γιά τήν γλῶσσα τῶν πατέρων μας, ἡ ὁποία συνέβαλε κατά μοναδικό τρόπο στή διακονία τοῦ Εὐαγγελικοῦ λόγου. Κατά συνέπεια οἱ Ἕλληνες τῆς διασπορᾶς ὀφείλουν νά μαθαίνουν, ταυτόχρονα μέ τή γλῶσσα τοῦ τόπου πού μεγαλώνουν, καί τήν Ἑλληνική.

Ἡ διασπορά ἔχει τήν ξεχωριστή εὐλογία νά ἀνήκει στήν Ἐκκλησιαστική δικαιοδοσία τοῦ Σεπτοῦ κέντρου τῆς Ὁρθοδοξίας, τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου. Αὕτη ἡ πνευματική συγγένεια καί ἐξάρτηση ἔχει εὐεργετικό χαρακτήρα, γιατί μᾶς συνδέει μέ τήν μεγάλη ἐμπειρία καί παράδοση τῆς ἀγιοστολίστης Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως καί μᾶς ἀνάγει στήν Καθολικότητα καί Οἰκουμενικότητα τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ πνευματική αὕτη σύνδεση πρέπει συνεχῶς νά μᾶς ἐπαναπροσανατολίζει στά νάματα τῆς Ὁρθοδοξίας καί νά μᾶς μνεῖ στό μυστήριο τῆς κενώσεως καί τοῦ μαρτυρίου, πού βιώνει καθημερινά τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο. Μέ συγκίνηση ἄκουσα, ὅτι οἱ παλαιοὶ Ἀρχιερεῖς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, ὅταν ἐλάμβαναν ἐπιστολή

ἀπό τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη, τήν ἡσπάζοντο πρὶν τήν ἀνοίξουν. Μέ τόσο σεβασμό ἐξέφραζαν οἱ ἄγιοι ἐκεῖνοι Ἱεράρχες τήν ἀφοσίωσή τους πρὸς τήν μητέρα Ἐκκλησία. Ἐπιτρέψατέ μου νά διαβεβαιώσω τόν Παναγιώτατον Προκαθήμενον τῆς Ὁρθοδοξίας, τόν Οἰκουμενικόν Πατριάρχη κ. Βαρθολομαῖον, ὅτι καί ἐμεῖς οἱ νεώτεροι μέ τόν ἴδιο σεβασμό προσβλέπομεν πρὸς τόν ἱερόν καί παλαίφατον τοῦτον θεσμόν τῆς Ἐκκλησίας. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ δέ νά ἐκφράσομεν τήν ἀφοσίωσή μας πρὸς τό Σεπτό πρόσωπό του καί τίς εὐχαριστίες μας γιά τήν σύγκληση τοῦ παρόντος συνεδρίου ὑπὸ τήν πεπνυμένην καθοδήγησή του.

Γιά τήν ἐνορία τῆς διασπορᾶς αὐτό πού ὑποστηρίζει ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησιολογία, γιά τή συνεργασία κλήρου καί λαοῦ, θιώνεται ὡς καθημερινή ἐμπειρία καί πράξη. Τό λαϊκό στοιχεῖο δέν εἶναι ἀμέτοχο καί παθητικό στά θέματα τῆς ὀργάνωσης καί οἰκονομικῆς στήριξης τῆς Ἐκκλησίας. Συνήθως οἱ λαϊκοὶ ἔχουν τήν εὐθύνη γιά τήν οἰκονομική ἐνίσχυση τῆς ἐνορίας τῆς διασπορᾶς. Πολλές φορές μάλιστα μέ προσωπικές θυσίες καί ἐργασία συνεισφέρουν στό ἔργο τῆς Ἐκκλησίας. Πρέπει ὅμως νά τονισθεῖ, ὅτι ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ἔχει ἀπορρίψει τήν ἱεροκρατία καί τήν λαϊκοκρατία τῆς Δύσεως. Τό πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας ἀναγνωρίζει στά πρόσωπα τοῦ ἱερατείου τοὺς διαδόχους τῶν Ἀποστόλων, τοὺς φορεῖς τοῦ λειτουργικοῦ χαρίσματος, τοὺς ποιμένας πού ὀδηγοῦν στήν ἐν Χριστῷ τελείωση τόν λαό του Θεοῦ. Ὁ λαός ἀπονέμει σεβασμό καί τιμὴ πρὸς τοὺς ποιμένας καί πατέρας, ἀλλά καί οἱ κληρικοὶ ὀφείλουν νά ἀναγνωρίζουν στά πρόσωπα τῶν λαϊκῶν τοὺς συνεργάτες καί “ἐν Χριστῷ” ἀδελφούς. Ἡ Ὁρθόδοξη λοιπὸν Ἐκκλησία εἶναι ἱεραρχημένη καί προάγει τὴν συνεργασία κλήρου καί λαοῦ. Ἐνα καίριο θέμα, πού ἀντιμετωπίζει ἡ Ἐκκλησία στή διασπορά, εἶναι ἡ ἐπάνδρωση τῶν ἐνοριῶν μέ κληρικούς οἱ ὁποῖοι ἔχουν γεννηθεῖ καί ἀνδρωθεῖ πνευματικά στίς χῶρες, πού θά κληθοῦν νά διακονήσουν. Γιά νά φθάσουν οἱ τοπικές Ἐκκλησίες τῆς διασπορᾶς νά μὴ “εἰσάγουν” κληρικούς ἀπὸ τὴ μητέρα πατρίδα καί νά δημιουργήσουν τίς προϋποθέσεις γιά νά καλλιεργηθοῦν ἱερατικές κλήσεις στοὺς νέους τῆς διασπορᾶς, χρειάσθηκε νά ἰδρυθοῦν Θεολογικὲς Σχολές καί Ἐκκλησιαστικά σεμινάρια, γιά νά προετοιμάζωνται ἱερατικά στελέχη τῆς Ἐκκλησίας γιά νά διακονήσουν μέ ἱεροποστολικό φρόνημα καί συνέπεια τόν λαό τοῦ Θεοῦ. Ἦδη ἡ Ἐκκλησία τῆς διασπορᾶς καυχᾶται “ἐν Κυρίῳ”, ὅτι πολλοὶ νέοι πού ἀνδρώθηκαν πνευματικά σ' αὐτήν, ὄχι μόνο ἔχουν ἀναδειχθεῖ ἄξιοι κληρικοὶ, ἀλλὰ κοσμοῦν καί τήν τοπική Ἱεραρχία καί διακρίνονται γιά τήν πνευματική καί θεολογική τους προσφορά καί

κατάρτιση.

Θά ἦταν παράλειψη, ἐάν δέν ἀναφερόμαστε στήν εὐεργετική παρουσία τῶν ἱερῶν Μονῶν στήν Ἐκκλησία τῆς διασποράς. Τά τελευταῖα χρόνια, παράλληλα μέ τήν μόνιμη ἐγκατάσταση καί ὀργάνωση τῶν Ὁρθόδοξων ἐνοριῶν στή διασπορά, ἔχουμε καί τήν ἰδρυση μοναστικῶν ἀδελφοτήτων, οἱ ὁποῖες κυριολεκτικά εἶναι οἱ καλλίτεροι ὁδηγοί στήν Ὁρθόδοξη πνευματικότητα καί στήν λειτουργική ζωή καί βέβαια συμβάλλουν στήν ἀντιμετώπιση τῆς ἐκκοσμηκείσεως τῆς Ὁρθοδοξίας στό περιβάλλον τῆς δυτικῆς κοινωνίας. Ἡ παλαιά ἐπιφύλαξη καί ἄρνηση τοῦ μοναχικοῦ βίου ἔχει παρέλθει καί ἡ σημερινή Ἐκκλησιαστική ἡγεσία ἐνθαρρύνει τή δημιουργία μοναστικῶν ἀδελφοτήτων. Πολλά ἀπό τά μοναστικά αὐτά κέντρα ἔχουν γίνει πόλοι ἔλξεως γιά τό πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας στή διασπορά καί στηρίζουν τό πνευματικό ἔργο τῶν ἐνοριῶν. Θά μοῦ ἐπιτρέψετε νά ἀναφερθῶ στήν Ἱερὰ Σταυροπηγιακή Πατριαρχική Μονή τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ στό Essex τῆς Μεγάλης Βρετανίας, ἡ ὁποία ἰδιαίτερα μέ τήν παρουσία τοῦ ἀειμνήστου Γέροντος Σωφρονίου, μαθητοῦ καί βιογράφου τοῦ Ἀγίου Σιλουανοῦ τοῦ Ἀθωνίτου, ἀποτελεῖ πανορθόδοξο μοναστικό κέντρο μέ ξεχωριστή πνευματική ἀκτινοβολία καί πνευματικό συμπαραστάτη τῆς τοπικῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ Ὁρθόδοξη ἐνορία τῆς διασποράς ἔχει τήν μοναδική εὐκαιρία νά καλλιεργήσει ἄμεσα καί νά σφυρηλατήσει τήν διορθόδοξη ἐνότητα. Σχεδόν σέ ὅλες τίς ἡπείρους καί χώρες τῆς διασποράς συνυπάρχουν Ὁρθόδοξοι λαοί ἀπ' ὅλες τίς παραδοσιακές χώρες τῆς Ὁρθοδοξίας καί μᾶς δίδεται ἡ εὐκαιρία νά ὑπερβοῦμε τόν ἐθνοφυλετισμό καί νά στηρίξουμε τήν διορθόδοξο συνεργασία. Ἡ ἐνότητα τῆς πίστεως στό κοινό ποτήριο καί τόν ἄρτο τῆς εὐχαριστίας θά βοηθήσει νά μὴ βλέπουμε τήν Ἐκκλησία ὡς ὄργανο πολιτικῶν καί ἐθνικῶν ἐπιδιώξεων.

Οἱ Διορθόδοξες λειτουργίες καί συναντήσεις δέν πρέπει νά εἶναι εὐκαιριακές καί μάλιστα μιά φορά τό χρόνο τήν Κυριακή τῆς Ὁρθοδοξίας. Ἡ λειτουργική καί πνευματική συνεργασία πρέπει νά εἶναι μόνιμη καί οὐσιαστική. Οἱ τοπικές γλώσσες ἐν προκειμένῳ γίνονται τό ὄργανο ἐπικοινωνίας καί λατρείας γιά ὅλους τοὺς Ὁρθοδόξους, ἀνεξαρτήτως ἐθνικῆς προελεύσεως, καί ἔτσι διασφαλίζουμε τήν ἐνότητα τῆς ὀρθόδοξου Ἐκκλησίας καί ἀποφεύγουμε τόν τεμαχισμό τῆς σέ ἐθνικές ὁμάδες.

Τέλος πρέπει νά ἀναφερθεῖ, ὅτι ὅλες οἱ ἐνορίες τῆς διασποράς ἔχουν δεχθεῖ τήν εὐεργετική συμπάρασταση καί ἀδελφική στήριξη τῶν ἐτεροδόξων χριστιανῶν, ἰδιαίτερα κατά τά πρῶτα θήματα τῆς ἀναζήτησης διαχριστιανικῆς

συνεργασίας καί ἀλληλογνωριμίας τῆς παραδόσεως τῶν Χριστιανῶν, ἡ Ἐκκλησία τῆς διασποράς ἔχει νά παίξει ἓνα σημαντικό ρόλο. Ὁ διάλογος ἀληθείας καί ἀγάπης μεταξύ τῶν Χριστιανῶν θά ἀποκτήσει θεμέλια, ἐάν ἀρχίσει νά οἰκοδομεῖται στά ἐνοριακά πλαίσια τῆς διασποράς. Βέβαια τήν πρωτοθουλία καί εὐθύνη τοῦ Θεολογικοῦ διαλόγου τῆς Ὁρθοδοξίας μετά τῶν ἄλλων Χριστιανικῶν δογμάτων ἔχει τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο. Εἶναι ὀρθόν καί συνετόν οἱ ἐνορίες τῆς διασποράς νά μὴν λαμβάνουν πρωτοθουλίες, πού ὑπερβαίνουν τίς ἀρμοδιότητές τους. Θά πρέπει νά λεχθεῖ, ὅτι ἡ πρόταση τῶν ἐτεροδόξων γιά μυστηριακή διακοινωνία (intercommunion) χωρίς προηγούμενη ἐνότητα πίστεως καί μάλιστα σέ θέματα Ἐκκλησιολογικά, ὅπου ὑφίστανται καί οἱ βασικές δογματικές διαφορές, δέν ὠφελοῦν τήν ὑπόθεση τοῦ διαλόγου καί μπορεῖ νά ὀδηγηθοῦμε σέ θρησκευτικό συγκρητισμό. Ἐπὶ πλέον ἡ συμμετοχή Ὁρθόδοξων κληρικῶν μέ λειτουργικά ἄμφια σέ λατρευτικές ἐκδηλώσεις ἐτεροδόξων εἶναι παρεξηγήσιμες, γιατί μπορεῖ νά θεωρηθεῖ ὡς ἐκκλησιαστική καί λατρευτική πράξη καί ὄχι ὡς ἀσπλή παρακολούθηση. Ἡ γνήσια καί τίμια συνάντησή μας θά πρέπει νά βασισθεῖ στήν πίστη καί πράξη τῆς ἀδιαίρετης Ἐκκλησίας. Ἐκεῖ θά ἀναζητηθεῖ τό νήμα τῆς αὐθεντικῆς Χριστιανικῆς παραδόσεως.

Γιά νά διευκολυνθεῖ ὁ διάλογος θά συνοψίσουμε τίς βασικές θέσεις πού προβλήθηκαν στήν εἰσήγηση.

Ἡ ἐνορία τῆς διασποράς:

- 1) Ἀποτελεῖ τό εὐχαριστιακό κέντρο τῆς Ἐκκλησίας.
- 2) Πρωτίστως ἐνδιαφέρεται γιά τόν ἁγιασμό καί τήν πνευματική κατάρτιση τῶν μελῶν της.
- 3) Δέν ἀρνεῖται τήν ἐθνική ταυτότητα τοῦ ποιμνίου της, ἀλλά καταδικάζει τόν ἐθνοφυλετισμό.
- 4) Διδάσκει τήν Ἑλληνική γλῶσσα, πού εἶναι ἡ δεύτερη γλῶσσα ὅλων τῶν Ὁρθόδοξων.
- 5) Ἀνήκει στή δικαιοδοσία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καί ἐμπνέεται ἀπό τήν πνευματική κληρονομία του.
- 6) Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία εἶναι ἱεραρχημένη καί στηρίζει τήν συνεργασία κλήρου καί λαοῦ.
- 7) Θεωρεῖ τίς I. Μονές ὁδηγούς στήν Ὁρθόδοξη πνευματικότητα καί καταλύτες τῆς ἐκκοσμηκείσεως τῆς Ἐκκλησίας.
- 8) Καλεῖται νά σφυρηλατίσει τήν Διορθόδοξη ἐνότητα.
- 9) Παίζει σημαντικό ρόλο στίς διαχριστιανικές σχέσεις, χωρίς νά ὑπερβαίνει τίς ἀρμοδιότητές της.

ΤΟ ΚΟΨΙΜΟ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΟΠΙΤΤΑΣ ΣΤΗΝ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ ΤΗΝ ΠΑΡΑΜΟΝΗ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ

(Προσλαλιά γενομένη υπό του Πρωτοσυγκελλεύοντος
Θεοφιλέστατου Ἐπισκόπου Τροπαίου κ. Ἀθανασίου,
μετά τό πέρας τῆς ἑσπερινῆς ἀκολουθίας καί κατά τήν
εὐλογίαν καί κοπήν τῆς Ἀγιοθασιλόπιττας, ἐν τῷ
Παρακκλησίῳ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τοῦ Ἀρχιεπισκοπικοῦ
Οἴκου, τήν γα' Δεκεμβρίου Βά).

Σεβασμώτατε Πάτερ καί Δέσποτα,
Θεοφιλέστατοι Ἅγιοι Ἀδελφοί,
Εὐλαθέστατα Μέλη τοῦ εὐαγοῦς Κλήρου,
Ἐντιμολογιώτατε Ἀρχοντα καί Πρόεδρε τοῦ
Ἀρχιεπισκοπικοῦ Παρακκλησίου,
Πανοσιολογιώτατε καί Ἀγαπητέ π. Διονύσιε,
Ἀξιοτίμοι Κύριοι Πρόεδροι καί Μέλη τῶν εὐλογημένων
Κοινοτήτων τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς.
Λαέ τοῦ Θεοῦ περιούσιε καί ἡνιολογημένε,

Ἐὕλογητός ὁ Θεός καί πατήρ τοῦ
Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ πατήρ
τῶν οἰκτιρμῶν καί Θεός πάσης
παρακλήσεως.” (Β' Κορ. α' 3) ὅστις κατηξίωσεν
ἡμᾶς ἐν συνελευσίν ἐπὶ τό αὐτό ἐν τῇ ἐπιτοίᾳ
ἑσπερινῇ ταύτῃ λατρευτικῇ συναξεί, ἵνα ἐν
προσευχαῖς εὐχαριστηρίοις καί ἐν εὐγνώμοσι
δεήσοι, προπέμψωμεν τόν ἀπερχόμενον
δισχιλιοστόν σωτήριον ἐνιαυτόν ἀπό τῆς Γεννήσεως
τοῦ Σωτήρος Χριστοῦ καί τόν νέον τοιοῦτον
δισχιλιοστόν πρῶτον ἐπ' ἐλπίδι πορείας ἐτι πρός τά
πρόσω, πανηγυρικῶς ὑποδεχθώμεν. Ἡ
προσευχητικὴ ταύτη ἐκδηλώσις καθίσταται ἐτι
σημαντικωτέρα καθ' ὅτι διερχόμεθα διὰ τῆς
γεφύρας ἥτις συννεοὶ δύο χιλιετίας, τήν δευτέραν
τοιαύτην μετὰ τῆς τρίτης.

Ὅθεν ἐνεός ἐξ ἐνός, περιχαρῆς δ' ἐξ ἐτέρου,
ἵσταται ἐνῶπιον ὑμῶν καί ἑρωτᾷ ἑαυτόν **“πόθεν
ἄρξομαι”** λαλεῖν τὰ πράγματα τοῦ παριπεύοντος
σωτηρίου καί ἐσχάτου δισχιλιοστοῦ ἐνιαυτοῦ, τοῦ
θεία χάριτι σφραγίζοντος τοὺς εἴκοσι τόν ἀριθμόν
αἰῶνας χριστιανικοῦ βίου καί πολιτείας ἐπὶ γῆς;

Νοερῶς οἱ ὀφθαλμοὶ ἀνατρέχουσιν θεῶνται τὰς
σελίδας τῆς βίβλου τοῦ ἄρτι ἀπερχομένου ἐνιαυτοῦ
πληρουμένης διὰ πλείστων ἔργων ἀγαθῶν,
ἐπιτελεσθέντων πρός δόξαν τε καί αἶνον τῆς
Ζωαρχικῆς καί Ἀδριαρέτου Τριάδος. Δέσμοι οὖν καί
ἱκετεύω Αὐτήν ἵνα ἀξιώσῃ με ποιῆσαι λόγον
εὐχαριστιακόν καί εὐγνώμονα διὰ τῶν ἐμῶν
πηλίνων χειλέων καί πενιχρῶν φθόγγων δι' ὅσα ἡ
δύναμις, ἡ χάρις καί ἡ ἐπιείκεια τοῦ Κυρίου ἡξίωσεν
ἡμᾶς ἰδεῖν κυοφορούμενά τε καί ὡσαύτως
πραγματούμενα.

Σταχυολογῶν τοίνυν μνημονεύω ὅτι ἐν τισι τῶν
εὐλογημένων καί φιλοπροόδων Κοινοτήτων
ἐθεμελιώθησαν, ἐν ἐτέραις δ' ἀνεκαινίσθησαν καί ἐν
ἄλλαις δέ τινες ἐπεραιώθησαν οἰκοδομαί. Οὕτω πως
αἱ κατά τόπους κοινότητες ἔρχονται ἄρωγοί τῶν
πνευματικῶν χρειῶν τοῦ ἑαυτῶν θεοφιλοῦς καί
φιλοθέου ποιμνίου καί ἀγωνίζονται, ἵνα προθύμως
ἀνταποκριθῶσιν ἐν ταῖς ὁσημέραι αὐξανομέναις
προκλήσεσι καί ἀνάγκαις αὐτοῦ. Δεῖ εἰπεῖν, ὅτι αἱ
κοινότητες ἐν ταῖς προσηπαθείαις αὐτῶν ταῦταις
καταξιόνουσιν ἑαυτάς. Πλέον δ' ἐτι ἐπαληθεύουσιν
οὕτως, οἶμαι, οἱ λόγοι τοῦ θείου Παύλου, καθ' ὅτι ἐν
τῷ ἀδόλως δίδειν **“ὑπεραυξάνει ἡ πίστις καί
πλεονάζει ἡ ἀγάπη ἐνός ἐκάστου”** (Β' Θεσ.
ἱ' 3) ὅτι **“ἰλαρόν γάρ δότιν ἀγαπᾷ ὁ Θεός”** (Β'
Κορ. θ' 7).

Ἡ θεόσωστος καί βιβλικὴ Ἀρχιεπισκοπὴ ἡμῶν
ἐπιθυμοῦσα καταδείξει τήν ἐαυτῆς παρουσίαν ἐν

Ὁ ὁμιλητὴς Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Τροπαίου κ. Ἀθανάσιος. Καθήμενος ὁ
Σεβασμ. Ἀρχιεπίσκοπος κ. Γρηγόριος καί ὄρθιος ὁ Διάκονος Μελίτων Οakes.

ταῖς ἐκδηλώσεσι τῆς δισχιλιετίας, ὀργανώσωτο
ἄλυσιν τοιούτων, ἐξ ὧν τινες θέλομεν ἀναφέρει ἐν
τοῖς ἐφ' ἑξῆς:

Τανῦν αὕτη σέμνωμα ἔχει καί τόν Θεόν δοξολογεῖ
καθ' ὅτι διὰ τῆς ἐκθέσεως τῶν Βυζαντινῶν εἰκόνων,
ἦν ἐν Λονδίῳ προσφάτως ἐποιήσατο, ἔσχε τήν
εὐλογίαν καί τό προνόμιον ἀπηλαύσατο, ὅπως
πραγματώσῃ μίαν τῶν ἐκδηλώσεων τούτων
καταθέτουσα μαρτυρίαν θρησκευτικὴν, ἐθνικὴν τε
καί πολιτιστικὴν ἅμα. Ἡ μαρτυρία αὕτη καθωρμήθη
πρός δύο διαστάσεις, τήν τε ἐσωτερικὴν τοιαύτην καί
ἰδιαιτάτα τήν ἐξωτερικὴν

Ὅθεν δίκαιος ἔπαινος ἀπονέμεται τῇ οἰκογενείᾳ
τῶν ἐντιμολογιωτάτων ἀρχόντων ἐξοχωτάτου
πρέσβεως κ. Κωνσταντίνου καί ἐριτίμης συζύγου
αὐτοῦ κας Ἐτμέ Λεβέντη, οἵτινες μετὰ τοὺς περί
αὐτοὺς ἀξίους συνεργάτας καί τῆς πάνυ ἱκανῆς
οὐχὺς θυγατρὸς αὐτῶν Λουίζας προϊσταμένης,
ἀνέλαβον τόν ἄχθον καί τήν εὐθύνην περατώσαντες
τό ἔργον τῆς ἐκθέσεως λίαν ἐπιτυχῶς.

Χαροποιήσιν δέ ὑψίστην ἐνεποίησεν ἡμῖν πᾶσι ἡ
κατὰ τό παρόν σχολικόν ἔτος ἀρξαμένη λειτουργία
ἐν Νοτίῳ Λονδίῳ τοῦ πρώτου ἐν τῷ εἶδει αὐτοῦ
ὁμολογιακοῦ καθημερινοῦ ἀγγλοελληνικοῦ
ἐκπαιδευτηρίου, πρὸς θεραπείαν τῶν ἐκπαιδευτικῶν
ἀναγκῶν τῶν παιδῶν τῆς Ὁμογενείας ἡμῶν ἐν τῇδε
τῇ περιοχῇ. Δίκαιον οὖν ἡγοῦμαι εἰπεῖν, ὅτι τό ἔργον
τοῦτο ἤρξατο καί ἐπετελέσθη τῇ πρωτοβουλίᾳ
φιλογενῶν ὁμογενῶν, τῇ συμμετοχῇ καί εὐλογία
μὲντοι τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς, τῇ οἰκονομικῇ
συμβολῇ δέ πλείστου μέρους τῆς Ὁμογενείας,
συνεπικουρουσῶν ἅμα ἀμφοτέρων τῶν σεβαστῶν
κυβερνήσεων Ἑλλάδος καί Κύπρου, ἰδιαίτερος δέ
τῆς τελευταίας.

Εὐχαριστήσωμεν οὖν τῷ Θεῷ καί Πατρὶ ἐπὶ τούτῳ
τῷ πνευματικῷ ἐπιτεύγματι καί βεβαιώσωμεν
ἑαυτοὺς καί ἀλλήλους ὅτι ἀπὸ τοῦ νῦν δεῖ εἰς
ἐργασίαν ἐτι σκληρὰν τραπῆναι, ὅπως τό ἐγχείρημα
τοῦτο τύχῃ μὲν ἐπιτυχίας, ἐν ταυτῷ δέ
καταφύγωμεν εἰς ἐτοιμασίαν νέων τοιούτων
πνευματικῶν ἐργαστηρίων ψυχῶν τε καί νοῶν ἐν
ἄλλαις περιοχαῖς ἐνθα παροικεῖ τό ἡμέτερον καί
λογικόν ποιμῖνον ἐν τῇ μεγαλοπόλει ταύτῃ.

Ὡς γνωστόν, ἡ Μήτηρ Ἐκκλησία, τό
Οἰκουμενικόν ἡμῶν Πατριαρχεῖον, ἐπραγμάτωσεν
σειράν τεσσάρων ἐκδηλώσεων προπομπῆς τῆς

χλιετίας, ἤτοι, κατά μῆνα Μάϊον Συνέδριον Νεολαίας, κατά μῆνα Σεπτέμβριον Συνέδριον Ἐπιστημόνων, κατά μῆνα Νοέμβριον Μείζονα Κληρικολαϊκὴν Συνέλευσιν καὶ ἐπὶ τοῖς Χριστουγέννοις Ἀρχιερατικὸν συλλεΐουργον τῶν Προκαθημένων τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν.

Ἡ συμμετοχὴ τῆς ἡμετέρας Ἀρχιεπισκοπῆς ἐν τῇ ἀλύσει τῶν ἑορτασμάτων τῶν ὑπὸ τῆς Μητρος Ἐκκλησίας, ἤτοι τοῦ Οἰκουμενικοῦ ἡμῶν Πατριαρχείου ἐξόχως πραγματωθέντων, ὑπῆρξε ἀθρόα, ἰδιαίτατα ἐν τῇ Μείζονι Κληρικολαϊκῇ Συνελεύσει, καθ' ἣν συμμετέσχον πλεόν τῶν ὀγδοήκοντα ἀντιπροσώπων, τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ἡγουμένου, τῶν ἐπισκόπων ἐπομένων, ἀντιπροσώπων τοῦ εὐαγοῦς κλήρου τε καὶ τοῦ πιστοῦ λαοῦ συμμετασχόντων. Κατεδείχθη οὕτως ἡ πρόθυμος θυγατρικὴ ἀνταπόκρισις τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς πρὸς τὸ κάλεσμα τοῦ σεπτοῦ ἡμῶν Κέντρου, τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Ἐν τῇ συνελεύσει, πλεόν τῆς εἰσηγητικῆς ὁμιλίας τῆς ὑπὸ τῆς Α.Θ. Παναγιότητος, τοῦ Οἰκουμενικοῦ ἡμῶν Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου γενομένης, ἡ κεντρικὴ εἰσηγήσις ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Σεβασμιωτάτου Γέροντος Μητροπολίτου Ἐφέσου πολιοῦ καὶ πολὺ κ. Χρυσοστόμου, (Κωνσταντινίδη) φέρουσα τίτλον “Ἡ ἐννορία, κύτταρον τῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας. Βιομένην πραγματικότης, σύγχρονοι προβληματισμοὶ καὶ προκλήσεις”.

Ἀρα τῇ περατώσει τῶν ἐργασιῶν τῆς Μείζονος Κληρικολαϊκῆς Συνελεύσεως ἅπαντες οἱ σύνεδροι ἀναχωρήσαντες οἶκαδε ἀφίχθημεν ἀναθεβαπτισμένοι τε καὶ ἔμπλεοι τῆς ἐσωτερικῆς βεβαιώσεως ὅτι “πάντες ἡμεῖς υἱοὶ φωτός ἐσμέν καὶ υἱοὶ ἡμέρας” (Α΄ Θεσ. ε΄5) “ἡμεῖς δὲ ἡμέρας ὄντες νήφωμεν, ἐνδυσόμεθα ἰσθράκα πίστεως καὶ ἀγάπης καὶ περικεφαλαίαν ἐλπίδα σωτηρίας” (Α΄ Θεσ. ε΄8).

Ἐτι δὲ ἐν τῷ ἀπερχομένῳ ἔτει περιφερειακαὶ συνάξεις ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς ἐπραγματούθησαν, ἀρχῆς γενομένης ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ καὶ ἄλλων ἐν Λονδίῳ ἐπομένων, ἐν αἷς τὰ τῆς παιδείας καὶ κοινοτικῆς ζωῆς πράγματα ἀπησχόλησαν Ὑμᾶς, Σεβασμιώτατε, καθὼς καὶ τὴν οἰκείαν ἐπιτροπὴν ἐν συσκέψει μετὰ τῶν κατὰ τόπους ἀρχόντων καὶ τῶν τὰ πρῶτα φερόντων τοπικῶν ἐκπροσώπων.

Ἡ τοπικὴ ἡμῶν Ἐκκλησία πυρουμενὴ, ἵνα καλύψῃ τὰς λατρευτικὰς καὶ ποιμαντικὰς ἀνάγκας τοῦ πιστοῦ λαοῦ αὐτῆς ἐπλουτίσθη καὶ δι' ἄλλων ἔτι κληρικῶν, ἤτοι ἔτερον ἐπίσκοπον ὃν ἐστρατολόγησεν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοφιλεστάτου ἀδελφοῦ Ναζιανζοῦ κ. Θεοδωρήτου, ὡσαύτως δὲ ἀριθμὸν εὐλαθῶν ἱερέων καὶ διακόνων, οἵτινες διακονοῦσι ἐν τῷ κλίματι τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς.

Προσέτι δ' ὁ Σύνδεσμος τῶν Ἑλληνορθοδόξων Κοινοτήτων, συνεπικουρῶν τὸ ποιμαντικόν τε καὶ σωστικόν ἔργον τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς, ὀργανώσατο ἄλυσιν συνάξεων καὶ ἐκδηλώσεων ἐν αἷς ὁ τῆς ἐνάτης Ἰουλίου ὑπὸ ραγδαίον ὄμβρον πραγματωθεὶς παμπαρκοικιακὸς ἑορτασμός ἐπὶ τῷ ἔτει 2000. Ὡσαύτως δὲ ὁ ἐθνικὸς ἑορτασμός τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1940, ἐν ᾧ ὁ Ἑξοχώτατος Ὑπουργὸς Παιδείας καὶ Πολιτισμοῦ τῆς Κύπρου, κ. Οὐράνιος Ἰωαννίδης, ὠμίλησεν.

Ἔστι μοι πίστις, ὅτι τῶν ἀκοῶν ἡμῶν οὐ καταχρῶμαι, εἰ ἤθελον ἀναφερθῆναι τῷ ἐτησίῳ ἑορτασμῷ τῆς Ἡμέρας Κύπρου καὶ τῆς Μνήμης τοῦ Ἀποστόλου Βαρνάβα, ἅτινα ἐν ἀγαστῇ συνεργασίᾳ τῆς φερωνύμου κοινότητος μετὰ τοῦ Συνδέσμου Ἑλληνορθοδόξων Κοινοτήτων ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν πραγματοῦνται.

Δεῖ δηλῶσαι, ὅτι καὶ ἅπανα αἱ ἐτήσιοι λοιπαὶ κοινотικαὶ πανηγύρεις, ἐν αἷς οἱ πατέρονες Ἀγιοί

τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ κοινοτήτων ἡμῶν σεμνοπρεπῶς τιμῶνται καὶ ἀγλαῶς γεραίρονται καὶ αἱ κατὰ τόπους φιλανθρωπικαὶ ἐκδηλώσεις μετὰ θαθείας πίστεως καὶ ἐπιμελείας, οὐ τῆς τυχοῦσης, ὑπὸ πάντων ἅμα τελοῦνται, ὥστε ἡμᾶς ἐμμένειν ἐν τοῖς πατρώοις τῆς πίστεως καὶ τοῖς τιμαλφοῖς τοῦ Γένους Ἡμῶν, ἃ τῇ νέᾳ γενεᾷ παραδῶσαι, καὶ ὡς ἔπος εἰπεῖν, τὴν ἀγρίελαιον ἐπὶ τὴν καλλιέλιαν ἐγκεντριθῆναι.

Ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τῶν Θεοφανείων πλείσται ὅσαι κοινότητες γεινιάζουσαι ποταμοῖς τε καὶ τῇ θαλάττῃ ἀπὸ ἐτῶν πολλῶν ἤδη καθιέρωσαν τέλεισιν ἀποθρομῶ τῶν ὑδάτων παρ' αὐτοῖς, ἐνθα ἡ Ἐκκλησία ἐξερχομένη τῶν τειχῶν αὐτῆς, καταθέτει δημοσίαν μαρτυρίαν τοῦ ἔργου καὶ τῆς πίστεως αὐτῆς καὶ παρέχει ὀρθὴν ἀντιμετώπισιν τῷ ὀλοῦν ὀγκουμένῳ οἰκολογικῷ προβλήματι, καθ' ὅτι ἡ Ἐκκλησία εὐλογεῖ τὸ πλαστούργημα τοῦ Θεοῦ, τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἐν ταύτῳ συνόλην τὴν δημιουργίαν.

Πλεόν τῶν ἤδη μνημονευθέντων αἱ συνθηκαὶ τῆς ἀποδημίας ἔτεκον τὴν πῆξιν ὁμογενειακῶν συλλόγων τε καὶ ὁμάδων. Ὅθεν ἡ Ἐκκλησία ἀναζητοῦσα τὰ ἑαυτῆς τέκνα “εὐκαίρως ἀκαίρως” προστρέχει ἐν ταῖς ἐκδηλώσεσι ταύταις, εὐλογοῦσα αὐτάς, διδάσκουσα τὸν πιστόν λαόν καὶ προσανατολίζουσα τοῦτον ὀρθῶς.

Ὡσαύτως ἀρίστη καὶ παραδειγματικὴ παραμένει ἡ συνεργασία καὶ συμπόρευσις μετὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν δύο ἐν Λονδίῳ Προσβεινῶν ἡμῶν. Δαψιλῆς παραλλήλως συνεχίζεται ἡ ἀέντως ἀνταπόκρισις καὶ συμμετοχὴ ἡμῶν ἐν ταῖς διεκκλησιαστικαῖς σχέσεσι.

Αἱ μηνιαῖαι συνάξεις τῶν Ἀρχιερέων ἐν τῇ Ἱερᾷ Ἀρχιεπισκοπῇ παρέχουσι εὐκαιρίας ἀλληλοενημερώσεως, ἀνταλλαγῆς ἀπόψεων καὶ ἐκδηλώσεως φιλαδελφίας διὰ τῆς τακτικῆς ἀναστροφῆς καὶ κοινῆς τραπέζης.

Αἱ κατὰ τόπους πνευματικαὶ συγκεντρώσεις τῆς νεολαίας καὶ τῶν ἐνηλίκων δημιουργοῦσι συνθήκας ἐξατομκεύσεως τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου. Ἀνεφέρθη δειγματολεπτικῶς ἐν τισὶ τῶν σελίδων τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς ἡμῶν δι' ὑπόμνησιν, ἐνημέρωσιν καὶ μαρτυρίαν.

Δεσθῶμεν οὖν τοῦ Κυρίου ὅπως εὐδοκῇ καὶ εὐλογῇ τὴν ἐπιθυμητὴν καὶ ἀναγκαίαν ἵδρυσιν καὶ λειτουργίαν ἐν τῷ νέῳ σωτηριῷ ἔτει τοῦ ἡδὴ ἐξαγγελθέντος ὑπὸ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἐκκλησιαστικοῦ Σεμιναρίου. Τοῦτο θέλει συντελέσει τῇ ἐξασφαλίσῃ ἔτι περαιτέρω κληρικῶν τε καὶ λαϊκῶν ἐργατῶν ἐν τῷ ἀμπελῶνι τοῦ Κυρίου, οἵτινες θέλουσι φυλάξαι καὶ συνεχίσει ἅπαντα τὰ ἄχρι τοῦδε ἐπιτελεσθέντα.

Ἡ ἀνάληψις εὐθύνης τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς, ἵνα δι' ἰδίῳν δαπανῶν αὐτῆς οἰκοδομηθῇ εὐκτήριος οἶκος τῶν Ὁρθοδόξων ἐν Νιγηρίᾳ ἐστὶ συμβολικὸν λιθάριον συμμετοχῆς ἡμῶν ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἱεραποστολῇ.

Σεβασμιώτατε Πάτερ καὶ Δέσποτα,

Ἀφικνούμενος ἐπὶ τῷ τέλει τῆς παρουσίας προσλαλιάς ἀναφωνῶ μετὰ τοῦ ψαλμωδοῦ: “κατευθυνθήτω ἡ προσευχή μου ὡς θυμίαμα ἐνώπιον” τοῦ ἐν Τριᾷδι Θεοῦ διὰ τῆς Ἐκκλησίας τὸ κλέος καὶ τὸ τιμημένον ὄνομα. Ὑμᾶς δὲ καὶ τὸ ἐμπιστευθέν Ὑμῖν λογικὸν ποίμνιον φυλάξαι Κύριος ὁ Θεὸς ἀπὸ πάσης ἐπιβουλῆς ὁρατῶν τε καὶ ἀοράτων ἐχθρῶν. Χαρίαι δὲ τῇ Ὑμετέρα σεπτῇ, σεσαοτῇ, πατρικῇ καὶ πεφιλημένῃ Σεβασμιότητι ἐτῇ πλείστα, ὑγίειαν, εὐφρόσυνα, ἄλυπα, εὐδόκιμα καὶ τῷ Θεῷ εὐάρεστα πρὸς δόξαν Αὐτοῦ, εὐκλειαν τῆς Ἐκκλησίας, ἣν Ἐκεῖνος περιποιήσατε διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος”, καὶ εὐλογίαν τοῦ εὐλαβοῦς καὶ θεοφιλοῦς Γένους ἡμῶν.

ΕΤΗ ΠΟΛΛΑ

Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΦΙΛΙΠΠΟΥΠΟΛΕΩΣ ΝΕΟΦΥΤΟΣ (1689-1711) ΚΑΙ Η ΕΛΕΥΣΗ ΤΟΥ ΣΤΗΝ ΑΓΓΛΙΑ (1701).

του Χάρη Μεττή

(Μέρος Β')

Η επίσκεψη του Φιλιππουπόλεως Νεοφύτου στην Αγγλία τό 1701 δέν υπήρξε ασφαλώς τυχαία, αλλά θά υπήρξε αποτέλεσμα συνδυασμένης ενέργειας της Levant Company, του Άγγλου Πρέσβυ στην Κωνσταντινούπολη συνεπικουρούμενου καί από τόν Όλλανδό όμολόγό του, του Οικουμενικού Πατριαρχείου πού θά ήταν ασφαλέστατα ενημερωμένο καί θά είχε παράσχει τή σχετική κανονική άδεια, τών Όθωμανικών Άρχων, από τή μιά μεριά, καί από τήν άλλη, του Άγγλου Βασιλιά Γουλιέλμου Γ', του Άρχιεπισκόπου Καντουαρίας καί του Έπισκόπου του Λονδίνου, αλλά καί τών Πανεπιστημιακών Άρχων της Όξφόρδης καί του Καίμπριτζ, όπου τιμήθηκαν τόσο ό Νεόφυτος, όσο καί τέσσερις από τούς άκολουθούς του. Καί τό ότι οί Άγγλοι θεώρησαν τόν Έλληνα αυτόν Ίεράρχη ως έξέχουσας προσωπικότητα καταδεικνύεται επίσης καί από τό γεγονός ότι εγένετο δεκτός σέ ακρόαση από τόν ίδιο τόν Άγγλο βασιλιά, συνοδευόμενος μάλιστα ό Νεόφυτος τόσο από τόν Άρχιεπίσκοπο Καντουαρίας Θωμά Tenison, όσο καί από τόν Έπίσκοπο του Λονδίνου, Έρρίκο Compton. Συνεπώς ή επίσκεψη του Νεόφυτου καί της δωδεκαμελούς συνοδείας του στην Αγγλία πρέπει να θεωρηθεί σάν ύψιστης σημασίας γεγονός γιά τίς διεκκλησιαστικές έπαφές μεταξύ του Οικουμενικού Πατριαρχείου (καί γενικά της Όρθόδοξης Έκκλησίας), μέ τούς Άγγλικανούς, ή δέ έπιλογή του Νεόφυτου από τούς πιο πάνω παράγοντες νά ήγηθεί της αντιπροσωπείας αυτής θά είχε ληφθεί κατόπιν σοβαρότατης μελέτης από όλους τούς ενδιαφερομένους. Άλλά υπάρχει κι ένας άλλος λόγος (άρνητικής, θά λέγαμε, σημασίας) πού ένισχύει τήν άποψη μας ότι ό Νεόφυτος θά ήταν, όντως, όπως τόν χαρακτηρίζαν οί παλαιότεροι πού ασχολήθηκαν μαζί του (Έλλάδος, Ζαβίρας, Σάθας, Lequien κ.ά.) μιά πολύ μεγάλη φησιγονωμία της εποχής του. Καί ό άρνητικός αυτός παράγοντας ήταν ή τρομερή οικονομική ένδεια πού μάλιστα καί τόν ίδιο καί τή Μητρόπολή του, έδωσε δέ λαβή σέ μεταγενέστερους μελετητές νά συνδέσουν σχεδόν αποκλειστικά τό ταξίδι του Νεόφυτου μέ τήν ένδεια αυτή. Γι' αυτό καί θεωρούμε σκόπιμο, προτού αναφερθούμε στό θέμα αυτό, νά παράσχουμε μερικές ιστορικές πληροφορίες γιά τή Φιλιππούπολη τόσο πρίν, όσο καί μετά τήν κατάκτησή της από τούς Όθωμανούς, καί τόν επακόλουθο πλήρη έκβουλαρισμό της.

Η ΦΙΛΙΠΠΟΥΠΟΛΗ (βουλγαριστί Πλόβδιφ)

Είναι ή δεύτερη, σέ σημασία, πόλη της Βουλγαρίας μετά τήν πρωτεύουσά της, Σόφια. Άρχικά ήταν κτισμένη κοντά στή δεξιά όχθη του Έβρου πάνω σέ τρείς λόφους, (του Μουσαίου, τών

Ο Μητροπολίτης Φιλιππουπόλεως Νεόφυτος, προσωπογραφία του από τόν Robert White, 1701/2.

Σχοινοβατών καί της Εϋμολπιάδος) γι' αυτό καί μετά τή ρωμαϊκή της κατάκτηση τό 46 μ.Χ. οί Ρωμαίοι τήν άποκαλούσαν Τριμόντιον ή Τριμοντία. Τό όνομα "Φιλιππούπολις" αναφέρεται γιά πρώτη φορά από τόν ιστορικό Πολύβιο στίς άρχές του Β' π.Χ. αιώνα, γνωστοϋ όντος ότι ή πόλη είχε καταληφθεί τό 341 π.Χ. από τόν Φίλιππο Β' Άμύντα, ό όποιος εγκατέστησε εκεί δύο χιλιάδες εγκληματίες από όλη τήν επικράτειά του, όποτε ή πόλη, από Εϋμολπιάδα πού λεγόταν μέχρι τότε, μετονομάσθηκε δυσφημηστικά σέ Πονηρούπολη. Μέ τόν καιρό, όμως, καί άφου έποικίσθηκε ξανά από τόν Άντίπατρο, εγκατέλειψε τό δύσφημο αυτό όνομα καί μετονομάσθηκε καί πάλιν Φιλιππούπολις.

Η πόλη αυτή, όμως, άλλαξε πολλά όνόματα από τότε, ανάλογα μέ τούς κατά καιρούς κατακτητές της. Τό γεγονός, πάντως, είναι ότι, πληθυσμιακά τουλάχιστον, υπήρξε γιά πολλούς αιώνες πόλη Έλληνική, άρχισε δέ νά έκβουλγαρίζεται από τό τέλος του 19ου αιώνα καί σήμερα είναι πιά έντελώς βουλγαρική, ιδίως μετά τή βίαιη έκρίζωση του έλληνικού στοιχείου από του 1906 καί έντεϋθεν.

Τή μεγαλύτερη καταστροφή στην ιστορία της γνώρισε ή Φιλιππούπολη τό 1205 (μετά τήν κατάληψη της Κωνσταντινούπολης από τούς Λατίνους της Τέταρτης Σταυροφορίας, 1204). Ό βασιλιάς τών Βουλγάρων Καλογιάννης, έχοντας σάν σύμμαχό του καί τόν επίσης Βούλγαρο Ίθαγκός (γαμπρό επί άνεμιά του αυτοκράτορα Άλεξίου Γ' Άγγέλου (1195-1204), τόν όποιό ό Άλέξιος είχε άποστείλει ως στρατηγό στή Φιλιππούπολη άλλ' αυτός άποσκήρτισε καί συμάχησε μέ τόν όμογενή

του Καλογιάννη), καταλαμβάνει, μετά από συνθήκη, την πόλη, παρασπονδεῖ ὅμως καί στή συνέχεια προβαίνει σέ ἄνευ προηγούμενου θηριωδίες σέ βάρος τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ: Ἀποκεφάλισε τόν Ἑλληνα Ἀρχιεπίσκοπο, ἐγδारे ζωντανούς ὅλους τούς προύχοντες, πολλούς κατοίκους ἐσκότωσε καί τούς ἄλλους μετέφερε ἄλυσσοδομένους στή Βουλγαρία, τήν πόλη κατέστρεψε ἐκ θεμελίων, ἀπεκάλεσε δέ ὁ ἴδιος τόν ἑαυτό του "ῥωμαιοκτόνον" (κατά τό "βουλγαροκτόνος" τοῦ Βυζαντινοῦ Αὐτοκράτορα Βασιλείου Β' τοῦ Μακεδόνο, 963-1025).

Ἡ πόλη ἀνακαταλαμβάνεται ἀπό τούς Ἑλλήνες καί τούς Φράγκους, ἀλλά καί πέντε φορές ἀπό τούς Βουλγάρους, τελικά ὅμως παραδίδεται ἀπό τούς κατοίκους στόν στρατηγό τοῦ Σουλτάνου Μουράτ Α', Λαλασαχίν Πασά, τό 1363.

Κατά τούς Βυζαντινούς χρόνους καί μάλιστα τόν Η' καί Θ' αἰῶνα, ἔνεκα τῆς τρομερῆς λειψανδρίας πού ὑπῆρξε ἀποτέλεσμα τῶν συνεχῶν βαρβαρικῶν ἐπιδρομῶν ἐναντίον τῆς, ἡ Φιλιππούπολις μετοικίσθηκε ἀπό συμπαγεῖς ἐλληνίζοντες πληθυσμούς καί μάλιστα αἰρετικούς Σύρους καί Ἀρμενίους (Μανιχαῖοι - Παυλικιανοί), οἱ πλεῖστοι ἀπό τούς ὁποίους, ὅπως καί σέ ἄλλες περιοχές τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας, ἐκτουρκίστηκαν ἢ ἐξεολαβίστηκαν.

Κατά τήν Τουρκοκρατία, ἐπειδή, μετά τήν κατάληψη τῆς Φιλιππούπολης ἀπό τούς Τούρκους, οἱ πλεῖστοι Χριστιανοί ἔφυγαν, ὁ Μουράτ διέταξε τήν ἐγκατάσταση σ' αὐτήν πολλῶν Τούρκων ἀπό τήν Ἀσία, διεφύλαξε ὅμως τήν ἐλληνική τῆς ὀνομασία, Φιλίππε, τήν ὁποία καί ἔκανε ἔδρα τοῦ διοικητῆ τῆς Ρωμυλίας. Πάντως μέ τή συνεχῆ αὐξηση τοῦ τουρκικοῦ πληθυσμοῦ τῆς πόλεως μειωνόταν παράλληλα καί ὁ Χριστιανικός πληθυσμός τῆς, ὥστε τό 1578, σύμφωνα μέ τόν ἐπισκεφθέντα τήν πόλη Gerlach (μαθητῆ τοῦ Κρουσιού), ὁ ἀριθμός τῶν Χριστιανικῶν οἰκογενειῶν ἀνερχόταν μόλις στίς 250. Ἀπό τόν ΙΖ' ὅμως αἰῶνα ἄρχισε μιᾶ μαζική ἐπανεγκατάσταση Χριστιανῶν στήν πόλη, οἱ περισσότεροι ἀπό τούς ὁποίους ἦταν Ἑλλήνες ἔμποροι καί τεχνίτες, ὥστε ἡ Φιλιππούπολη ἐπανεκτίσθη ξανά τόν ἐλληνικό τῆς χαρακτήρα, ἡ δέ ἐλληνική γλῶσσα ἐπιβλήθηκε κυρίως σάν μέσο ἐμπορικῶν συναλλαγῶν ἀνάμεσα σέ ὅλους τούς κατοίκους τῆς.

Ἡ ἐμπορική καί στρατηγική τῆς σπουδαιότητα ἀρχίζει κυρίως ἀπό τούς χρόνους τῆς Ρωμαιοκρατίας, ὁπότε περνοῦσαν ἀπό αὐτήν ἀφ' ἑνός ἡ Ἐγνατία ὁδός πού συνέδεε τήν Κωνσταντινούπολη, τήν Αὐγούστα Σαρδική (Σόφια), τό Singidunum (Βελιγράδι) καί τό Σίρμιον (Μητροβίτσαν). Στή Φιλιππούπολη κατέληγε ἐπίσης καί ἡ δευτέρα σέ σπουδαιότητα στρατιωτική ὁδός πού ἀρχίζει ἀπό τόν Εὐξείνιο Πόντο (Ἀγχίαλο) μέσω Καθύλης, Βερόης, Πίζου. Ἔτσι διευκολυνόταν πολλαπλῶς καί τό ἐμπόριο καί καθιστοῦσε τήν Φιλιππούπολη ὄχι μόνο στρατιωτικά, ἀλλά καί ἐμπορικά, ἕνα ἀπό τά σπουδαιότερα κέντρα τῆς

Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας. Γιατί ἡ ὑπαρξή τῆς ὄχι μόνο διευκόλυνε τήν ἐμπορική κίνηση πρὸς βορρά καί δύση, πρὸς τόν Εὐξείνιο καί τό Αἰγαῖο, ἀλλά ἐγένετο κατ' ἀνάγκη καί τό ἰσχυρότερο προπύργιο ἐναντίον τῶν ἐρχομένων στή Θράκη ἐχθρῶν μέσω τοῦ Αἴμου. Ἀπό αὐτό ἐξηγεῖται καί ἡ ἐπίμονη προσπάθεια τοῦ Βυζαντίου νά διαφυλάξει τήν κυριαρχία του πάνω στή Φιλιππούπολη, ὅπως ἐπίσης καί ἡ ἐνδεδειγμένη μέριμνά του γιά ἄμεσο συνοικισμό τῆς ἐκάστοτε ἐρημωμένης ἀπό τούς ἐχθρούς πόλης μέ ἐλληνικά ἢ ἐλληνίζοντα στοιχεῖα.

Σημειωτέον, ἐπίσης, ἐδῶ ὅτι καθ' ὅλη τήν ἱστορία τῆς ἡ Φιλιππούπολη ὑπῆρξε κέντρο ἐμπορίου καπνοῦ, μάλλινων ὑφασμάτων, τυροκομικῶν προϊόντων, σιτηρῶν καί ἄλλων γεωργικῶν προϊόντων. Αὐτός ἄλλωστε ὁ πλοῦτος τῆς ἐξηγεῖ καί τήν ἐκεῖ ἐγκατάσταση τῶν Ἑλλήνων, οἱ ὁποῖοι κατά τόν 18ο καί 19ο αἰῶνα ὑπερέβαιναν τίς ὀκτὼ χιλιάδες. Κατά δέ τόν ΙΗ' αἰῶνα ἡ Φιλιππούπολη ὑπέφερε κατ' ἐπανάληψη ἀπό πανόλη, ἡ ὁποία τό 1795 ἐπέφερε τόν θάνατο σέ 10,000 κατοίκους τῆς, δηλαδή τό ἕνα ἕκτο τοῦ πληθυσμοῦ τῆς. Ἀφορμή ἦταν τά πολλά ἔλη πού θρίσκονταν γύρω ἀπό τήν πόλη καί προκαλοῦσαν πληθός ἀσθενειῶν.

Τό 1652 ἡ Φιλιππούπολη, σύμφωνα μέ τόν Τοῦρκο περιηγητή Ἑβλιά-τοελεπή, κατεῖχε τή δέκατη θέση ἀπό ἀποψη σπουδαιότητας καί πληθυσμοῦ τῶν πόλεων τῆς Ὁθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, ἐρχόταν ὅμως δευτέρα μετά τήν Κωνσταντινούπολη σέ ὁμορφιά. Διοικεῖτο ἀπό ναζίρη καί ὑπαγόταν στό σαντζάκιο τῆς Σόφιας, χωριζόταν δέ σέ 23 Ὁθωμανικές καί 7 Χριστιανικές συνοικίες. Κύρια προϊόντα τῆς ἦταν τά μάλλινά τῆς ὑφάσματα (σαγιάκια), τῶν ὁποίων γινόταν μεγάλη ἐξαγωγή, καί τό ρύζι πού παρήγε σέ πολύ μεγάλες ποσότητες. Εἶχε ἐπίσης 880 ἐργαστήρια, πολλά γραματοδιδασκαλεῖα καί ἱεροδιδασκαλεῖο καί πολλούς ξενώνες, ὅπως ἐπίσης 53 τζαμιά, λουτρώνες καί λιθοκτίστα οἰκοδομήματα, πρᾶγμα πού μαρτυρεῖ τόν πλοῦτο τῶν κατοίκων τῆς.

Ἀναφέρουμε ἐπίσης ἐδῶ συμπληρωματικά ὅτι στή Φιλιππούπολη ὑπῆρξαν πάμπολλοι Ἑλληνικοὶ Ὁρθόδοξοι Ναοί, μεταξύ τῶν ὁποίων ὁ ναός τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ἐπὶ τοῦ λόφου Εὐμολπιάδος (Ταξίμ-τεπέ), πού ἦτα καί ὁ πρῶτος ἐλληνικός ναός πού κατελήφθη ἀπό τούς Βουλγάρους τό 1852, ἀπὸ δέ τοῦ 1872 (βουλγαρικό σχῆμα) διατελεῖ μητροπολιτικός ναός τῶν Βουλγάρων, δέν εἶναι δέ γνωστό πότε πρωτοκτίστηκε. Πάντως τό 1698, ξανακτίστηκε ἐκ βάθρων καί ζωγραφήθηκε μέ ἐξοδα καί τήν φροντίδα τοῦ ρήτορα Ἀνδρόνικου, τοῦ ὁποίου, ὅπως καί τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας του, οἱ εἰκόνες ἦταν ζωγραφισμένες πάνω στό νάρθηκα καί διατηροῦνταν ζωηρές μέχρι τήν κατεδάφισή του τό 1844. Ἀπὸ τόν Gerlach μνημονεύονται ἐπίσης ὁ ναός τοῦ Ἀγ. Δημητρίου στό λόφο τῶν σχοινοβατῶν, στόν ὁποῖον συνελεiturγοῦντο ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς του τό 1685 τό ρουσφέτιον τῶν ἀμπατζήδων καί τοῦ Ἀγίου Κωνσταντίνου (κτίστηκε ἀπὸ τόν Μ. Κωνσταντῖνο,

σύμφωνα με την παράδοση).

Ο ΕΚΒΟΥΛΓΑΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΦΙΛΙΠΠΟΥΠΟΛΗΣ

Τό 1906 τό βουλγαρικό κράτος διέλυσε τήν Ἑλληνική Κοινότητα, κατέλυσε δέ καί τήν Ἑλληνική Ὁρθόδοξο Μητρόπολη τῆς Φιλιππουπόλεως, ὁ δέ Ἑλληνισμός τῆς πόλεως ἐξέλιπε πιά παντελῶς.

Σημειωτέον ἐπίσης ὅτι ἀπό τά μέσα τοῦ 17ου αἰῶνα ἄρχισε ὁ προσηλυτισμός στόν καθολικισμό τῶν βουλγαροκτόνων παυλικιανῶν τῆς πόλης.

Στίς ἀρχές τοῦ 10^{ου} αἰῶνα ὁ πληθυσμός τῆς Φιλιππούπολης ἀποτελεῖτο ἀπό Τούρκους (τά τρία πέμπτα) πού μιλοῦσαν τουρκικά, ἀπό Ἑλληνες (τό ἓνα πέμπτο) πού μιλοῦσαν Ἑλληνικά, τό δέ υπόλοιπο ἓνα πέμπτο ἀπό Ἑλληνίζοντες Βουλγάρους, ἀπό Ἑβραίους (μιλοῦσαν τήν ἐβραϊκή), ἀπό Παυλικιανούς (μιλοῦσαν τήν βουλγαρική) καί ἀπό Ἀρμενίους, οἱ πιά πολλοί ἀπό τοὺς ὁποίους μιλοῦσαν τήν τουρκική, ἐλάχιστοι δέ τήν ἀρμενική. Πάντως ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς πόλης κατ' ἀνάγκη μιλοῦσαν καί τήν τουρκική.

Ἀπό τά μέσα τοῦ 10^{ου} αἰῶνα, ἡ Φιλιππούπολη ἄρχισε νά ὀνομάζεται ἀπό τοὺς Σλάβους Plondin καί Plovdin, ἐπιβλήθηκε ὅμως τελικά ἡ ὀνομασία Plovdin, ἡ ὁποία ἐτυμολογεῖται ἀπό σύγχρονους Σλαῦους γλωσσολόγους ὅτι προέρχεται ἀπό τή λέξη Πουλπουδέβα, μιά ὀνομασία πού πρωτοχρησιμοποίησε ὁ Γότθος Ἐπίσκοπος Κρότωνος Jordanes στά μέσα τοῦ 6ου μ.Χ. αἰῶνα ὡς Θρακικῆς δῆθεν προελεύσεως, ἀγνωῶντας ὅτι καί ἡ λέξη αὕτη ἀποτελεῖ μετονομασία τῆς Ἑλληνικῆς Φιλιππου-πόλη, γιατί τό πρῶτο μέρος τῆς θρακικῆς αὐτῆς λέξης, Πούλπου, σημαίνει Φιλίππου, τό δέ δεύτερο μέρος, δέμα ἢ δάβα, σημαίνει ὀχυρό καί συνοικισμό.

Ἡ Ἑλληνική ὀρθόδοξη Κοινότητα τῆς Φιλιππουπόλεως ἰδρύθηκε προφανῶς ἀπό τόν πρῶτο μετά τήν Ἀλωση Μητροπολίτη τῆς, τόν Διονύσιο τόν Πελοποννήσιο (1455-1468), ὁ ὁποῖος στή συνέχεια πατριάρχευσε δύο φορές (1468-1472, 1490-1492). Ὁ Διονύσιος, κάνοντας χρήση τῶν προνομίων πού εἶχαν δοθεῖ ἀπό τόν Μωάμεθ τόν Κατακτητή στό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, συσπείρωσε ὑπό τήν πνευματική του δικαιοδοσία τοὺς ἐναπομείναντες στήν Φιλιππούπολη ὀρθοδόξους, τοὺς ὁποίους ὀργάνωσε σέ “πολιτεία” (Κοινότητα) καί ὑπήγαγε στήν ἐξουσία τῆς Μητροπόλεως του καί ὅσα κτήματα καί κτίρια δέν εἶχαν δημευθεῖ ἀπό τοὺς κατακτητές. Διόρισε δέ εἰδικό διοικητικό συμβούλιο ὑπό τήν προεδρία του, ἀποτελούμενο ἀπό τοὺς προκρίτους τῆς πόλεως, μερικοί ἀπό τοὺς ὁποίους, μέ τόν καιρό, εἶχαν γίνει ζάμπλουτοι καί συνεπῶς μπορούσαν ἄνετα νά ἐλέγξουν καί τόν ἴδιο τόν Μητροπολίτη. Οἱ διοριζόμενοι Σύμβουλοι εἶχαν θητεία διά βίου, ἀποθνήσκοντες δέ ἢ παραιτούμενοι, ἀντικαθίσταντο συνήθως ἀπό οἰκείους τῶν. Πολλές, ἐπίσης, φορές,

ὅταν ἐπρόκειτο γιά σπουδαία ἐκκλησιαστικά ἢ ἐθνικά ζητήματα, ἀπό τόν 18ο αἰῶνα καί μετά προσκαλοῦνταν στίς συνεδριάσεις τοῦ Διοικητικοῦ αὐτοῦ Συμβουλίου καί οἱ πρωτομαϊστορες καί οἱ κυριώτεροι μαϊστορες τῶν συντεχνιῶν, οἱ ὁποῖοι καί συνυπέγραφαν μαζί μέ τοὺς ἄρχοντες τίς σχετικές ἀποφάσεις, δίπλα δέ ἀπό τίς ὑπογραφές τοὺς ἐθαζαν κάποτε καί τίς σφραγίδες τῶν συντεχνιῶν τους.

Οἱ ἀποφάσεις πού λαμβάνονταν ἀπό τό Διοικητικό αὐτό Συμβούλιο καταχωρίζονταν, ἀπό τόν 17ο αἰῶνα, σέ κώδικα τῆς Μητροπόλεως καί ὑπογράφονταν ἀπό ὅλους τοὺς παρισταμένους, τήν δέ ἀπόφαση ἐπιθεβαίωσε μέ τήν ὑπογραφή του ὁ Μητροπολίτης “ἵνα ἔχη τό κύρος καί τήν ἰσχύν ἐν παντί κριτηρίῳ δικαιοσύνης”. Ὁ τίτλος τοῦ ἀρχιερέως ἦτο “ὁ πανιερώτατος καί θεοπρόβλητος μητροπολίτης τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως Φιλιππουπόλεως, ὑπέρτιμος δέ ἑξάρχος Θράκης Δραγοβιτίας.

Ἀξίζει ἐδῶ ν' ἀναφέρουμε τή σπουδαιότητα πού ἀπέδιδαν οἱ, κακῶς χαρακτηρισζόμενοι ἀπό μεταγενεστέρους ὡς “ἀγράμματοι”, ἱεράρχες τῆς Τουρκοκρατίας στήν κράτηση ἀρχείων γύρω ἀπό τίς ποικίλες δραστηριότητες τῶν Μητροπόλεων τους. Τοῦτο ἐξάγεται, μεταξύ ἄλλων, καί ἀπό ἓνα κώδικα τῆς Μητροπόλεως Φιλιππουπόλεως τοῦ 1780, ὑπογραφόμενο ἀπό τόν τότε Μητροπολίτη τῆς Κύριλλο, ὅπου διαβάζουμε:

“Ὅτι οὐκ ὀλίγον εἰς χρῆσιν τῶν ἀνθρώπων συμβάλλει τά γράμματα τοῖς πᾶσι δῆλον. Τούτου ἕνεκεν καί οἱ εὐρεταί τούτων τοιούτων ἐγκωμίων παρά πάντων ἡξιώθησαν καί εἰκότως· εἰ μὴ γάρ ταῦτα ἦν, οἷα ἀμάθειά τε καί ἄγνοια, ἀταξία τε καί σύγχυσις τῷ κόσμῳ οὐκ ἂν συνέβη. Διὰ τούτων πάντως τά ἄξια μνήμης ὡς ἀεὶ ἀνεξάλειπτα διασώζειν. Ταῦτα τά ἀπόντα οἰοῦναι ὑπ' ὄψιν ἡμῶν ἄγουσι. Ταῦτα τοσαύτας ἰδέας πραγμάτων καί τοσοῦτους νόμους τοῖς ἀνθρώποις χαρίζεται· συνελών δέ, ταῦτα τά τό σκότος ὅλων τῆς ἀγνοίας καί πᾶσαν τήν ἀταξίαν διώκοντα· καί ὅλον τό φῶς τῆς πολυπειρίας καί ἐπιστήμης καί πᾶσαν τήν εὐταξίαν τούτοις παρέχοντα. Ἐπειδὴ τοίνυν ἔθος μᾶλλον δέ ἀναγκαῖον τυγχάνει ἐν πάσαις ταῖς μητροπόλεσι ἐν κώδικι τά ἄξια μνήμης καί τά ἀναγκαῖα ὄντα τῇ λήθῃ μὴ ἐμπεσεῖν συμβαίνοντα καταγράφεσθαι καί σμειοῦσθαι, ἵνα μὴ, ἐξίτηλα γινόμενα, ἀταξίαν τε καί ἄγνοιαν τοῖς πᾶσιν ἐμποιήσωσι, καταγραφόμενα δέ καί μνημονευσόμενα πολλήν τήν ὠφέλειαν ἡμῖν χορηγήσουσι· δεῖν γραφόμενα δέ καί μνημονευσόμενα πολλήν τήν ὠφέλειαν ἡμῖν χορηγήσουσι· δεῖν ἔγνωμεν καί ἡμᾶς ἀπαραιτήτως τόν παρόντα κώδικα κατασκευάσαι, ὅπως καί τά ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς ἀγιωτάτῃ μητροπόλει τῆς Φιλιππουπόλεως συμβαίνοντα χρήσιμά τε καί ἀναγκαῖα καθαρῶς ἐν τούτῳ καταγράφεσθαι· οὐ μόνον πρὸς αἰδίων μνήμην τῶν μεθ' ἡμᾶς, ἀλλὰ καί πρὸς εὐταξίαν, καί οὐκ ὀλίγην ὠφέλειαν τῶν καθ' ἡμᾶς. Καί δὴ σὺν Θεῷ ἀρχόμεθα ἀππ' [=1780] κατὰ μὴνα Αὐγουστον”.

Τό πιά πάνω ἔγγραφο, ὅμως, ἐκτός ἀπό τήν προμνημονευθεῖσα σπουδαιότητα πού ἀπέδιδαν οἱ

Μητροπολίτες στην τήρηση κωδικών ή αρχείων γύρω από τις δραστηριότητές τους, ενέχει και τοῦτο τό ενδιαφέρον γιά μᾶς σήμερα: "Ὅτι δηλαδή τονίζεται πολύ εὐκρινῶς ἡ ἀγάπη καί τό εὐλικρινές τους ενδιαφέρον γιά τήν καλλιέργεια τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων στίς ἐπαρχίες τους. Ἀναφορικά, μάλιστα, μέ τή Μητρόπολη Φιλιππουπόλεως, ἐκτός ἀπό τήν προαναφερθεῖσα μαρτυρία, σχετικά μέ τόν ρήτορα Ἀνδρόνικο, χάρη στή δωρεά τοῦ ὁποῖου ἐπανοικοδομήθηκε ὁ ναός τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου στό λόφο τῆς Εὐμολπιάδος τό 1698 (ὅταν δηλαδή Μητροπολίτης Φιλιππουπόλεως ἦταν ὁ Νεόφυτος ὁ Μήλιος), κατέχουμε καί μιᾶ ἄλλη σπουδαιότατη πληροφορία ἀπό κώδικα τῆς Μητροπόλεως Φιλιππουπόλεως, ὑπογραφόμενο ἀπό τόν τότε Μητροπολίτη τῆς πόλεως Θεόκλητο: Πρόκειται γιά τήν ὑπαρξη Ἑλληνικοῦ "φροντιστηρίου" στή Φιλιππούπολη, ὅπως ἐπίσης καί ἐμμίσθου δασκάλου. Τό ἔγγραφο αὐτό, ὅπως ἐπίσης καί τό προηγούμενο, εἶχαν ἀντιγραφεῖ ἀπό τόν Ἐπίσκοπο Παμφίλου Μελισσηνό, πρῶν διάκονο στή Μητρόπολη Φιλιππουπόλεως, κατά παράκληση τοῦ Μανουήλ Γεδεών, ὁ ὁποῖος καί τά δημοσίευσε, μέ δικά του σχόλια, στήν "Ἐκκλησιαστική Ἀλήθεια" Κωνσταντινουπόλεως (Ἔτος ΛΔ', ἔτος 1913), ἀπό τήν ὁποία καί τά ἀναδημοσιεύσαμε ἐδῶ. Τό ἐν λόγω σπουδαιότατο ἔγγραφο ἔχει ὡς ἐξῆς:

"Προκαθημένης τῆς ἡμῶν ταπεινότητος καί συνεδριάζόντων τῶν περί ἡμᾶς ἐντιμοτάτων κληρικῶν καί ἀρχόντων, παρασταθεῖς ὁ λογιώτατος διδάσκαλος κυρ Λεονταρῆς ζητῶν τό δίκαιον καί μισθόν αὐτοῦ, τοῦ φροντιστηρίου ἔνεκα, ἅτε μή ὄντος τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ ἐναργοῦς, ὅπερ ἡμεῖς ἀκριβῶς στοχασθέντες, καί ἵνα μή ἡ τοιαύτη περίφημος πολιτεία ὑστερηθῇ διδασκάλου, ἀποφαινόμεθα συνοδικῶς ὅπως ὁ λογιώτατος διδάσκαλος κυρ Λεονταρῆς λαμβάνῃ τό κατ' ἔτος διακόσια γρόσια· τά ὁποῖα δίδειν ἡ ταπεινότης ἡμῶν τεσσαράκοντα γρόσια· ὁ ἐνδοξότατος λογοθέτης κυρίτζη Κωνσταντῖνος γρόσια πεντήκοντα· ὁ ἐντιμοτάτος ρήτωρ κυρίτζη Ἀνδρόνικος ἀστανία δέκα πέντε· Καστρίνιος κυρίτζη χατζῆ Κωνσταντῖνος ἀσλ. δέκα πέντε· ὁ ἄρχων τῶν ἐκκλησιῶν κυρίτζη Μαυρουδῆς ἀσλ. πέντε· ὁ κυρίτζη Κωνσταντῖνος χατζῆ Νικόγλους ἀσλ. εἴκοσι· ὁ στρατοπεδάρχης χατζῆ Ἀθανάσιος ἀσλ. εἴκοσι· ὁ κυρίτζη Μανουλάκης ἀσλ. πέντε" = ἄνω ἀπαραιτήτως τό κατ' ἔτος λαμβάνειν ἡ ταπεινότης ἡμῶν παρ' αὐτῶν, καί ὁ διδάσκαλος παρ' αὐτῆς. Ὅθεν διά τό βέβαιον ἐγράφη τό παρόν, βεβαιωθέν παρ' ἡμῶν, καί ὑποσχεθέν παρὰ τῶν προειρημένων, εἰς ἔνδειξιν καί ἀσφάλειαν, καί μένειν ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς μητροπόλει. αψλ' (=1730), Αὐγούστου η'.

Ὅθεν καί κατεστρώθη ἐν τῷδε τῷ κώδικι τῆς καθ' ἡμᾶς μητροπόλεως".

Παρακβατικά σημειώσαμε ἐδῶ ὅτι, ἐνῶ ὁ Γεδεών ἀναφέρει στά προμνημονευθέντα δημοσιεύματά του γιά τή Μητρόπολη Φιλιππουπόλεως ὡς Μητροπολίτη τῆς πόλεως τήν περίοδο 1716 μέχρι

τουλάχιστον τόν Φεβρουάριο τοῦ 1720 τόν Θεόκλητο, ὁ κατάλογος Μητροπολιτῶν στό περί Φιλιππουπόλεως ἄρθρο τῆς Μεγάλης Ἑλληνικῆς Ἐγκυκλοπαίδειας, σ. 956, στήλη γ', ὄχι μόνο δέν ἀναφέρει κανένα Μητροπολίτη Θεόκλητο, ἀλλά στήν περίοδο 1711-1725 ἀναγράφει ὡς Μητροπολίτης Φιλιππουπόλεως τόν Καλλίνικο, "διαπρεπῆ ἐπί παιδεία καί ἀρετῇ", ἥ, ὅπως χαρακτηριστικά γράφει ὁ Γεδεών, "ὁ ἡμερόβιος - ὁ εὐδαιμονέστερος - οἰκομενικός πατριάρχης, ὁ τῇ 19 Νοεμβρίου 1726 ἐκλεγείς καί ἅμα θανών".

Ὁ ἴδιος, ἐπίσης, προσθέτει καί τά ἐξῆς ἀναφορικά μέ τήν ἔφεση πρὸς τά γράμματα τῶν προκρίτων τῆς Φιλιππουπόλεως: "ἐν μέσῳ κακοδαιμονίας τοιαύτης καί μετά τήν λείψιν εἰσοδημάτων τῶν ἱερῶν ἰδρυμάτων τῶν ἐν ταῖς ἡμετέραις ἐπαρχίαις, εὐφρόσυνον ἐντύπωσιν προξενεῖ ἡ φροντίς τῶν προυχόντων τοῦ γένους ὑπέρ τῆς ἐκπαιδεύσεως, ἣν διατρανεῖ καί τό [ὡς ἄνω] κοινόν γράμμα τῶν ἐν Φιλιπποπόλει λογάδων". Καί προσθέτει: "Τόν πρὸς τήν παιδείαν ἔρωτα παρὰ τοῖς Ἕλλησι τῆς μεγάλης ταύτης θρακικῆς πόλεως ὑπέθαλψαν θεβαίως εὐπαίδευτοι μητροπολίται ἢ φιλόδοξοι, ὧν ἐξέχων ἀναφέρεται Νεόφυτος τις ἐπαίνων πολλῶν ἀξιούμενος παρὰ Ζαβίρα [Ἑλληνικόν Θέατρον· σελ. 475. Κ.Ν. Σάθα "Νεοελλ. Φιλολογίας" σελ. 465, μεταγράφοντος τόν Ζαβίραν, μεταγράφοντα τόν Βεντότην καί τόν Ἑλλάδιον. Προσθήκη Ἐκκλησ. Ἱστορίας Μελετίου Ἀθηνῶν. (Τόμον Δ') σελ. 143], ὡς ἱεροκήρυξ καί τῆς ἑλληνικῆς, ἰταλικῆς καί λατινικῆς εἰδήμων, ὡς ἐκτιμηθεῖς ὑπό Λουδοβίκου ΙΔ' τῆς Γαλλίας, προσωπικῶς αὐτόν γνωρίσαντος, κατὰ τήν ἀνά πᾶσαν σχεδόν τήν Εὐρώπην περιόδειαν αὐτοῦ (θεβαίως χάριν ἐλεημοσύνης), ὡς ὑπό πολλῶν ἁλλοεθνῶν τιμηθεῖς. Ἦν ἴσως αὐτός ὁ πρό τοῦ Καλλινίκου Νεόφυτος, ἐκτός ἂν ἀποδεξώμεθα Νεόφυτον ἕτερον τό τοῦ προτέρου Νεοφύτου ποιμενικόν ἔργον διαδεξάμενον". [Μανουήλ Γεδεών, "Μητροπολιτῶν Φιλιππουπόλεως Σημειώματα", Ἐκκλησιαστική Ἀλήθεια Κωνσταντινουπόλεως, Ἔτος ΛΔ' (1913), σ. 387].

Βλέπουμε, λοιπόν, ὅπως πολύ ἐπιτυχημένα γράφει καί ὁ Ἀποστολίδης στό ἐκτεταμένο ἄρθρο του γιά τή Φιλιππούπολη στή Μεγάλη Ἑλληνική Ἐγκυκλοπαίδεια, ὅτι: Κατά τούς ζοφεροῦς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας οἱ Φιλιππουπολίτες "δέν ἦσαν ἄμοιροι παιδείας· ἐδιδάσκοντο τά ἑλληνικά καί ἐκκλησιαστικά προκαταρκτικά γράμματα, ὡς καί ἀλλαχοῦ τῆς ἑλληνικῆς πατρίδος, ἐν τοῖς νάρθηξι τῶν ἐκκλησιῶν ἢ ἐν αὐταῖς ὑπό τό φῶς τῆς κανδήλας ὑπό τῶν ἱερέων καί τῶν ἱεροψαλτῶν, ἀνώτερα δέ μαθήματα κατ' οἶκον ὑπό λογίων ἐπαγγελλομένων τόν διδάσκαλον. Ἐπὶ τοῦ μητροπολίτου σοφοῦ Νεοφύτου διδάσκαλοι μνημονεύονται ὁ Σπαντιανῆς καί ὁ ρήτωρ Ἀνδρόνικος, κατὰ δέ τά ἔτη 1726-1738 ὁ Λεονταράκης Ἀρτηγός. Τό πρῶτον σχολικόν κοινοτικόν κτίριον ἠγέρθη τό 1780".

(ἔπεται ἡ συνέχεια)

PATRIARCHAL MESSAGE

On the occasion of the Feast of the Nativity of Christ

Protocol Number: 1033

Grace, mercy and peace from the Saviour Christ Who is born in Bethlehem

Christ is on earth, be exalted!

Brethren and beloved children in the Lord, this exhortation from St. Gregory the Theologian, proclaimed sixteen centuries ago, remains timely to this day. And it will always remain timely, so long as life on this planet earth continues. Since all of this mono-dimensional material life, the exclusively worldly life of humanity, is not fitting for our true natures as images of God.

Humanity usually looks downward and is attached to earthly and corruptible things, as if its entire existence is exhausted in these things, and as if the world beyond this material creation is non-existent. This is why the exhortation to "be exalted" is always timely in as much as it comprises an emphatic reminder of the superiority of humanity by comparison with earthly things. However, this exhortation is not of itself sufficient to move humanity, nor can it properly justify why humanity should be raised above and transcend tangible realities, rising to an apparently uncertain search for some spiritual source of satisfaction and joy.

The only reason which properly justifies this elevation of humanity above everything earthly and corruptible is the fact that "Christ is on earth", which is the first part of the exhortation as well as its explanation. Therefore, St. Gregory the Theologian cries out, be exalted, fellow human beings, because Christ has descended to earth.

Christ is not only human; He is not one of many human beings. He is fully human, but at the same time also the incarnate Son and Word of God. He became flesh, assuming the form of a servant in order to raise us mere human beings beside His heavenly Father, in order to deify us. Therefore, it is necessary, on the occasion of His human Birth, for us to turn our attention upwards, to lift up our mind and heart to the highest, in order to see from whence He descended and to where He invites us to ascend.

He invites us to ascend to the beautiful and incorruptible world of divine love, the which never fails. He invites us to ascend to the beautiful and incorruptible world of the peace that transcends all understanding, which God grants to those who love Him. He invites us to ascend to the heavenly kingdom of the eternal and blessed life, prepared for all those who desire to love the Lord. It is only in this supreme spiritual space that all the deepest desires of human beings are satisfied for a genuine communion in love with the most desired and beloved person, our Lord Jesus Christ, Who is seated at the right hand of the Father, the beauty of Whose person is ineffable and the vision of Whom fills our heart with every joy, life, knowledge, perfection, and unsurpassed blessedness.

Christ, then, is on earth, brethren and children, in order that we may be exalted to the heavenly way of existence and life, which is none other than Christ's own existence and life, namely love and sacrifice for those who are loved.

We shall not be alienated from this existence and life so long as we are in this present world and life, which God in His love and wisdom has established as our dwelling-place. On the other hand, we shall be alienated from the captivity and submission to a materialistic and earthly life that is without prospect, which knows only hopeless death

as its sole end.

Christ is on earth. Therefore, brethren, be exalted to the way of life that is Christ's. From love, He healed the sick, fed the hungry, relieved the burdened, forgave the sinful, and overlooked nothing necessary to teach us the way of this new life, to render us a new leaven, a new ferment, new wine-skins, full of new spiritual wine. For this, the new humanity in Christ is appointed, one that dwells on earth and lives in heaven. This new humanity in Christ has its feet firmly planted upon this earth, by its hands continually working good things in this world. Yet with its mind and heart, the new humanity is always raised upward, to the heavenly and the high, towards love for God and human beings, towards the practice of good deeds, of peace, of reconciliation, of hope, and of life.

Having these things in mind, the Holy Mother and Great Church of Christ, with its mind and heart continually turned heavenward, does not fail to practice good deeds on earth through its faithful members and to call these "to show leadership in good deeds for all necessary things". Evidence of this are three significant conferences which the Mother Church organised and realised in Constantinople this year, it being the 2000th anniversary of the Birth of Christ in the flesh. These were: the Congress of Orthodox Youth, which met in June and had as its central theme: "**The Youth in the Church of the Third Millennium**"; the International Scientific Conference which met a little later and which had as its central theme: "**The Creation of the World and the Creation of Humanity: Challenges and Anxieties in the Year 2000**"; and the Great Clergy-Laity Congress which met in the same City one month ago, with representatives from the Eparchies and Parishes of the Oecumenical Patriarchate throughout the world, having as its central theme: "**The Parish as the Cell of Church Life: Experienced Reality, Contemporary Perspectives, and Challenges**". Through these and other activities, such as the concern for the natural environment as well as for peaceful resolution of the differences among peoples, nations, and Churches, the concern to find solutions which cease tensions among people, the concern to proclaim throughout the world the message of Christ's presence in it, the ministry of the monastics and laity who strive for holiness, and the general invitation and contribution for a genuine experience of life in Christ, there is ample evidence of the fact that "Christ is on earth" in order for us to be raised to the heavens. And there is ample evidence that the One, Holy, Catholic and Apostolic Church embraces in its entirety this earthly life as a preparation of the heavenly one, calling us to live on this earth in a way that raises us to the heavens. Furthermore, the presence today of our beloved brother Primates and representatives of the most holy Orthodox Churches throughout the world in this Sacred Church of the First-Throne Church of Constantinople bears witness to the fact that all of these constitute and comprise the One, Holy, Catholic and Apostolic Orthodox Church which is united in Christ and in the Holy Spirit, despite any divisions in administration.

Christ is on earth. Therefore, brethren and beloved children in the Lord, exalt your life in a fitting manner for our Great Visitor.

May His grace and rich mercy be with you all. Amen.

At the Phanar, on the Nativity of our Lord 2000.

VARTHOLOMAEOS
Patriarch of Constantinople
fervent supplicant to God for you all.

ENCYCLICALS

by His Eminence Archbishop Gregorios of Thyateira and Great Britain

ON THE OCCASION OF THE WORLD-SAVING FEAST OF THE BIRTH OF CHRIST.

Dearly beloved brethren,

From His fullness we have all received, grace upon grace. The law indeed was given through Moses; grace and truth came through Jesus Christ." [John 1:16-17].

Christmas has arrived once again and the church bells will ring out joyfully and bearing hope to invite Christians to common prayer and sacred praise of the Triune God. It is now two thousand years since the time when the angelic message of "Glory to God in the highest heaven, and on earth peace, goodwill among men" [Luke 2:14] was heard in Bethlehem of Judea; and this message of joy and hope continues uninterrupted to this very day and hour. The ensign of belief in the Nativity of Christ has never been lowered. It is with awe that mankind daily experiences the mystery that "to you is born a Saviour, Who is Christ the Lord" [Luke 2:11]. This mystery of the Incarnation of Christ, both God and Man, remains the joy and the unique hope of the entire world. For its part, the Church is honoured thereby but patiently lives its life bearing the weight of this sacred heritage "to the Son begotten of the Father without change before the ages, and in these last times without seed made flesh from a Virgin". Thus, led by the Church of Christ throughout the world, all mankind celebrates with brilliance the close of the Second Millennium following the Birth of Christ the Saviour and His entry into world history in the shape and form of man. Indeed, in these days in particular it reflects on the Divine Beneficence and is initiated into the mysteries through the thought and sight of the "strange and wonderful mystery" which changed the course of human history and ensures a new, better, more just and more hallowed world, a society which is more humane, more peaceful and more benevolent.

Through this prism, our Mother Church, the Oecumenical Patriarchate, last month organised for the first time a Greater Clergy-Laity Assembly in Constantinople to celebrate, but more importantly to study, the life of our Church, which is dispersed throughout the world. Its concern was and is the institution of the Community, the Parish, in the hallowed dwelling-place of which is preserved the deposit of our sacred and unsullied faith in the Incarnate Christ, both God and Man. The thought and concern of us all is and will remain the better organisation of the local Community and the gathering under its wings of all its children, since only thus will the truth be confirmed that all should become participants and partakers of the Grace of God and sentient members of the Church, which is the mystical and theanthropic Body of the Incarnate Christ.

In closing this joyful encyclical letter of greetings, I would wish to remind you all - clergy and laity, men and women, young and old, those in authority and those under them - who make up the whole Christian body of the Biblical Eparchy of Thyateira belonging to the Oecumenical Patriarchate of Constantinople that it is enjoined upon us to increase our prayers of gratitude to the Triune God for the benevolence and abundance of the Divine Grace and sanctification, bountifully bestowed on us all and on the whole world. Request and sustained prayer be to Him "Who was born in a cave" not to abandon us nor to alienate us from His grace but to overshadow us with His love so as to remain faithful and radiant heralds and steadfast witnesses of the Message of Christmas, which is the faith, hope and love which He has granted us through His Incarnation and presence in the world. Thus we shall become partakers of the Divine Nature and will receive the sanctification and Divine Grace to become members of the Heavenly Kingdom. To Him belong glory and majesty to the ages. Amen.

Christmas 2000.

EXPRESSION OF THANKS AT THE CLOSE OF THE MILLENNIUM CELEBRATION OF THE SACRED ARCHDIOCESE AT THE HELLENIC CENTRE ON WEDNESDAY, 13TH DECEMBER 2000.

This evening, we bring to a close the series of lectures that has been delivered over the past six weeks; and, in a few days' time, this magnificent display of icons will itself be brought to a close. I feel that it is deeply significant that this exhibition marking the final days of the Second Millennium has been made up of icons from 'The Holy Island' of Cyprus with which this land, referred to as 'The Land of Saints' during the First Millennium, has been closely linked having as its Apostle a Cypriot, St. Aristobulus, brother of St. Barnabas.

I therefore feel that this evening it is appropriate to express my thanks on behalf of the Archdiocese of Thyateira and Great Britain (under whose auspices this exhibition and these lectures have been held) to all those who have contributed to the exhibition's realisation - and they are many.

In the first place, I should like to express my sincere thanks and gratitude to the Archbishop of Cyprus and to all the Metropolitans, abbots and individual local churches who have allowed us to bring these icons to this great city of London.

Secondly, I should like to thank all those who have worked so hard to ensure that the plans for the exhibition reached fruition and who have contributed to producing the books, leaflets and other material relating to it; and, together with them, the Director and Staff of the Hellenic Centre, whose wholehearted and dedicated efforts have guaranteed the success of this exhibition.

In addition, I should like to thank all those who have consented to address us during the last six weeks. They have thrown new light on the importance and significance of Icons both for civilisation and for the identity of the Divine.

Furthermore, we must not forget all those who have visited the exhibition and I am confident that they have all gained an insight into the spirituality of icons and, as a sacred deposit, have taken this insight away with them and will thereby progress in faith and devotion.

Last, but certainly not least, I wish to thank both the Foundation set up by Anastasios Leventis (of blessed memory) and which bears his name and the family of Constantinos Leventis for their generous contribution and wholehearted involvement in the plans for and the realisation of this exhibition. Without this, there would have been no exhibition and no celebration of the spirituality of Christian Iconography. In particular, I would wish to make especial mention of Mrs. Edmee Leventis and her daughter, Louisa, and to thank them for their dedication and for all the hard work that they have put into the preparation and the realisation of the exhibition.

I thank everyone from the bottom of my heart and pray that God Almighty - Father, Son and Holy Spirit - through the intercession of the All-Holy Mother of God, to whom we as Cypriots given especial veneration under her title of **Panaghia Kykkotissa**, and all the Saints who have shone forth on 'The Holy Island of Cyprus' will bless them and grant them Joy and Happiness this Christmastide and Peace and Progress throughout the forthcoming New Year, the first of the Third Millennium.

May God bless you all and all those dear to you.

CLERGY-LAITY CONFERENCE IN CONSTANTINOPLE

27/11 - 1/12/2000

*"The Parish, cell of the Church's life:
Living reality, contemporary orientations and challenges"*

CONCLUSIONS

"Holy Father, keep them in your name, which you have given me, that they may be one, even as we are one" (John 17:11).

1. The Great and Holy Church of Christ, the Ecumenical Patriarchate of Constantinople, from November 27 to December 1, 2000, convened a Clergy-Laity Conference in the Queen of cities, with the topic: "The Parish, cell of the Church's life: Living reality, contemporary orientations and challenges." This Conference was organised within the framework of festive events prepared to celebrate the 2000th anniversary of the birth of Christ the Saviour.

2. During the sessions of the Conference the more than seven hundred participants - Bishops, Presbyters, Deacons, Monks, Nuns, and Laypersons - the Eparchies of the Ecumenical Throne throughout the *Oikoumene* - discussed extensively contemporary issues and problems related to the parish, in a spirit of mutual understanding.

3. The Conference members realised the growing institutional crisis as well as the subversive destructive influences of secularisation on the coherence of the fullness of the flock. For this reason, they paid close attention to the fundamental framework of this cohesion, the parish. This concern primarily aims at the reexamination of the existing parish practice having as its further goal the improvement and upgrading of the relations among parishioners. Far from any thought of imitating opinions and systems, alien to Orthodox tradition and patrimony, the Conference discussed improving ideas and suggestions to strengthen and develop the efficacy of the institution and work of the parish.

4. The Conference speakers, by virtue of their detailed papers, presented the theological basis of the parish, the ideal prototype of which, related to its perfect organization and functioning is expressed by the Church itself as the Body of Christ. This reference focuses on the eucharistic unity of the one community under the one Bishop or the presbyters, who by the Bishop's command initiate the faithful into the divine mysteries, "as the model of Christ." Moreover, the notion of locality serves the sanctifying, pastoral, and administrative *diakonia* (ministry/service). To this *diakonia* the experience of the rich work of the parish is offered, along with its alternative applications by the Churches in various places, which strive to support spiritually, assist socially, and primarily sanctify the faithful.

5. This diversity can be used as a purveyor of ideas for the selective application, relative to the particular conditions of the life and functioning of each parish. More specific guidelines to this end were indicated by His All Holiness, our Ecumenical Patriarch Vartholomaeos as follows: a) the attraction of the more fervent believers without neglecting those less devout; b) the avoidance of imitating foreign prototypes and the persistence in the tradition with regard to liturgy, and adaptation to the needs with regard to interpersonal relations; c) the care for the Orthodox of foreign backgrounds with an increased attempt to reverse the growing number of mixed marriages; and d) the special care for the cultivation and strengthening of the spiritual life. The Parish as a worshipping, eucharistic, and eschatological community is not indifferent towards the world or the problems of the present life, but is interested in orienting its members, by the grace of the Holy Spirit, toward the uncreated reality of eternity.

6. Likewise, the elucidation of the meanings of "parish" and "community" was considered to be significant, in light of the particularities mainly of the meaning of "community", which, in spite of its biblical origin has acquired inauspicious connotations in certain contexts.

Beyond the exclusion of certain meanings of "community", within ecclesiological and sociological boundaries, it presupposes the existence of the parish and in the Orthodox tradition is expressed as nearly identical to it. The gathering at Pentecost represents the community that can simultaneously be considered as the first "Apostolic Parish" of the newly-formed Church. This proximity of meaning today establishes the parish as an institution, which is called to play an ever-increasing role in the contemporary articulation of Orthodoxy. The new social horizons of modern-day, inhumane cities, even the hitherto virgin countryside, can become humane once again, if the contemporary parish seeks new models of parish life and activity within the current post-industrial and multicultural horizon.

7. Certainly, the spiritual state of contemporary societies does not allow excessive optimism, given the crisis of values and the negative moral devolution of the whole of humanity. The many global problems that are either difficult or impossible to solve as well as grieve and press upon the human person, create fears about the future of societies and test the limits of our emotional endurance and our faith itself. It is precisely here that the parish gains its place as "the Church in a particular locality." The parish's church building becomes the central point of reference, the refuge and the hope of encounter with the shepherd and the brethren. Herein the mystery of divine epiphany and simultaneously the communion of persons are initiated. This means that the parish has God as its centre and has as its outlook the service and the sanctification of humanity. It serves and sanctifies the human person with baptism, the Divine Eucharist, the sacrament of matrimony, and with all the other sacraments and other rites, and also escorts him in the end, at his exit from the present world. The parish does not forget his memory and invokes his supplications on his behalf, when the grace of God sanctifies the life, faith and work of the departed person chosen by God and it numbers him among God's saints.

8. This sacramental existence and eschatological dimension of the parish is immediately connected with the *prosopon* (person) and the spiritual quality of the priest, who also presides over the assembly, always in the name of the local bishop. The priest is a liturgical servant of Jesus Christ, while the parish is the incarnation of the Church, the basic eucharistic cell without which the Church cannot exist. This relationship contains within it both privilege and responsibilities. The notion of privilege should be sought out in the gift of priesthood, whereas the responsibilities are to be found in the constant care through *diakonia* and the sanctification, of his parishioners. On this point, the celebration of the Divine Eucharist and holy services, which give rise to the liturgical and interpersonal communion between the priest and the faithful, have a primary place. These opportunities are used by the priest to teach and for the service of the divine word. In a parallel fashion, he is obliged, as the good shepherd, to be vigilant to the problems of his parishioners, to direct them in the spiritual life, and to care for his entire flock in a spirit of sacrifice and selfless love. The priest is a minister of the activity of divine Grace, and for this reason he cannot be employed as a "stipendiary." This clarification is necessary to underscore the multitude of virtues and spiritual particularities that must adorn him. The flock that he shepherds is not authoritatively his. It was entrusted to him by the Lord (cf. *John 21:16*).

9. In the work of the parish the entire parish should participate. Lay persons, men and women, although ecclesologically and pastorally they make up the flock, in the activity of the Church and as members of its living body, they, nonetheless, participate by virtue of their own gifts in the *diakonia* of the entire body. Particularly the presence of women in the activity of the Church on the parish level is an indubitable fact that can be interpreted according to the presuppositions of Orthodox theology and

the Orthodox everywhere, irrespective of our mother tongues, race, and place of residence, know the one truth of the faith. At this point, catechesis within the parish is transfigured into a work of interior mission to all the parishioners -- children, young people, adults, the elderly, persons with disabilities, and particularly those marginalised in our societal concern. To this end, catechesis seeks to inform and protect the faithful from heresies and anti-Christian ideologies. Concurrently, the parish becomes the centre of outward evangelism, when it accepts to transmit the Gospel of salvation to those far off. The parish is the place of Orthodox witness in the dialogue of love, reconciliation, and truth with our heterodox brethren. The catechiser, whether a priest or lay person, man or woman, assumes a central role in the process of evangelism, of Christian discipline and education, the moral formation of character, and principally the approaching of the parishioners to the Lord: "I am the Way, the Truth, and the Life. No one comes to the Father except through Me." (*John 14:6*). The work of catechesis, which begins in the family, "the church at home", consequently, is a work of responsibility and love; and presupposes faith, patience, diligent contribution, sacramental life, but also knowledge and a multifaceted and multidimensional preparation, since this leads the catechumens to the mystery of God.

13. The parish tries to infuse this mystery into the young people, in other ways, as well. It is an outward movement towards encountering the tomorrow of history, the continuation of the Church, the extension of the Kingdom of God, in the more dynamic hope of our tired world, as in the case of our Orthodox youth. This encounter is also their own request. Young people today look to the Church with particular trust. They are looking for solutions to the impasses of a mechanised, technical culture. They want to surpass the different tendencies towards dehumanisation. Furthermore, they are seeking answers to the arrogance of power and the disdain of various scientific achievements. From out of their existential questionings, they reveal their intense metaphysical sensitivity and show a surprising receptivity towards the Word of God. However, they also formulate their requests. They want, for example, the spiritual leaders of the Church to be unfeigned, pure, true prototypes in ethos, conduct, and lifestyle. And, at this point, the movement of their reception by the whole parish must have the criteria of love and respect of their liberty parallel towards the dynamic attempt to correspond to their authentic requests and their youthful, reasonable preferences. The parish centres with libraries, with their technological substructures, with cultural initiatives, with athletic installations, and many other similar things form useful entryways "into the eucharistic encounter and participation in the Eucharistic Table." Our young people are the future of the Church. For this reason, it must not be seen as an exaggeration that one of the principle areas of activity in the parish is the concern with young people.

14. All these above-mentioned thoughts were expressed as observations, orientations, and problematics during the course of the discussions of the Greater Clergy-Laity Conference, which together with other things, gave many valuable opportunities for personal communication between the participants. The continuous presence of His All-Holiness during the sessions demonstrated the shepherd's proximity to his flock, in a dialogue of love and responsibility, and contributed to the living experience of the unity of the Pleroma of the Church. For this reason, we thank His All-Holiness Ecumenical Patriarch Vartholomeos and the Holy and Sacred Synod for convening this Conference and for its successful completion.

15. We glorify God in Holy Trinity for this historic congress and for the thoughts, discussions, and experiences which it provoked. As each one of us departs to his own country, we hold to heart, as a valuable exhortation, the words of St. Ignatius the God-bearer, "And therefore you must as a chosen people and a holy nation perform everything in concord in Christ." (*The Letter to the Philadelphians 4, PG 5, 824*).

soteriology. The beginning of our thoughts on this issue is the person of the All-holy Theotokos, through whom the chapter of divine economy was opened and by whom the gap caused by disobedience and the fall was bridged. Within the new reality, woman becomes a witness to the divinity of Jesus and a preacher of the message of the Resurrection. Ever since then she has served in catechesis teaching, missionary activity, monasticism, philanthropy, and social work, hymnography and hymnology, iconography and beautification of the church, and as a wife of a priest and as a nun she cooperates with the priest in the pastoral assistance and even in the spiritual guidance of the faithful. The revival of the ancient office of deaconess, which has of late been expressed as a wish, is able to contribute even more in the furthering of the activity of the parish. On this issue, the Ecumenical Patriarchate convened an inter-Orthodox Conference (Rhodes, 1988) at which the role and the type of this ecclesiastical *diakonia* was clarified. This request is in no way connected with the novel discussion concerning the "priesthood" of women, as it is postulated by other Christian churches and confessions, concerning which the teaching and position of the Orthodox Church are known.

10. More particular problems that are related to broader lay participation, being different in each geographical territory and ethnic church, are evaluated with particular attention within the limits of the administrative responsibilities of each eparchy. In empirically approaching the relative vastness of opportunities for lay participation, such as, the administrative councils, the finances, the organisations, and philanthropy, has at times placed the institutional character of the councils before the spiritual character, which is relegated to second place. The situations, in which the choice of people was based upon spiritual qualities, ecclesiastical ethos, and mainly the heightened sense of responsibility with regard to the parish are prototypes of tested suggestions; and also hopeful compasses of reorientation. The forms of ecclesiastical councils known as "parish" and "community councils" cannot be autonomous and exist severed from one another, since, according to the initial ascertainment, the authentic expression of the parish must coincide with the true communion among the faithful in the Church.

11. In the Eparchies of the Throne throughout the *Oikoumene*, the witness of Orthodoxy is an extension of the work of the parish, where the *homogeneia* encounters the countries which receives it. Certainly the varying conditions influence the existence and the life of the parishes, in a different way. In spite of this, the ongoing problems are referred to in the crisis of language, in mixed marriages, in the crisis of the calling to the priesthood, and in the difficulties the younger generation has in communicating with the ecclesiastical language. In these circumstances, the local dioceses assume analogous initiatives such as translations of liturgical texts, bilingual divine liturgies, or -- for a correct pastoral support in cases of mixed marriages -- the suitable preparation of young people. For staffing the parishes with priests, an attempt has recently been made to strengthen and encourage the priestly vocation in the young people of the second, third and even further generations. The local Archpastors continue to establish theological schools, ecclesiastical seminaries, holy monasteries, and other beneficial foundations and at the same time, through timely educational and festal events, strengthen in diverse ways, the local conscience always in reference to the centre of Orthodoxy -- the Ecumenical Patriarchate.

12. In this direction, catechetical work and education have central significance. Primarily, catechesis is a ministry of the Church and its ideal contribution is encompassed within the framework of the parish. Catechesis uses language. The knowledge of the Greek language is a bridge to approach the fruits of the Holy Scriptures and the Greek Orthodox Tradition, essentially in the different expressions of the one Orthodoxy. The great privilege of having the Sacred Texts written in Greek as well as the treasury of the Patristic Tradition makes this language an instrument of communication by which we,

ECCLESIASTICAL NEWS AND CHRONICLE

ECUMENICAL PATRIARCHATE

Archdiocese of Thyateira and Great Britain

His Eminence the Archbishop was represented at a concert of music by Sir John Tavener held at the Royal Festival Hall in London on Wednesday, 4th October. The programme consisted of "A New Beginning" (an Acclamation for the Millennium 2000 AD, originally performed in the Greenwich 'Dome' on the evening of 31st December 1999), "Agrapha" (a setting of an English translation - by Philip Sherrard - of Angelos Sikelianos' poem, beautifully sung by the soprano, Patricia Rozario), and the amazingly descriptive and deeply moving "Fall and Resurrection" (first performed on 4th January 2000).

Last year, following the Athens earthquake, Yiannis Ross (then twelve-years-old), who attends the church of the Three Hierarchs in Leeds, raised £170 through raffling his toy duck in aid of the victims. According to an illustrated article published in the *Yorkshire Evening Post*, he got the idea after the then priest (Archimandrite Sophronios Papadopoulos), appealed to the pupils of the Saturday School to contribute to the Archdiocesan Appeal. As the *Yorkshire Post* commented, his "*generous charitable gesture .... offers a useful corrective to those who write off our youngsters as selfish and self-centred. Well done, Yiannis*". This year, he has raised almost £100 towards the rebuilding of the church of St. Gregory the Theologian in Nigeria (which the Archdiocese has adopted as its Millennium Project) through selling his unwanted toys.

PATRIARCHATE OF JERUSALEM

His Beatitude Patriarch Diodoros of Jerusalem passed away on the evening of Tuesday, 19th December. Born on the Island of Chios in 1923, Damianos Karivalis moved to the Holy Land in 1938, being tonsured as a monk there in 1944. He was ordained to the diaconate a few months later and was ordained priest in 1947. He was consecrated Archbishop of Hierapolis in 1962, shortly afterwards being appointed Patriarchal representative in Amman, where he served the mostly Arabic-

speaking Orthodox Communities situated east of the River Jordan and was responsible for the construction of numerous churches and schools. He was elected as patriarch in 1981 and it was during his patriarchate that the work of restoring the church of the Resurrection was resumed, with the results that are evident to all pilgrims to the Holy Land. He visited London in 1995 to participate in the Service of Marriage of Crown-Prince Pavlos of the Hellenes and Miss Marie-Chantal Miller.

CHURCH OF GREECE

Two new assistant bishops have been appointed for the Archdiocese of Athens in the persons of Ioannis Sakellariou and Athanasios Hatzopoulos. The first has been named as Bishop of Thermopylae and the second as Bishop of Achaia. Bishop Ioannis, the director of the Pan-Orthodox Centre of the Church of Greece, was consecrated 14th October. Bishop Athanasios, who has a doctorate from Oxford University and who will represent the Church of Greece in Brussels, was consecrated on 15th October. Metropolitan Synesios of Cassandreia passed away on 10th November. Born in 1912, he had been Metropolitan of Cassandreia in northern Greece since 1960.

Archimandrite Ioannis Alexiou, one of the foremost priests of the Church of Greece, passed away on 17th October. Born in 1922, he was ordained to the diaconate in 1950 and to the priesthood four years later. A member of the Zoe Brotherhood, he was the author of almost 50 books (mostly with an historical content) and many of his other writings appeared in magazines and periodicals. In addition, he was much in demand for his spiritual advice and counselling, especially with young people. Following a visit to this country, the late Archbishop Athenagoras entrusted his with the preparation of at least one of the Archdiocese's candidates for ordination. His funeral, in the church of the Transfiguration of the Saviour in Aghia Paraskevi, was presided over by Archbishop Christodoulos of Athens assisted by Metropolitans Seraphim of Stagae & the Meteora and Callinicos of the Piraeus.

Deacon Meliton Oakes

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ

1. Έλαβε μέρος σε δημοσιογραφική διάσκεψη στο Έλληνικό Κέντρο Λονδίνου αναφορικά με την Έκθεση Έργων Εικόνων που οργανώθηκε από την Αρχιεπισκοπή σε συνεργασία με το Ίδρυμα Αναστασίου Λεβέντη. Το απόγευμα τόν επισκέφθηκαν διαδοχικά η Δέσποινα Εὐθυμιάδη και ο π. Κωνσταντίνος Καραϊσκάκης.

3. Τόν επισκέφθηκαν διαδοχικά ο Νεκτάριος Πετροπούλου, Ανδρέας Μικιδής και ο Έπίσκοπος Αγκάλεος του Κοπτικού Έκκλησιαστικού Κέντρου Stevenage. Το απόγευμα παρέστη σε διάλεξη του Δρος Jad Ishac με θέμα *Γαιοπολιτική της Συγκρούσεως Παλαιστινίων και Ισραηλινών*.

4. Προέστη της νεκρωσίμου Ακολουθίας για τη Νάντια Hawa στον Ίερό Ναό Αγίου Γεωργίου Kingston. Αργότερα παρεκάθησε σε γεύμα στην Αρχιεπισκοπή μετά του ζεύγους Σ. Σοφοκλέους και της Μαρίας Καλογήρου. Το απόγευμα τόν επισκέφθηκαν διαδοχικά τζεύγος Ν. Πούλιου και οι Κωνσταντία Παύλου και Νίτσα Ζαννέτου.

5. Τέλεσε τη Θ. Λειτουργία στον Ίερό Ναό τών τών Αγίων Κυρίλλου και Μεθοδίου, Mansfield, και στη συνέχεια παρεκάθησε σε γεύμα στην οικία του ιερέα της Κοινότητος π. Φωκά Χατζηλοϊζή. Έπιστρέφοντας στο Λονδίνο τόν επισκέφθηκε η Ουρανία McRae.

6. Τόν επισκέφθηκαν μέλη της Επιτροπής Κατασκήνωσεων Νέων της Αρχιεπισκοπής Θυατείρων και Μ. Βρετανίας. Στη συνέχεια παρέστη σε τελετή ανάρτησης αναμνηστικής πλάκας για τόν Stephen Saunders στο Ύπουργείο Έξωτερικών της Βρετανίας. Το απόγευμα μετέβη στο Reading όπου προήδρευσε Εκπαιδευτικής Συνάξεως τών γειτονικών Έλληνορθοδόξων Κοινοτήτων.

7. Τόν επισκέφθηκαν διαδοχικά ο Σάββας Σπανού και ο π. Ίωσήφ Παλιούρας με τόν Πρόεδρο της Κοινότητος Αγίων Αποστόλων Λούη Λοϊζού. Το απόγευμα παρέστη στην τελετή απονομής του βραβείου Sternberg στον Άγγλικανό Έπίσκοπο Southwark. Αργότερα παρέστη σε ιδιωτική παρουσίαση της Έκθεσης *Κύπρος, ή Αγία Νήσος*, στο Έλληνικό Κέντρο και στη συνέχεια παρεκάθησε σε γεύμα που παρέθεσε η Alpha Bank Λονδίνου.

8. Παρέστη σε τιμητική τελετή για τη ζωή και τό έργο του μακαριωτού πρώην Αρχιεπισκόπου Καντουαρίας Λόρδου Runcie, στο Westminster Abbey. Το απόγευμα παρέστη σε ειδική παρουσίαση της Έκθεσης *Σινά, Βυζάντιο, Ρωσσία* στην Γκαλλερί Courtauld του Λονδίνου. Αργότερα παρεκάθησε σε δείπνο που παρέθεσε ο Μιχάλης Σούδαλης.

9. Τέλεσε τη Θ. Λειτουργία στον Ίερό Ναό Αγίου Νεκταρίου, Battersea Νοτίου Λονδίνου. Το απόγευμα μετέβη στην Ώξφορντ για να παρακολουθήσει τό έναρκτήριο κονσέρτο 2000/2001 της Oxford Philomusica.

10. Τόν επισκέφθηκαν διαδοχικά οι Γεώργιος Φελλίδης και Δημήτριος Αξιώτης. Τό μεσημέρι παρέθεσε γεύμα στην Αρχιεπισκοπή προς τιμήν του Αρχιεπισκόπου Σινά κ. Δαμιανού και τών συνοδών του, π. Δανιήλ και Νικόλαο Βάδη.

11. Τόν επισκέφθηκαν η Ρούλα Παπαδοπούλου και ο γιός της Τάσος. Τό μεσημέρι παρεκάθησε σε γεύμα στην Αρχιεπισκοπή με τόν π. John Durkin και τόν Steve Higgins. Τό θράδυ παρέστη στην έτησια κοινωνική έκδήλωση της Βοηθητικής Αδελφότητας Κυριών και Δεσποινίδων του Καθεδρικού Ναού Άπ. Ανδρέου Kentish Town, σε κεντρικό ξενοδοχείο του Λονδίνου.

12. Παρέστη στην τελετή του Κενοταφίου στο Whitehall και στη συνέχεια παρεκάθησε σε γεύμα που παρέθεσε ο Άγγλικανός Έπίσκοπος του Λονδίνου στην οικία του. Αργότερα ελόγησε τούς άρραβώνες του Αγαμέμνονος Ανδρέα και της Ελένης Γρηγορίου στον Καθεδρικό Ναό Τιμίου Σταυρού Hendon. Τό θράδυ παρέστη στα εγκαίνια Έκθεσης Ζωγραφικής του Ανδρέα Χαλαρμπίδη στην Gallery K στο Hampstead, με θέμα *renaissance vision*.

13. Τό πρωϊ επισκέφθηκε τό Έλληνικό και τό Κυπριακό Περίπτερο στην Παγκόσμια Έμπορική Έκθεση στο Earl's Court. Τό θράδυ προήδρευσε Εκπαιδευτικής Συνάξεως τών Κοινοτήτων Βορείου Λονδίνου, στους χώρους του Καθεδρικού Ναού Κοιμήσεως της Θεοτόκου, Wood Green.

14. Παρέστη στις τελετές έναρξης της Έβδομης Γενικής Συνόδου της Έκκλησίας της Άγγλιας, που έγιναν στο Westminster Abbey και στο Church House, Westminster. Τό θράδυ παρεκάθησε σε δείπνο που όργάνωσε ο Έλληνικός Όργανισμός Τουρισμού σε ποταμόπλοιο στον Τάμεση.

15. Τόν επισκέφθηκαν διαδοχικά ο π. Μιχαήλ Δανδουλάκης μετά της πρεσβυτέρας του, ο Έπίσκοπος Ναζιανζού Θεοδώρητος, οι Άρχιμ. Ησαΐας Σιμωνοπετρίτης και π. Αναστάσιος Σαλαπάτας.

16. Προήδρευσε συνεδρίας μετά τών βοηθών του Έπισκόπου, μετά τών όποιων στη συνέχεια παρεκάθησε σε γεύμα. Αργότερα

τόν επισκέφθηκαν ο Σάββας Παυλίδης και ή Έλλη Παπαφώτη. Τό θράδυ παρεκάθησε σε δείπνο που όργάνωσαν οι χορηγοί του Πανεπιστημίου του Bristol στο Institution of Civil Engineers του Λονδίνου.

17. Παρέστη σε ιδιωτική παρουσίαση της Έκθεσης *Κύπρος, ή Ίερά Νήσος*, που όργάνωσε ή Μαρία Ρούσου, σε συνδυασμό με όμιλία για τό φιλολογικό έργο της Ελένης Long. Αργότερα παρεκάθησε σε δείπνο που παρέθεσε ή οικογένεια Γεωργίου Χριστοφίδη στην οικία τους.

18. Τόν επισκέφθηκαν ή Μαρία Πανούτσου και ό Τάσος Πετρήs. Αργότερα επισκέφθηκε τούς Δρες Ανδρέα Μιχαήλ και Γεώργιο Στασιανάκη στο ξενοδοχείο τους. Τό θράδυ παρέστη σε κοινωνική έκδήλωση που όργάνωσε τό Έλληνικό Εκπαιδευτικό και Πολιτισμικό Trust του Finchley σε κεντρικό ξενοδοχείο του Λονδίνου.

19. Τέλεσε τη Θ. Λειτουργία στον Ίερό Ναό Αγίου Παντελεήμονος, Hapton, και στη συνέχεια παρεκάθησε σε γεύμα με τήν οικογένεια του Ίερέα της Κοινότητος π. Αναστασίου Σαλαπάτα. Στη συνέχεια θάρτισε τά δίδυμα παιδάκια της οικογενείας Κώστα και Μάρθας Κωνσταντίνου, στά όποια δόθηκαν τά όνόματα Νικόλαος-Περικλής, και Χριστιάνα-Σοφία. Τό απόγευμα προέστη του Έσπερινού για τήν υπό ίδρυσή Έλληνική Όρθόδοξη Κοινότητα στην περιοχή Gants Hill του Ανατολικού Λονδίνου.

20. Αργά τό απόγευμα προέστη του Έσπερινού και, στη συνέχεια, τέλεσε τη Θεία Λειτουργία στον έορτάζοντα Ίερό Ναό Παναγίας της Έλεούσης, Nottingham. Αργότερα έπισκέφθη τήν έκει οικογένεια του Ιακώβου και της Γεωργίας Κύρηs.

21. Τό απόγευμα παρέστη στην έναρκτήρια διάλεξη του Καθηγητή John H. Brooke της έδρας *Ανδρέας Ίδραϊός, Έπιστήμη και Θρησκεία*, στο Πανεπιστήμιο της Ώξφορντς, και στη συνέχεια στη δεξίωση που δόθηκε στο Harris Manchester College της Ώξφορντς.

22. Παρεκάθησε στο Δείπνο που δόθηκαν από τό *Συμβούλιο Χριστιανών και Ιουδαίων* στο Crosby Hall, Chelsea.

23. Τόν επισκέφθηκαν διαδοχικά οι Κώστας Παπαδόπουλος, Χαράλαμπος Κουτσούκος, ό έν Λονδίνο Έπίσκοπος Σεργκίεβο, του Πατριαρχείου Μόσχας Βασίλειος, και οι Αντώνης Γερολέμου, Διαιτητής Π. Πατέρας και Άρχιμ. Ησαΐας Σιμωνοπετρίτης. Τό θράδυ προήδρευσε συνεδρίας τών Κηδεμόνων του Εκπαιδευτικού Trust *Άγιος Νικόλαος*.

24. Τόν επισκέφθηκε ο Αντώνης Έμπειρικός.

25. Μετέβη αεροπορικάς στην Κωνσταντινούπολη για να μετάσχει στο Κληρικολαϊκό Συνέδριο τών Επαρχιών του Θρόνου, που όργάνωθηκε με τήν εύκαιρία συμπλήρωσης 2000 χρόνων χριστιανικής ζωής.

26. Μετέβη στην όλοήμερη έκδρομή τών συνέδρων στην πόλη Νίκαια της Βιθυνίας και στην έπίσκεψη της έκει άρχαίας Βασιλικής της Άγίας Σοφίας.

27. Τό πρωϊ μετέβη στην έπίσκεψη τών συνέδρων στην Ίερά Μονή του Σωτήρος Χριστού, Χώρας, και της Ζωοδόχου Πηγής, Μπαλουκλή. Τό απόγευμα παρέστη στην έναρκτήρια τελετή του Συνεδρίου, τό όποιο προσφώνησε ο Οικουμενικός Πατριάρχης, και στη συνέχεια παρακολούθησε τίς όμιλίες τών Μητροπολιτών Γέροντος Εφέσου Χρυσοστόμου, Κυδωνιών Ειρηναίου και Πέτρας Νεκταρίου.

28. Τό πρωϊ παρακολούθησε τίς όμιλίες της κας Αικατερίνης Ζορμπά και του Πρωτοπρεσβυτέρου Κωνσταντίνου Μύρυν. Τό απόγευμα μετέβη τίς έπισκέψεις τών συνέδρων στον Ναό της Άγίας Σοφίας, και στη συνέχεια παρακολούθησε τήν όμιλία του Έπισκόπου Ναζιανζού Θεοδώρητου με θέμα *Η έννορία στη Δισσοπόρ*.

29. Τό πρωϊ παρακολούθησε τίς όμιλίες τών Μητροπολιτών Δέρκων Κωνσταντίνου και Γενναδίου Σασιμών. Τό απόγευμα παρέστη στον έσπερινό της έορτής του Πρωτοκλήτου Αποστόλου Ανδρέου στον Πάνοσπτο Πατριαρχικό Ναό του Αγίου Γεωργίου στο Φανάρι.

30. Τό πρωϊ παρέστη στη Θ. Λειτουργία, προεξάρχοντος του Οικουμενικού Πατριάρχου, της έορτής του Αποστόλου Ανδρέου, Ίδρυτού της Έκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως. Τό απόγευμα παρακολούθησε τήν τελετή λήξεως τών έργων τών Κληρικολαϊκής Συνάξεως. Στη συνέχεια παρέστη στη δεξίωση που δόθηκε από τόν Οικουμενικό Πατριάρχη και τήν περί Αυτών Άγιαν και Ίεράν Σύνοδον του Πατριαρχείου, στη διάρκεια της όποίας δόθηκε ρεσιτάλ τραγουδιού από τή Νανά Μούσχορη. Αργότερα παρεκάθησε σε αποχωρευτήριο Δείπνο για όλους τούς Συνέδρους, στο ξενοδοχείο Hilton Κωνσταντινουπόλεως.

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1. Ἐπέστρεψε ἀεροπορικῶς στό Λονδίνο. Τό ἀπόγευμα συναντήθηκε μέ τήν Πριγκίπισσα τῆς Γιουγκοσλαβίας Αἰκατερίνη, στό Ἑλληνικό Κέντρο Λονδίνου, μέ τήν εὐκαιρία τῆς ἑκθέσης "Κύπρος, Ἡ Ἱερὰ Νῆσος".
2. Τέλεσε τή βάπτιση τῆς Μαρίας-Αἰκατερίνης, θυγατρὸς τοῦ Γεωργίου καὶ Εὐγενίας Λεμοῦ, στὸν Καθεδρικό Ναό τῆς Ἁγίας Σοφίας Λονδίνου. Τό ἀπόγευμα ἐπισκέφθηκε τήν οἰκογένεια Emil καὶ Ἀρτεμης Habib στὸ Cambridge.
3. Τέλεσε τὴ Θ. Λειτουργία στὸν Ἱερό Ναό Ἀπ. Ἀνδρέου στήν πόλη Weston-super-Mare καὶ στή συνέχεια παρεκάθησε σέ γεῦμα στήν οἰκία τοῦ Αὐξέντη Μιχαήλ. Τό βράδυ παρέστη στήν Κοινωνικὴ Ἐκδήλωση πού ὀργάνωσε ἡ ἐκεῖ Κοινότητα.
4. Τὸν ἐπισκέφθηκαν οἱ Κ. Κοντακάκης καὶ Νικόλας Χατζηγεωργίου. Τό βράδυ παρέστη στήν τελετὴ ἀπονομῆς τοῦ βραβείου "Πριγκίπισσα Μαρίνα Memorial Fund Book" στὴ Βρετανικὴ Ἀρχαιολογικὴ Σχολή Ἀθηνῶν, στό Παλάτι τοῦ Ἀγίου Ἰακώβου. Ἐπιστρέφοντας στήν Ἀρχιεπισκοπὴ, συναντήθηκε μέ τούς Λευτέρη Σάββα, Μάριο Ναζίρη καὶ Κώστα Χριστοδούλου.
5. Τὸν ἐπισκέφθηκαν διαδοχικὰ ὁ π. Constantin Cenusu καὶ Ion Minoiu, ὁ Παναγιώτης καὶ ἡ Χρυσάλλης Χριστοφόρου, καὶ ὁ Ἀρχιμ. Πορφύριος Μαχαιριώτης, συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν Διάκονο Μόδεστο Bunch. Τό βράδυ παρέστη στὴ Χριστουγεννιάτικη δεξίωση πού ὀργάνωσε σὲ κεντρικὸ ξενοδοχεῖο τοῦ Λονδίνου ἡ ἐνταῦθα Λαϊκὴ Τράπεζα.
6. Τέλεσε τὴ Θ. Λειτουργία στὸν ἐορτάζοντα Καθεδρικό Ναό τοῦ Ἀγίου Νικολάου στὸ Shepherd's Bush Δ. Λονδίνου καὶ στή συνέχεια παρεκάθησε σέ γεῦμα πού παρέθεσε ἡ Κοινότητα. Τό βράδυ τὸν ἐπισκέφθηκε ὁ ἀρχιεπίσκοπος Δημήτριος Πορφύριος.
7. Τὸν ἐπισκέφθηκαν διαδοχικὰ οἱ Σωτήριος Μουσελῆμας, Ἀνδρέας Βανδῶρος καὶ Ἀρχιμ. Ἐφραίμ Lash. Τό βράδυ προήδρυνε ἐκπαιδευτικῆς Σύναξης τῶν Κοινοτήτων Νοτίου Μείζονος Λονδίνου στὸν Καθεδρικό Ναό Γενεσίου τῆς Θεοτόκου Camberwell.
8. Τὸν ἐπισκέφθηκαν διαδοχικὰ οἱ Ἀρχιμ. Θεόφιλος Λεμοντζής, Ἠλιάννα καὶ Ἀλεξάνδρα Φιλαλήθ, οἱ Δρ. Ἀ. Ἀνδρέου, Πέτρος Παπαναστασίου καὶ Beverley Christy, καὶ ὁ Ἀλέξανδρος Σίγκας. Τό βράδυ προήδρυνε συνεδρίασιν τοῦ Trust τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς.
10. Τέλεσε τὴ Θ. Λειτουργία στὸν Ἱερό Ναό Ἀγ. Νικολάου, Liverpool, καὶ στή συνέχεια παρεκάθησε σέ γεῦμα πού παρέθεσε ἡ Κοινότητα. Τό βράδυ παρέστη στήν κοινωνικὴ ἐκδήλωση πού ὀργάνωσε ἡ τοπικὴ Ἑλληνικὴ Ἑστία σέ ξενοδοχεῖο τοῦ Liverpool, τὰ ἔσοδα τῆς ὁποίας θά διατεθοῦν γιὰ τὴν ἀνέγερσιν Ἑλληνικοῦ Σχολείου τῆς Κοινότητος.
11. Τὸν ἐπισκέφθηκε ἡ Φωτεινὴ Τσιοπανᾶ, συνοδευόμενη ἀπὸ οἰκείους τῆς. Στὴ συνέχεια μαγνητοφώνησε συνέντευξιν μέ τὸ L.G.R. Τό ἀπόγευμα μετέβη στήν πόλιν Great Yarmouth ὅπου τέλεσε Μέγα Ἀρχιερατικὸ Ἐσπερινὸ στὸν Ἱερό Ναό τοῦ Ἀγ. Σπυρίδωνος καὶ στή συνέχεια παρεκάθησε σέ δείπνο στὸ ἐστιατόριον τοῦ Ἀντώνη Παπαγεωργίου. Ἀργότερα ἐπισκέφθηκε στήν οἰκία τους τὸ ζεῦγος Ἀντώνη καὶ Βασιλικῆς Χριστοφῆ.
12. Τέλεσε Ἀρχιερατικὴ Θ. Λειτουργία στὸν ἐορτάζοντα Ἱερό Ναό τοῦ Ἀγ. Σπυρίδωνος, Great Yarmouth, καὶ στή συνέχεια παρεκάθησε σέ γεῦμα πού παρέθεσε ἡ Κοινότητα. Τό βράδυ προήδρυνε Ἐκπαιδευτικὴ Σύναξιν στὸν Καθεδρικό Ναό Ἁγίας Σοφίας Λονδίνου, στὸ ὁποῖο μετέσχαν Κοινότητες τοῦ Βορείου καὶ Δυτικοῦ Μείζονος Λονδίνου.
13. Τό μεσημέρι παρέστη στήν τελετὴ ἀποκάλυψης ἀναμνηστικῆς πλακῆς στήν οἰκία τοῦ Ἑλλῆνα Πρέσβη πρὸς τὴν πόλιν Γεωργίου Σεφέρη. Στὴ συνέχεια μετέσχε σέ συνεδρία τῶν Προέδρων τοῦ Συμβουλίου Χριστιανῶν καὶ Ἰουδαίων στὸ Lambeth Palace. Τό βράδυ ἔδωσε διάλεξιν στὸ Ἑλληνικὸ Κέντρο Λονδίνου, στὰ Ἀγγλικά, μέ θέμα "Ἡ τελετὴ τῆς Ἀναστήλωσης τῶν Ἱερῶν Εἰκόνων στήν Κωνσταντινούπολιν, 843 μ.Χ.". Ἀργότερα παρεκάθησε σέ δείπνο πού ὀργάνωσαν οἱ Κυπριακές Ἀερογραμμὲς σὲ κεντρικὸ ξενοδοχεῖο τοῦ Λονδίνου.
14. Τό πρωί, συνοδευόμενος ἀπὸ τούς Θεοφιλεστάτους Βοηθούς του Ἐπισκόπους Τελημνοῦ Χριστοφόρο, Διοκλείας Κάλλιστο, Τροπαίου Ἀθανάσιο καὶ Ναζιανζοῦ Θεοδώρητο, ἐπισκέφθηκαν ἐθιμοτυπικὰ τὴν Ὑπατο Ἀρμοστὴ τῆς Κύπρου καὶ στή συνέχεια τὸν Πρέσβη τῆς Ἑλλάδος στὸ Λονδίνο. Ἀργότερα μετέβη στὸ Ἑλληνικὸ Κέντρο ὅπου ἔδωσε συνέντευξιν γιὰ τὸν Ραδιοφωνικὸ καὶ Τηλεοπτικὸ Σταθμὸ Κύπρου μέ θέμα τὴν ἑκθεση Εἰκόνων ἀπὸ τῆς Κύπρου. Στὴ συνέχεια παρεκάθησε σέ γεῦμα μέ τούς Βοηθούς του Ἐπισκόπους στήν Ἀρχιεπισκοπὴ. Ἀργότερα τὸν ἐπισκέφθηκε ὁ π. Ἀναστάσιος Σαλαπάντας. Τό ἀπόγευμα

προήδρυνε συνεδρίασιν τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ Ὀρθόδοξου Ὁμολογιακοῦ Σχολείου Croydon, στους χώρους τοῦ Σχολείου.

15. Τέλεσε Ἀρχιερατικὴ Θ. Λειτουργία στὸν ἐορτάζοντα Ἱερό Ναό τοῦ Ἀγ. Ἐλευθερίου, Leyton Ἀνατολικοῦ Λονδίνου. Ἀργότερα τέλεσε ἐπινημόρουν δέσησιν στὸ παρεκκλήσιον τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς γιὰ τὸν Ἀντώνιο Ἐμπειρικό. Τό ἀπόγευμα παρέστη σέ δεξίωσιν στήν Οἰκία τοῦ Πρέσβη τῆς Ἑλλάδος πρὶς τιμὴν τῆς μετατιθέμενης Συμβούλου τῆς Προεδρίας Ἄννας Κόρκα. Ἀργότερα παρέστη σέ κονσέρτο πού ὀργανώθηκε ἀπὸ τὸν Σύνδεσμο Λαρνακῶν Μ. Βρετανίας ὑπὲρ τοῦ "St George's Case Centre" γιὰ παιδιὰ τῆς Λάρνακας μέ εἰδικὰς ἀνάγκες.

16. Μετέβη στήν πόλιν τοῦ Manchester ὅπου τέλεσε Ἐσπερινὸ στὸν ἐκεῖ Ἱερό Ναό Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου. Στὴ συνέχεια εἶχε συνάντησιν μέ τούς Κηδεμόνες τοῦ Ναοῦ καὶ μέ τὸ Συμβούλιον τῆς Βοηθητικῆς Ἀδελφότητος. Ἀργότερα παρεκάθησε σέ δείπνο πού παρέθεσε ὁ Πρόεδρος τῆς Κοινότητος, Γεώργιος Γαβριλάτσος. Στὴ συνέχεια ἐπισκέφθηκε στήν οἰκία τους τὴν οἰκογένειαν Ἀνδρέα Κανάρη.

17. Τέλεσε τὴ Θ. Λειτουργία στὸν Ἱερό Ναό Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου, Manchester. Στὴ συνέχεια παρακολούθησε τὴ Χριστουγεννιάτικη Ἑορτὴ τοῦ Σχολείου τῆς Κοινότητος. Ἀργότερα συναντήθηκε μέ τούς Ἀρχιμ. Ἐφραίμ Lash, David Melling καὶ Dimitri Brady σχετικά μέ τὸ ὑπὸ ἴδρυσιν Ἐκκλησιαστικὸ καὶ Θεολογικὸ Σεμινάριον τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς.

18. Τὸν ἐπισκέφθηκαν διαδοχικὰ ὁ Μιχάλης Προκοπίου, ἡ Νικολέττα Βαγῆ, καὶ ὁ Μητροπολίτης Κιτίου Χρυσόστομος συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν Παντελὴ Δημοσθένους. Στὴ συνέχεια παρεκάθησε σέ γεῦμα πού παρέθεσε ὁ Χάρης Σοφοκλείδης. Ἀργότερα παρέστη στήν παρουσίασιν τοῦ βιβλίου "Cretan Quests: British Explorers, Excavators and Historians", (Ἐπιμέλεια David Huxley) στὸ Ἰνστιτούτο Κλασσικῶν Σπουδῶν τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Λονδίνου.

19. Τό μεσημέρι παρέθεσε γεῦμα στήν Ἀρχιεπισκοπὴ γιὰ τὸν Μητροπολίτη Κιτίου Χρυσόστομο καὶ τὸν Παντελὴ Δημοσθένους. Ἀργότερα τὸν ἐπισκέφθηκε ἡ Ἄννα Κόρκα. Τό βράδυ μετέβη στήν Ὠξφόρδην ὅπου παρακολούθησε κονσέρτο τῆς Oxford Philomusica.

20. Παρεκάθησε σέ γεῦμα μέ τὴν Μαρίνα Καλογήρου. Στὴ συνέχεια τὸν ἐπισκέφθηκε ὁ Γενικός Πρόξενος τῆς Ἑλλάδος στὸ Λονδίνο Πλάτων Ἀλεξίου Χατζημιχαήλ.

21. Ἐδωσε τηλεοπτικὸ Χριστουγεννιάτικὸν μήνυμα γιὰ τὸ ΡΙΚ. Στὴ συνέχεια τὸν ἐπισκέφθηκε ἡ χορωδία τοῦ Ἑλληνικοῦ Γυμνασίου-Λυκείου τῆς Προεδρίας γιὰ τὰ Χριστουγεννιάτικα Κάλαντα, συνοδευόμενοι ἀπὸ τὸν μουσικοδιδάσκαλόν τους π. Ἰωσήφ Παλιούρα, τὴν Διευθύντριά του Σχολείου, Ἀγγελικὴ Σκέμμη, καὶ τὴν προσωρινὴν ὑπεύθυνήν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκπαιδευτικῆς Ἀποστολῆς, Βασιλικὴ Μπερνίκου. Τό ἀπόγευμα τὸν ἐπισκέφθηκαν διαδοχικὰ ὁ Διάκονος Σαμουὴλ Κουσογιάννης, ἡ Εὐθυμία Τριχᾶ, καὶ οἱ Δρ Α. Αντρέου καὶ Παῦλος Χρίστου.

22. Εὐλόγησε τὴν οἰκίαν τοῦ Σπύρου Μεταξᾶ. Στὴ συνέχεια τὸν ἐπισκέφθηκε στήν Ἀρχιεπισκοπὴ ὁ Δημήτριος Κοτσάκης. Τό βράδυ παρέστη σέ δεξίωσιν πού ὀργάνωσε ἡ Τασοῦλα Πενδιά.

24. Τέλεσε τὴ Θ. Λειτουργία στὸν Ἱερό Ναό τοῦ Ἀγίου Δημητρίου στὸ Edmonton. Τό ἀπόγευμα τὸν ἐπισκέφθηκε ἡ ἀδελφὴ του, Ἑλένη Χατζηκυριάκου, μέ τὸ σύζυγόν τους, Χριστόδουλο, καὶ τὰ παιδιὰ καὶ ἐγγόνια τους, Γιάννην καὶ Χρυστάλλα Λαζαρίδη καὶ Χάρη Χατζηκυριάκου. Τό βράδυ τέλεσε τὸν Ἐσπερινὸ στὸ Παρεκκλήσιον τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς.

25. Τέλεσε Ἀρχιερατικὴ Θ. Λειτουργία στὸν Καθεδρικό Ναό τῆς Ἁγίας Σοφίας Λονδίνου.

26. Τέλεσε τὴ Θ. Λειτουργία στὸν Ἱερό Ναό Ἀγίου Ἰωάννου Βαπτιστοῦ, Haringey Βορείου Λονδίνου.

28. Τὸν ἐπισκέφθηκαν διαδοχικὰ ἡ Εὐθυμία Τριχᾶ καὶ τὸ ζεῦγος Ἰωάννην καὶ Ἑλένης Κουτοῦ.

29. Τὸν ἐπισκέφθηκε τριμελὴς ἀντιπροσωπεία τῆς Ἐπιτροπῆς Κατασκηνώσεων Νέων τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς. Τό ἀπόγευμα τὸν ἐπισκέφθηκε ὁ ἀδελφός του Παναγιώτης Θεοχάρους μετὰ τῆς συζύγου του καὶ τοῦ γαμβροῦ του Ἀντὼν Φιλίππιδη.

31. Τέλεσε τὴ Θ. Λειτουργία στήν Κοινότητα Ἀγίου Βασιλείου, Ραφαήλ, Νικολάου καὶ Εἰρήνης, Sutton, καὶ στή συνέχεια παρεκάθησε σέ γεῦμα πού παρέθεσε ἡ Κοινότητα. Τό βράδυ τέλεσε Μέγα Ἐσπερινὸ καὶ ἔκοψε τὴν Βασιλόπιττα στὸ Παρεκκλήσιον τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς. Στὴ συνέχεια παρέστη στήν κοινωνικὴ ἐκδήλωση πού ὀργάνωσε τὸ Λύκειο τῶν Ἑλληνίδων Μ. Βρετανίας σέ κεντρικὸ ξενοδοχεῖο τοῦ Λονδίνου.

HIS EMINENCE ARCHBISHOP GREGORIOS' DIARY

NOVEMBER

1. In the morning, His Eminence the Archbishop attended a press conference held at the Hellenic Centre in connection with the exhibition being held there under the auspices of the Archdiocese entitled "*Cyprus, The Holy Island: Icons through the Centuries*". During the afternoon, he received Miss Despoina Efthymiadou and Father Konstantinos Karaiskakis at Thyateira House.

3. During the morning, he received Nectarios Petropoulos and Andreas Mikidis. In the afternoon, he received Bishop Angaelos of the Coptic Church Centre in Stevenage. In the evening, he attended the lecture delivered by Dr. Jad Ishace, Director of the Arij Research Centre, at the School of Oriental and African Studies entitled "*Geopolitics of the Palestinian-Israeli Conflict*" that was held under the auspices of the Palestinian General Delegation and the Centre of Near and Middle Eastern Studies, SOAS.

4. In the morning, he presided at the funeral of Mrs. Nadia Hawa at the church of St. George the Great Martyr in Kingston-upon-Thames. At midday, he entertained Mr. & Mrs. S. Sophokleous and Miss Marina Kaloyirou to lunch. During the afternoon, he received Mr. & Mrs. Nikolaos Poullos, and Mesdames Konstantia Pavlou & Nitsa Zanettou.

5. In the morning, he celebrated the Divine Liturgy at the church of Ss. Cyril and Methodius in Mansfield, being entertained to lunch afterwards at the house of Father Phocas Hadjiloizi. Returning to London, he received Mrs. Ourania McRae.

6. In the morning, he received members of the Greek Orthodox Youth of Great Britain Camp Committee. In the afternoon, he was present at the unveiling of a memorial plaque to Brigadier Stephen Saunders (assassinated Defence and Military Attache in Athens) at the Grand Staircase at the Foreign and Commonwealth Office. In the evening, he travelled to Reading, where he presided at a meeting of the Communities situated to the west of London.

7. During the afternoon, he received Savvas Spanou and Louis Loizou (who was accompanied by Father Iosif Paliouras). In the evening, he was present at the presentation of the annual Sternberg Interfaith Award to Dr. Tom Butler, Anglican Bishop of Southwark. Later, he was present at a private view of the exhibition "*Cyprus, The Holy Island*" at the Hellenic Centre and at a dinner given there in continuation by Alpha Bank London.

8. At midday, he attended the Service of Thanksgiving for the Life and Work of Lord Runcie of Cuddesdon, formerly Anglican Archbishop of Canterbury, at Westminster Abbey. In the evening, he was present at a private view (arranged by the Trustees of the Saint Catherine Foundation) of the exhibition "*Sinai, Byzantium, Russia at the Courtauld*" at the Courtauld Gallery in Somerset House. Later, he was entertained to supper by Michalis Souvlis.

9. In the morning, he celebrated the Divine Liturgy at the Church of St Nectarius in Battersea. In the evening he travelled to Oxford to attend the opening concert of the Oxford Philomusica's 2000/2001 Season.

10. In the morning, he received Georgios Phelidis. At midday, he entertained Archbishop Damianos of Mount Sinai, Nikolaos Vadis (of the Monastery's representation in Cairo) and Father Daniel (the Monastery's bursar) to lunch. In the afternoon, he received Dimitrios Axiotis.

11. In the morning, he received Roula & Tassos Papadopoulos. He entertained Steve Higgins & Father John Durkin to lunch. In the evening he attended the St. Andrew's Greek Ladies' Charity Organisation's Annual Ball at the London Marriott Hotel.

12. In the morning, he was present at the Cenotaph in Whitehall for the annual Service of Remembrance, being entertained to lunch afterwards by the Anglican Bishop of London at his residence. In the afternoon, he blessed the engagement of Agamemnon Andrea and Eleni Grigoriou at the Cathedral of the Holy Cross in Hendon. In the evening, he was present at the opening of Andreas Charalambides' exhibition entitled "*a renaissance vision*" at Gallery K in Hampstead.

13. In the morning, he visited the Hellenic and Cyprus stands at the World Travel Market Exhibition at Earl's Court. In the evening, he presided at a meeting of Communities in outer north London and Hertfordshire in Wood Green.

14. In the morning, he was present at the inaugural ceremonies of the Seventh General Synod of the Church of England held in Westminster Abbey and Church House, Westminster. In the evening, he was present at a Dinner Cruise along the River Thames organised by the Hellenic Tourism Organisation (EOT).

15. During the morning, he received Father Michael Dandoulakis and his presbytera, and Andreas Frangos. In the afternoon, he received Bishop

Theodoritos of Nazianzos, Archimandrite Isaías Simonopetritis & Father Anastasios Salapatas.

16. In the morning, he presided at a meeting of the London-based hierarchy entertaining them to lunch afterwards. In the afternoon, he received Savvas Pavlidis & Mrs. Helle Papaphoti. In the evening, he was present at the annual dinner for the patrons of the University of Bristol's "*Campaign for Resource*" at the Institution of Civil Engineers.

17. In the evening, he attended a private view of the exhibition "*Cyprus, the Holy Island*" at the Hellenic Centre organised by Dr. Maria Roussou and which was combined with a presentation of the literary work of Mrs. Eleni Long. Later, he was entertained to supper by Georgios Christophidis and his family.

18. In the morning, he received Miss Maria Panoutsou & Tassos Petris. Later, he visited Dr. Andrew Michaels & Dr. Georgios Stassinakis at the Intercontinental Hotel. In the evening, he was present at the dinner & dance held at the Royal National Hotel under the auspices of the Hellenic Educational & Cultural Trust of Finchley.

19. In the morning, he celebrated the Divine Liturgy at the church of St. Panteleimon in Kenton (Harrow), being entertained to lunch afterwards by Father Anastasios Salapatas and his presbytera. In the afternoon, he baptised Nikolaos-Periklis & Christiana-Sophia, infant twins of Costas & Martha Constantinou, at the same church. In the evening, he presided at Vespers held at the Anglican church of St. George in Gants Hill.

20. In the late evening, he presided at Great Vespers and, in continuation, celebrated the Divine Liturgy at the church of the Mother of God in Nottingham on the occasion of its title feast. Afterwards, he visited the home of Iakovos & Georgia Kyrris.

21. In the evening, he was present at the inaugural lecture of Professor John H. Brooke, Andreas Ideos Professor of Science and Religion, Oxford University, and at the Reception and Dinner given at Harris Manchester College, Oxford, in continuation.

22. In the evening, he was present at the Dinner given by the Council of Christians and Jews at Crosby Hall, Chelsea.

23. During the morning, he received Costas Papadopoulos, Charalambos Coutsoukos, and Bishop Basil of Sergievo. In the afternoon, he received Antonios Yerolaemou and Diamandis P. Pateras (who were accompanied by Archimandrite Isaías Simonopetritis). In the evening, he presided at a meeting of the St. Nicholas' Educational Trust.

24. In the morning, he received Antonios Embirikos

25. In the morning, he flew from Heathrow Airport to Constantinople in order to participate in the Greater Clergy-Laity Assembly of all the dioceses of the Oecumenical Throne, which was called to celebrate the end of the Second Millennium and the sessions of which were held at the Hilton Hotel.

26. He participated in a day-long excursion to Nicaea, which included visits to the Basilica of the Divine Wisdom and the Museum.

27. In the morning, he participated in visits to the Monastery of Christ the Saviour 'in the Fields' (*Chora Monastery*) and the church of the Life-Giving Source at Baloukli. In the afternoon, he was present at the Assembly's opening session, which was addressed by His All-Holiness Patriarch Vartholomaeos. Later, he attended the presentation by Metropolitan Chrysostomos of Ephesus of the Assembly's chosen theme, which concerned the parish as the basic unit in the life of the Church. During the course of the evening, he was present at papers delivered by Metropolitan Irenaeos of Kydonia and Nektarios of Petra (both from Crete).

28. In the morning, he attended papers delivered by Mrs. Aekaterina Zormba and Protospyter Constantinos Myron. In the afternoon, he participated in a visit to the Great Church of the Divine Wisdom. In the evening, he was present at a paper delivered by Bishop Theodoritos of Nazianzos (assistant in the Archdiocese of Thyateira and Great Britain), entitled "*The parish in the diaspora*".

29. In the morning, he attended papers delivered by Metropolitan Constantinos of Derkoi and Gennadios of Sasima. In the afternoon, he was present at Great Vespers for the feast of St. Andrew the First-Called Apostle at the Patriarchal Church of St. George in the Phanar.

30. In the morning, he was present at the St. Andrew's Day Divine Liturgy celebrated by His All-Holiness at the Patriarchal Church and which also commemorated the Establishment of the Patriarchal Throne. In the evening, he attended the Assembly's final session. In continuation, he was present at a reception given by His All-Holiness and the Holy Synod to mark the patriarchate's annual celebration, at a song recital given by Miss Nana Mouscouri, and at the farewell dinner given for those participating in the Assembly (and all held at the Hilton Hotel).

DECEMBER

1. He returned to London at midday. In the evening, he received Crown-Princess Catherine of Yugoslavia at the Hellenic Centre and conducted her around the exhibition "Cyprus, the Holy Island".

2. In the morning, he baptised Maria-Aekaterini, the infant daughter of Georghios & Evangelia Lemos, at the Cathedral of the Divine Wisdom in Bayswater. In the afternoon, he visited Emil & Artemis Habib in Cambridge.

3. In the morning, he celebrated the Divine Liturgy at the church of St. Andrew the Apostle in Weston-super-Mare, being entertained to lunch afterwards at the restaurant of Afxentis Michael. In the evening, he was present at the same Community's annual Dinner and Dance, held at the Royal Hotel.

4. In the afternoon, he received Georghios K. Kondadakis & Nikolaos Hadjigeorgiou. In the evening, he was present at the Princess Marina Memorial Fund Book Award presentation to the British School at Athens, held at St. James' Palace. Returning to Thyateira House, he received Lefteris Savvas, Marios Naziris & Costas Christodoulou.

5. During the morning, he received Father Constantin Cenua & Ion Minoiu, Panaghiotis Arghyrou, Chrystalis Christophorou, and Archimandrite Porphyrios Machaeriotis (who was accompanied by Deacon Modestos Bunch). In the evening, he was present at the Christmas cocktail reception, held at the Marriott Hotel, that was given by the Popular Bank of Cyprus (*Laiki Bank*).

6. In the morning, he celebrated the Divine Liturgy at the Cathedral of St. Nicholas in Shepherd's Bush on the occasion of its title feast, being entertained to lunch afterwards by the Community. In the evening, he received Dimitrios Porphyrios.

7. During the afternoon, he received Sotirios Mouselimas, Andreas VANDOROS, and Archimandrite Ephrem of Chorlton-cum-Hardy. In the evening, he presided at a meeting of the Communities in the south of London at the Cathedral of Camberwell.

8. In the morning, he received Archimandrite Theophilos Lemontzis. During the afternoon, he received Mesdames Iliana & Alexandra Philalithi, Dr. Andreas Andreou, Petros Papanastasiou & Mrs. Beverley Christy, and Alexandros Sinka. In the evening, he presided at a meeting of the Archdiocesan Trust.

10. In the morning, he celebrated the Divine Liturgy at the church of St. Nicholas in Liverpool, being entertained to lunch by the Community in continuation. In the evening, he was present at the Christmas 2000 Dinner & Dance held under the auspices of the Liverpool Greek Society at the Crowne Plaza Hotel (the proceeds being donated to the local Greek School's building fund).

11. In the morning, he received Miss Photini Tsiopana, together with her parents and sister. Later, he recorded an interview with London Greek Radio (*LGR*). In the afternoon, he left for Great Yarmouth, where he celebrated Great Vespers at the church of St. Spyridon. Afterwards, he presided at a meeting of the Community and was entertained to supper at the restaurant of Antonios Papageorgiou. In continuation, he visited the home of Antonios & Vassiliki Christofi.

12. In the morning, he celebrated the Divine Liturgy at the church of St. Spyridon in Great Yarmouth on the occasion of its title feast, being entertained to lunch by the Community afterwards. In the evening, he presided at a meeting of the Communities in inner north and west London at the Cathedral of the Divine Wisdom in Bayswater.

13. At midday, he was present at the unveiling of a commemorative plaque honouring Georghios Seferis at the residence of the Hellenic Ambassador in London. In the afternoon, he participated in a meeting of the Presidents of the Council of Christians and Jews at Lambeth Palace. In the evening, he delivered a lecture entitled "The Service of the Restoration of Holy Icons in the Great Church of Constantinople, 843 AD" at the Hellenic Centre. Afterwards, he was a guest at the Christmas and Top Performance Awards' Dinner given by Cyprus Airways at the London Marriott Hotel.

14. In the morning and accompanied by Bishops Christophoros of Telmisos, Kallistos of Diokleia, Athanasios of Tropaeou and Theodoritos of Nazianzos, he visited the Cyprus High Commissioner at her residence. He then went to the Hellenic Centre, where he was interviewed for the Cyprus Radio and Television (RIK) in connection with the exhibition entitled "Cyprus, The Holy Island" being held there under the auspices of the Archdiocese. In continuation and accompanied by Bishops Christophoros, Athanasios and Theodoritos, he visited the Hellenic Ambassador at his offices beside Holland Park. Returning to Thyateira

House, he entertained the aforementioned bishops to lunch. In the afternoon, he received Father Anastasios Salapatas. In the evening, he presided at the first meeting of the Permanent Governing Body of St. Cyprian's Primary School, held on the school's premises in Thornton Heath (Croydon).

15. In the morning, he celebrated the Divine Liturgy at the church of St. Eleutherius in Leyton on the occasion of its title feast. In the afternoon, he celebrated a Memorial Service for the late Nikolaos Embirikos in the chapel at Thyateira House. In the evening, he was present at a reception given by the Hellenic Ambassador & Mrs. Alexandros Sandis at their residence to say "Farewell" to Mrs. Anna Korka (Counsellor at the Embassy). Later, he attended a concert held at the Anglican church of St. Cyprian, Clarence Gate, under the auspices of the Larnaca Association of Great Britain in aid of the St George's Care Centre for Handicapped Children in Larnaca.

16. He left for Manchester in the afternoon, where he presided at Vespers at the church of the Annunciation of the Mother of God in Salford. In continuation, he met the church's Trustees and the committee of the Ladies' Auxiliary Society. He was entertained to supper by Georghios Gavrilatos. Later, he visited the home of Dr. & Mrs. Andreas Kanaris.

17. In the morning, he celebrated the Divine Liturgy at the church of the Annunciation of the Mother of God in Salford (Manchester). Afterwards, he attended the church's Greek School's Christmas celebration. He was then entertained to lunch by the Community, following which he attended the Hellenic Brotherhood of Manchester's Greek School's Christmas celebration. In continuation, he held a meeting with David Melling, Archimandrite Ephrem and Dimitri Brady at the house of the first-named in Chorlton-cum-Hardy to discuss the administration of the Archdiocese's Ecclesiastical and Theological Seminary.

18. During the morning, he received Michalis Prokopiou, Miss Nikoletta Vagi, and Metropolitan Chrysostomos of Kitium (who was accompanied by Pantelis Dimosthenous). He was entertained to lunch by Haris Sophokleidis. In the afternoon, he was present at a reception at London University's Institute of Classical Studies, held to mark the publication of "Cretan Quests: British Explorers, Excavators and Historians" (edited by Davina Huxley).

19. At midday, he entertained Metropolitan Chrysostomos of Kitium and Pantelis Dimosthenous to lunch. In the afternoon, he received Mrs. Anna Korka. In the evening, he travelled to Oxford to attend the Oxford Philomusica's performance of J.S. Bach's B minor Mass.

20. At midday, he entertained Miss Marina Kaloyirou to lunch. In the afternoon, he received Platon-Alexios Hadjimichalis, Hellenic Consul-General.

21. In the morning, he received Doros Partasidis. At midday, he was visited by pupils from the Hellenic School of London, who sang traditional Carols. During the afternoon, he received Deacon Samouil Kouspoyenis, Mrs. Efthymia Tricha, and Dr. Andreas Andreou & Pavlos Christou.

22. During the day, he blessed the house of Spyros Metaxas and received Dimitrios Kotsakis. In the evening, he attended a Christmas cocktail party given by Miss Tassoula Pendias.

24. In the morning, he celebrated the Divine Liturgy at the church of St. Demetrius in Edmonton. In the afternoon, he received Christodoulos & Eleni Hadjikyriakou, Yiannis & Chrystala Lazaridis and their children, and Haris Hadjikyriakou and his sons. In the evening, he presided at Great Vespers in the chapel of the Archdiocese.

25. In the morning, he celebrated the Divine Liturgy at the Cathedral of the Divine Wisdom in Bayswater.

26. In the morning, he celebrated the Divine Liturgy at the church of St. John the Baptist in Hornsey.

28. During the morning, he received Mrs. Efthymia Tricha, and Ioannis & Eleni Koutsos.

29. In the morning, he received Miss Elisabeth Meade and two other members of the Archdiocesan Youth Camp committee. In the afternoon, he received Panayiotis & Despoina Theocharous, who were accompanied by Antonios Philippidis.

31. In the morning, he celebrated the Divine Liturgy for the Community of St. Basil & the Three Newly-revealed Martyrs of Lesbos in Sutton & Cheam, being entertained to lunch by the Community afterwards. In the evening, he presided at Great Vespers and the cutting of the traditional St. Basil's Cake (*Vasilopitta*) in the chapel of the Archdiocese. Later, he was present at New Year's Eve celebration organised by the London Lyceum of Greek Women at the Langham Hilton.